

România literară

O EVOCARE

(Pagina 3)

ÎN SPIRIT REVOLUȚIONAR

LA sfârșitul săptămânii trecute, vreme de două zile, s-a desfășurat cea de a XII-a Conferință a Uniunii Studenților Comuniști din România, deschisă în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu. Lucrările acestui înalt forum al tineretului studios din țara noastră ne îndreptătesc să subliniem că nu se găsește loc în spațiul vieții social-economice și spirituale în care să nu fie adinc implicate și eforturile învățămîntului, nu există realizare mai importantă în care să nu fie incorporată o mare cantitate de inteligență și de talent potențate în instituțiile noastre cultural-educative. Nici nu s-ar putea altfel. Realizarea sarcinilor de profundă responsabilitate stabilite de Conferința Națională a partidului — îndeosebi a prevederilor referitoare la continuarea procesului de dezvoltare intensivă a tuturor ramurilor de activitate, lărgirea bazei de materii prime și asigurarea independenței energetice a țării, utilizarea pe scară largă a tehnicii avansate, dobîndirea unei noi calități a muncii și perfecționarea relațiilor sociale, trecerea, odată cu încheierea cincinalului 1981-1985, la un nou stadiu de dezvoltare — este organic legată de pregătirea, la un înalt nivel calitativ, a forței de muncă tinere și de integrarea sa sistematică în fluxul efortului general, pentru edificarea unei economii echilibrate, puternice și moderne, în pas cu exigențele lumii contemporane.

„Disponem de un învățămînt modern, care asigură pregătirea temeinică a cadrelor de specialiști pentru toate domeniile de activitate. S-au dezvoltat vechile centre și s-au creat noi centre universitare și de învățămînt superior. S-au asigurat, totodată, condiții tot mai bune de viață, de muncă și învățămînt pentru întreaga studenție. Baza materială, tehnico-științifică a învățămîntului nostru — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea la deschiderea Conferinței U.A.S.C.R. —, condițiile de învățatură și de viață pentru studenți creează condițiile corespunzătoare pentru pregătirea tinerei generații de intelectuali pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, în spiritul muncii și al devotamentului față de patrie, față de cauza socialismului și comunismului.”

În lumina acestor aprecieri și orientări, vom înțelege că revoluția tehnico-științifică privește în mod direct și formarea personalității umane. Forța motrice în procesul de modernizare a conținutului învățămîntului, de sporire a participării Școlii la continua devenire a patriei, o reprezintă integrarea sa cu producția, cu viața socială. Procesul revoluționar din România este un proces complex, el cuprinde toate laturile vieții noastre politice și economico-sociale. Acest proces se desfășoară condus de partid, de secretarul său general, printr-o concepție dinamică, realistă, cuceritoare.

Una din trăsăturile definitorii ale procesului de modernizare continuă a învățămîntului o reprezintă creșterea funcției sale politico-educative, în consens cu preocupările generale ale societății, de formare a omului nou. Viața demonstrează că această etapă de dezvoltare a țării, obiectivele de importanță majoră care urmăresc înscrierea României pe coordonatele superioare ale civilizației contemporane nu se pot realiza fără formarea unui om multilateral dezvoltat, cunoscător temeinic a ceea ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii, stăpîn deplin pe profesiunea aleasă, înarmat cu concepția filosofică, științifică despre lume și viață, profund atașat idealurilor poporului care-și împlinește destinul îndelung visat.

Într-o asemenea viziune, esența Programului partidului nostru cu privire la Școală se fundamentează pe cerința realizării unui învățămînt prin excelență formativ, iar hotărîtoare în această privință, conform ideilor Exonerli tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara din 1-2 iunie 1982 și ale Documentelor Conferinței Naționale, este continua împlinire a unității și legăturii indisolubile dintre cunoașterea științifico-tehnică și conștiința socialistă.

„Uriasele cuceriri ale științei și tehnicii mondiale noile perspective ale dezvoltării impun pregătirea temeinică a tineretului patriei noastre — subliniază în Cuvîntare tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru a putea să stăpînească în cele mai bune condiții tot ceea ce este mai nou și mai înaintat în știință și tehnica mondială, spre a putea să acționeze pentru dezvoltarea pe noi trepte a cunoașterii în toate domeniile, deoarece făurirea socialismului și comunismului necesită nu numai cunoașterea a tot ce este nou, dar și capacitatea de a sintetiza și de a duce mai departe, de a descoperi noi și noi taine ale naturii, ale vieții”. Totodată, trebuie „să sădim în inima și gîndirea tineretului mîndria că sînt filii ai poporului român, dragostea față de patrie și popor, datorită de a servi, în orice împrejurări, interesele generale ale poporului, independența și suveranitatea României”.

Și astfel Școala românească, școală cu îndelungate tradiții, acționînd în strînsă unitate cu poporul pe care-l slujește, pentru punerea în aplicare a îndemnurilor și orientărilor partidului, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, va fi un factor tot mai important al făuririi socialismului și comunismului pe străbunul nostru pămînt.

„România literară”

VIZITA DE LUCRU — pictură de Vintilă Mihăescu

Ora semințelor

Peste riu se apleacă salcia
lung despletindu-și pletele verzi.
E timpul lăstunilor, al furnicilor,
însirindu-se ca pe-un rozariu.

Iarba inundă cîmpie și dealuri
verde reincarnare a sentimentelor.
Nejelite de nimeni, matern,
mor semințele născînd sub pămînt.

Iedera înconjoară cu dragoste casele,
trandafirii suie pe uși.
Trăind între primejdii și flori, —
timidă, precaută — ora semințelor.

Ora semințelor. Timidă, precaută.
Tiberiu Uțan

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu, Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu, Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmp-
peanu.

Din 7 în 7 zile

Sesiunea Consiliului Național Palestinian

LA 14 februarie au început, la Alger, lucrările celei de a XVI-a sesiuni a Consiliului Național Palestinian (C.N.P.), reunind peste 300 de membri ai acestui veritabil „Parlament” palestinian, al cărui preşedinte, Khaled Al Fahoum, a fost reales în funcţia sa.

Luind cuvântul în faţa acestui forum suprem palestinian, Yasser Arafat, preşedintele Comitetului Executiv al Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei (O.E.P.), a apreciat că actuala sesiune a Consiliului Național se desfășoară într-o situație periculoasă pentru întreaga națiune arabă, care pune în fața acesteia însăși problema existenței sale. Precum informează în continuare agenția W.A.F.A., vorbitorul a reafirmat că nu pot exista pace și securitate în Orientul Mijlociu, atita vreme cit drepturile poporului palestinian vor fi ignorate. Dorim — a subliniat liderul palestinian — o pace fondată pe justiție și legalitate internațională, care trebuie să se bazeze pe concretizarea drepturilor legitime ale poporului palestinian de a se reîntoarce în țara sa, pe autodeterminare și crearea unui stat independent pe teritoriul său național. În această finalitate, Yasser Arafat a lansat un apel la unitatea arabo-palestiniană, argumentând că dorința constituirii unei confederații cu Iordania este expresia unității arabe și a hotărârii țărilor arabe de a face față noilor amenințări. Poporul palestinian, a spus vorbitorul, își va continua lupta pînă la dobîndirea drepturilor sale naționale inalienabile. După ce s-a referit la bătălia Beirutului și la celelalte evenimente ce s-au desfășurat în Orientul Mijlociu, preşedintele Comitetului Executiv a subliniat că este important ca palestinienii să adopte decizii în mod independent.

Este ceea ce a relevat, în cuvîntul său, și Chadli Bendjedid, ca preşedinte al Algeriei, țară-gazdă a reuniunii, care a lansat un apel la unitate în rîndurile palestinienilor, pentru a face față amenințărilor la adresa națiunii arabe.

LUCRĂRILE celei de a XVI-a sesiuni a Consiliului Național Palestinian au o deosebită însemnătate în contextul necesității și eforturilor depuse pentru soluționarea principalei „probleme-cheie” a Orientului Mijlociu. De aici și spiritul de înaltă răspundere internațională pe care-l respiră Mesajul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, adresat sesiunii și, prin ea, întregului popor palestinian, mesaj transmis în ședința de marți după-amiază de către tovarășul Ion Coman, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Se știe că partidul și statul nostru, secretarul general al partidului și preşedintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au desfășurat și desfășoară o activitate neobosită în susținerea cauzei juste a poporului palestinian, acordîndu-i întregul sprijin politic, diplomatic, moral și material. Partidul Comunist Român este printre primele care au stabilit raporturi strînse cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei, după cum România se numără printre statele care au inițiat inscrierea pe agenda O.N.U. a problemei palestinene, precum și a rezoluției prin care se acordă O.E.P. statutul de observator la Organizația Națiunilor Unite. Numeroasele întâlniri și convorbiri pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a avut cu preşedintele Comitetului Executiv al O.E.P., tovarășul Yasser Arafat, precum și cu alți reprezentanți ai O.E.P. și membri ai Consiliului Național Palestinian au reliefat evoluția mereu ascendentă a raporturilor tradiționale de colaborare statornică între Partidul Comunist Român, Republica Socialistă România și Organizația pentru Eliberarea Palestinei, reprezentant unic, legitim al poporului palestinian.

Subliniind acestea, Mesajul arată că Partidul Comunist Român, Republica Socialistă România, poporul român înțeleg și sprijină activ lupta justă a poporului palestinian pentru realizarea aspirațiilor sale legitime la autodeterminare și dezvoltare independentă, activitatea susținută a Consiliului Național Palestinian, a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, în vederea realizării de voință și de acțiune a poporului palestinian în efortul pentru soluționarea problemelor sale vitale.

Mesajul reafirmă de asemenea atenția deosebită pe care o acordă țara noastră evoluției situației din Orientul Mijlociu, pentru rezolvarea pe cale politică a conflictului arabo-israelian, a cărui latură esențială o constituie problema palestiniană, pentru instaurarea unei păci globale, juste și durabile în regiune, pe baza retragerii Israelului din toate teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, a recunoașterii drepturilor inalienabile ale poporului palestinian, inclusiv a dreptului la autodeterminare și la crearea statului propriu independent, pe temeiul respectării independenței, suveranității și integrității teritoriale a tuturor statelor din Orientul Mijlociu. Evenimentele din ultimele luni, acțiunile agresive ale Israelului în Liban au creat o situație deosebit de gravă și pun cu mai multă acuitate necesitatea unei soluții globale în Orientul Mijlociu, care să corespundă pe deplin intereselor fundamentale ale poporului palestinian și celorlalte popoare din zonă, cauzei generale a păcii și securității internaționale. Ca atare, se subliniază în Mesaj necesitatea de a se acționa cu toată fermitatea în direcția convocării unei conferințe internaționale cu participarea tuturor statelor și a părților interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, ca exponent legitim, autentic și recunoscut al poporului palestinian.

Cronica

Viața literară

„Luna cărții la sate”

BUCUREȘTI

● Cu prilejul „Lunii cărții la sate”, la Căminul cultural din Ulmeni (jud. Buzău) a avut loc o întâlnire literară. Au participat Florentin Popescu, Gheorghe Andrei, D.I. Dincă, Al. Opreșcu, N. Gilmeanu, precum și actori ai teatrului popular buzoian.

● În cadrul acțiunii „Luna cărții la sate”, casa de cultură din Păncu, județul Vrancea, a organizat lansarea cărților Timpul judecător de Radu Cărneli și Întîlnirea cu opera de Nicolae Ciobanu, în prezența autorilor. Au mai citit din scrierile lor poezii Vlaicu Bărna și Dinu Ianculescu. Publicul a aplaudat versurile elevelor Aurelia Martin și Adriana Vasile de la Liceul agricol „Ioan Slavici” din localitate. Au fost de față Elena Zaharia, directoarea bibliotecii județene, și Nicolae Socaci, primarul orașului.

TIMIȘOARA

● În comuna Periam, Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat un festival

de poezie patriotică la care au participat Aurel Gh. Ardeleanu, Al. Jebeleanu, Ion Marin Almăjan și Mircea Șerbănescu. Cu acest prilej, au fost prezentate volumele „Ploaia de nisip” de Aurel Gh. Ardeleanu și „Stăpînul soarelui” de Mircea Șerbănescu.

IAȘI

● În comuna Pingărești, județul Bacău, a avut loc o șezătoare la care au participat un mare număr de sîteni, mecanizatori, elevi și cadre didactice. Ei s-au întîlnit cu redactorii ai revistei „Ateneu” în cadrul unei ample șezători literare, la care și-au dat concursul și creatorii populari din comună.

CRAIOVA

● La Casa de cultură din Băilești și la „Casa cărții” din Craiova, în cadrul „Lunii cărții la sate” a fost lansat volumul de poezii „Fotografii imaginare” de Petre I. Vancu. Au prezentat volumul Ovidiu Ghidirmie și Marian Barbu.

Imaginea, document în civilizația românească

● Comitetul Național Român de Istoria Artei din cadrul Academiei de științe sociale și politice organizează sesiunea anuală cu tema „Artă și istorie. Imaginea.

O nouă instituție cultural-artistică

● În zilele de 10-11 februarie s-a dat în folosință, în orașul Huși, complexul teatral-cinematografic „Doina”, o clădire plurifuncțională, cu două săli. A vorbit, despre semnificația evenimentului, președintele Consiliului popular, Aneta Slivneanu. Panglica inaugurală a fost tăiată de tovarășul Ion Frățilă, prim-secretar al Comitetului județean de partid Vaslui.

A rulat în premieră de gală, filmul „Năpasta”, prezentat de regizorul Alexa Visarion și actorul Florin Zamfirescu.

A avut loc un spectacol de divertisment susținut de secția de estradă a Teatrului „Victor Ion Popă” din Birlad, cu participarea cîntăreței Dorina Drăghici.

Lansări de noi volume

● În cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, la cenaclul literar „Mihai Eminescu” de pe lângă Sectorul II din București au avut loc mai multe recitaluri poetico-muzicale, cu prilejul manifestărilor omagiale organizate recent.

În același cadru a avut loc și lansarea volumului de versuri: „Neturburatele lumini” de Emilian Nestor, apărut la Editura „Albatros”.

Au luat cuvîntul: dr. Vasile Netea, istoric literar, Alexandru Chiriacescu, di-

rector adjunct al Editurii „Albatros”, și Valeriu Gorunescu, președintele cenaclului, care au făcut prezentarea autorului, precum și a volumului.

În spiritul colaborării

● A sosit la București, în cadrul schimburilor cu Uniunea Scriitorilor din R.P. Ungară, Munkacsy Miklos.

Momente de literatură română în Banat

● La Asociația scriitorilor din Timișoara a continuat seria discuțiilor despre „Momente de literatură română în Banat”. Au participat Al. Jebeleanu („Legăturile lui Lucian Blaga cu revista „Orizont””), Traian Liviu Birănescu și Simion Dima („Date noi cu privire la Camil Petrescu în Banat”), Dorian Grozdan („Evocări ale unor șezători de altădată cu scriitorii din Capitală și Banat”).

Cenaclul

„Liviu Rebreanu”

● Între 14 și 20 februarie 1983, Palatul culturii din Pitești a organizat un ciclu de manifestări ce va marca împlinirea a 35 de ani de activitate a Cenaclului literar „Liviu Rebreanu”. Aniversarea va fi marcată și de apariția unui volum jubiliar.

Întîlniri cu cititorii

● Marți, 8 februarie, la Întreprinderea de prospecțiuni geologice și geofizice din București a avut loc lansarea romanului „Rămășagul” de Ion Lazău. Au participat: Laurențiu Ulici, Romulus Barcani și regizorul de film Nicolae Opreșcu.

ALMANAHUL COPIILOR

● Asociația scriitorilor din București aduce la cunoștință celor interesați că materialele adecvate literaturii pentru copii și tineret se depun la sediul Asociației, str. Nicolae Goleșcu 15, cod 70146, pînă la 20 martie 1983, în vederea alcătuirii „Almanahului copiilor 1984”. Lucrările se primesc dactilografiate în dublu exemplar.

ALMANAHUL LITERAR

● În vederea alcătuirii „Almanahului literar 1984”, Asociația scriitorilor din București aduce la cunoștință tuturor membrilor săi că manuscrisele, — proză, poezie, dramaturgie, traduceri, documente, fotografii inedite, jocuri distractive, caricaturi, desene etc. —, pot fi depuse la sediul Asociației din str. Nicolae Goleșcu 15, cod 70146, pînă la 1 aprilie 1983. Lucrările se primesc dactilografiate în dublu exemplar.

SEMNAL

● Nicolae Motoc — ANAMORFOZE. Poeme. Cuprinde ciclurile: „Himera apelor”, „Călare pe o rază”, „Pierderea verii”, „Apex floral”, „Mitofaptele”, „Fragmentarium”. Prezentare de Lucian Raicu. (Editura Eminescu, 1982, 148 p., 13 lei).

● Vasile Băran — PLUTA MEDUZEI. Roman. Cu acest motto: „Minciuna are întotdeauna mai mult de lucru decît adevărul”. (Editura Serisul Românesc, 1982, 182 p., 8,50 lei).

● Emil Manu — SENSURI MODERNE ȘI CONTEMPORANE. Apărut în seria „Sinteze”, volumul cuprinde secțiunile: I. Prospecțiuni în simbolismul românesc, II. Sensuri ale avangardismului românesc, III. Radiografii lirice, IV. Comparatismul românesc interbelic. (Editura Eminescu, 1982, 308 p., 14,50 lei).

● Ioan Suciu — VINĂTOAREA DE ROBOTI. Schițe umoristice. (Editura Albatros, 1982, 158 p., 5,50 lei).

● George Popa — SPAȚIUL POETIC EMINESCIAN. Eseu apărut în cadrul colecției „Eminesciana”. (Editura Junimea, 1982, 244 p., 13 lei).

● Ion Budescu — VIAȚA CU MINE, VIAȚA FĂRĂ MINE. Debut în versuri. (Editura Eminescu, 1982, 92 p., 9,50 lei).

● Liviu Vulcu — CENTRUL DE COMBATERE A TRISTEȚII. Schițe umoristice. (Editura Albatros, 1982, 52 p., 5,25 lei).

● Aurelian Titu Dumitrescu — IUBIRE DE PIETRAR. Versuri prefate de Dan Grigorescu. (Editura Serisul Românesc, 1982, 44 p., 6 lei).

● Sabin Opreanu — O PRIVIRE ASUPRA RIULUI. Volumul reunește ciclurile de versuri Exerciții, dragii mei, Cîntece de adormit copiii, Vom numi tăcerea și Culburi de ceață. (Editura Cartea Românească, 1982, 86 p., 8,75 lei).

● Tudor Dumitru Savu — TREIZECI ȘI TREI. Roman. (Editura Cartea Românească, 1982, 194 p., 9 lei).

● George Damian — NOAPTE DE GRATIE. A patra carte de versuri a autorului: Din nord (1972), Pădurea românească (1976), Tîrziu în decembrie (1981). (Editura Eminescu, 1982, 72 p., 7,75 lei).

● Vitalie Cluc — ACORNION. Poem dramatic. (Editura Cartea Românească, 1982, 128 p., 10,50 lei).

LECTOR

PREMIILE A.T.M.

acordate de Biroul secției de critică teatrală pe anul 1982

PREMII EXCEPȚIONALE

Actriței DINA COCEA — pentru întreaga activitate artistică și pentru remarcabila contribuție de animator la dezvoltarea vieții teatrale românești, și actorului RADU BELIGAN — pentru valoroasa activitate de creație scenică din întreaga carieră.

PREMIUL PENTRU CEL MAI BUN SPECTACOL

BARBU VĂCĂRESCUL de Iordache Goleșcu, și OCCISIO GREGORII de Samuil Vulcan — Teatrul „Bulandra”; ex-aequo: TARTUFFE de Moliere — CABALA BIGOTILOR de Mihail Bulgakov — Teatrul „Bulandra”.

PREMIUL DE REGIE

MIRCEA CORNISTEANU — pentru spectacolul O scrisoare pierdută de L.L. Caragiale; RADU DINULESCU — pentru spectacolele Valsul de la miezul nopții de Viorel Căcoveanu și Leonce și Lena de G. Buchner — Teatrul Dramatic din Baia Mare; ION COJAR — pentru spectacolul Ifigenia de Mircea Eliade — Teatrul Național din București.

PREMIUL DE SCENOGRAFIE

OCTAVIAN DIBROV — pentru scenografia spectacolului Politica de Th. Mănescu (Teatrul Foarte Mic) și decorurile spectacolului Zidarul de Dan Tărbilă (Teatrul Giulești); MIHAI MADESCU — pentru scenografia spectacolului Ca frunza dudului... de D.R. Popescu la Teatrul Mic, Cu ușile închise de J.P. Sartre la Teatrul „Bulandra” și Troilus și Cresida de W. Shakespeare la Teatrul Dramatic din Brașov.

PREMIUL DE INTERPRETARE A UNUI ROL FEMININ

IRINA PETRESCU — pentru rolul Inês în spectacolul Cu ușile închise; ILLYES KINGA — pentru rolul Femeia în spectacolul Femeia care a vrut să rupă o floare — la Teatrul Național din Tg. Mureș, secția maghiară; TRICY ABRAMOVICI — pentru rolurile din Somnoroasa aventură de Teodor Mazilu și Diogene cîinele de Dumitru Solomon — Teatrul Evreesc de Stat.

PREMIUL DE INTERPRETARE A UNUI ROL MASCULIN

OCTAVIAN COTESCU — pentru rolul Tartuffe din spectacolul Tartuffe de Moliere și rolul Moliere din Cabala bigotilor de Mihail Bulgakov — Teatrul „Bulandra”; GEORGE CONSTANTIN — pentru rolul Dumitran din spectacolul Insomnie de Adrian Do-

hotaru — Teatrul „Nottara”; SERGIU TUDOSE — pentru rolul Zilov din Vinătoarea de rațe de Al. Vampilov, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași.

PREMIU PENTRU CRITICĂ ȘI TEATROLOGIE ACORDATE DE COMITETUL DE CONDUCERE A.T.M.

ȘTEFAN OPREA — pentru cronicile și articolele publicate în revista „Cronica” și în alte periodice; ILEANA LUCACIU — pentru cronicile publicate în revista „Săptămîna”.

PREMIILE A.T.M.

acordate de Colegiul criticilor muzicali pe anul 1982

— Pianistul DAN GRIGORE, violoncelista ALEXANDRA GUTU, dirijorii ION MARIN și MIHAI VALCU, ansamblurile „MUSICA NOVA” și „ARS ANTIQUA”, criticul muzical EDGAR ELIAN, criticul de balet TEA PREDĂ. Diplomă de onoare tinerei regizoare IRINA NICULESCU, coregrafei RALUCA IANEGIC, criticului muzical DAN SCURTULESCU, muzicologului și criticului muzical FRANCISCO LASZLO.

Februarie 1933 —

Februarie 1983

O EVOCARE

S-A IMPLINIT, deci, o jumătate de veac de la eroicele lupte revoluționare din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorimii române, culminând cu evenimentele de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, care, astăzi, prin memoria resuscitată a celor ce le-au fost direct contemporani, fac să vibreze conștiința întregii națiuni.

Am evocat, de altfel, noi înșine, de-a lungul timpului, această perioadă, dar în acest februarie 1983 retrospectiva capătă cu totul alte dimensiuni, prin însăși stratificarea evenimentelor și prin conștientizarea la alți parametri ai istoriei trăite atunci. Fapt e că acel ani, de început al deceniului al patrulea, deci ai marii crize a capitalismului ce a cuprins întreaga lume, au coincis cu anii studiilor universitare ai generației noastre și că însuși impactul vieții de zi cu zi, în climatul anilor 1930—1931, 1932—1933, însemna tot atâtea confruntări, unele dintre cele mai aspre, cu o realitate a cărei devenire marca tot mai mult procesul de ruptură ce se declanșase prin chiar contradicțiile afectând tot mai grav structura societății. Fenomenele economico-sociale specifice unei rapide destabilizări se repercutau cu intensitate crescândă în straturile de bază ale unei țări ce era dependentă direct de evoluția crizei marilor state capitaliste, prin reacția în lanț a întregului sistem în orbita căruia se afla atunci România.

Se înțelege că într-o asemenea complexitate, gravitatea situației economice în continuă deteriorare era resimțită tot mai acut de clasa muncitoare, de țărănime, de categoriile sociale mijlocii: micii meseriași, micii comercianți, de funcționari, de profesori și învățători, de studenți. În ianuarie 1931 s-a aplicat prima „cursă de sacrificiu” asupra salariilor, reducerea căreia aveau să-i urmeze altele, încit la unele categorii de muncitori salarii a atins scăderi pînă la 65 la sută, iar, datorită concedierilor, șomajul lua proporții tot mai alarmante, costul vieții urcînd necontenit în toate sectoarele.

CĂLCASEM pe treptele Universității din Iași chiar în toamna anului 1929, anul dezlănțuirii marii crize economice mondiale și, în ce privește țara noastră, anul cînd în prima decadă a lunii august se desfășuraseră crîncenele greve ale minerilor de la Lupeni, înăbușite în sînge prin uciderea cîtorva zeci de muncitori. Eram student la căminul din strada Păcurari, unde condițiile de trai și de studiu erau de-a dreptul mizerabile. De unde și agitația, în rîndurile studenților, în marea ei majoritate de origine socială modestă, prada lipsurilor de tot felul, mulți siliți la munci înjositoare pentru a face față nevoilor vieții, locurile chiar la insalubrele cămine fiind cu totul insuficiente, cum neîndestulătoare era și capacitatea cantinelor de a încropi o masă atîtor flămînzii.

Este de înțeles, în aceste condiții, cît de acută devenea sensibilitatea socială a studenților și, ca atare, conștientizarea ei în raport cu mișcările muncitorești, al căror ecou imediat era cu atît mai intens cu cît întregul climat social-politic al acelor ani era tot mai frîmțat. Venirea pe tron, din exil, a lui Carol al II-lea marcase chiar dintru început, adică din vara anului 1930, tendințele de divizare și, prin reflex, și de întetire a demagogiei partidelor politice „istorice”, cu infiltrări tot mai accentuate de tendințe diversioniste, reacționare, unele de coloratură totalitară. Cît despre organizațiile politice de tip fascist, trăiam doar în orașul în care luase naștere și se prărise Liga Apărării Naționale Creștine a lui A.C. Cuza și, apoi, Legiunea Arhanghelul Mihail, devenită Garda de fier, a lui Corneliu Zeleanu Codreanu. Ambele organizații asaltau mediile studențești din rîndurile cărora, în împrejurările crescîndei mizerii social-economice, ca și ale deteriorării culturale, nu puțini cădeau pradă ideologiei rasiste, naționaliste, cu manifestări și lozinci huliganice, antisemite, tioc fasciste. Erau doar anii de flux ai valului fascist în Italia și, cu atît mai amenințător, în Germania, unde Hitler se îndrepta cu pași tot mai agresivi spre putere. Cu atît mai mare era — trebuie spus — în acei ani și în acele împrejurări meritul studenților democrați, radicalizați prin acțiunile Uniunii Tineretului Comunist, de a ține piept acestui asalt al dreptei fasciste, o pîrghie destul de importantă în apărarea conștiințelor de marea fascistă constituind-o, în unele sectoare ale Universității ieșene, precum, mai ales la Științe și la Litere, însăși tradiția, încă activă, a Iașului cărtăresc, în linia „Vieții Românești” prin G. Ibrăileanu, a lui Sadoveanu și a altor profesori sau scriitori progresiști.

ÎN ACEST timp, în România criza cînpăta aspecte de veritabilă degringoladă. Sărăcia se multoiea, țara devenea tot mai dependentă de marile frusturi străine, situația implicînd aspecte tot mai umilitoare pentru demnitatea unui stat suveran, pentru independența națională.

Într-o asemenea vitregie, nu doar în Valea Jiului sau a Prahovei, la București sau la Cluj, la Resita sau la Oradea, la Galați, Pașcani, Piatra Neamț, sau la Constanța, dar și în „patriarhalul” Iași, grevele muncitorilor — în primul rînd ale celor de la Atelierele C.F.R. Nicolina — au intrat tot mai mult în sfera de atenție a maselor populare și, firește, a celei a studenților. Trăiam un proces de radicalizare a conștiinței civice la scara întregii țări, nu numai ziarele ieșene „Lumea” și „Opinia”, dar acum — intrașem în anul 1933 — și marile cotidiane din Capitală, „Dimineața” și „Adevărul”, chiar și cele de orientare nedemocratică, precum „Universul” sau „Curentul”, aducînd știri tot mai frecvente despre conflicte de

muncă, șomaj, în cele din urmă despre greve, cu o semnificație tot mai profundă. Astăzi, după jumătate de veac, ne revine cu atît mai viu în minte impresia informațiilor din ziarele acelei ierni din 1933, impresie cu atît mai percutantă cu cît, datorită studiilor întreprinse mai ales în ultimele două decenii asupra mișcării noastre muncitorești, racordăm aceste impresii, unilaterale atunci, la datele cercetării obiective. Ca o culminare a acțiunilor din ianuarie, la 1 februarie petroliștii din Ploiești au reușit să ocupe, la un moment dat, însuși centrul orașului, iar, datorită liniei de Front Unic Muncitoresc, inițiată și impulsio-nată de conducerea P.C.R., la atelierele C.F.R. „Grivița” comitetul de acțiune, alcătuit din 57 de muncitori comuniști, socialiști, social-democrați și fără de partid, a suscitât o largă reverberație a spiritului revoluționar. Astfel au și izbucnit acțiunile greviste de la 1—2 februarie 1933, să „forțeze mina” autorităților, care s-au văzut siliți a satisface o bună parte din revendicări. Dar numai după două zile, la 4 februarie, același guvern (național-tărănesc) a instituit starea de asediu iar peste o săptămînă a procedat la sute de arestări, porțile atelierele, în fața cărora străluiau pichetele de grevă, fiind blocate de polițiști și jandarmi. Muncitorii cefești de la Cluj ca și cei din Iași au intrat și ei în grevă de solidaritate cu cei din București, manifestări similare avînd loc și în alte centre muncitorești. Starea de spirit în întreaga țară lua aspectul unei confruntări de sporite dimensiuni. E ceea ce a și culminat ca proces social cînd în noaptea de 14 spre 15 februarie, în Capitală, au fost arestați încă 1.600 de militanți ai mișcării muncitorești. Dar riposta din partea muncitorilor n-a întîrziat: chiar în dimineața zilei de 15 februarie, la vestea arestării conducerii comitetelor de acțiune, ei au declarat grevă și au ocupat Atelierele C.F.R. „Grivița”. Așadar, greva nu însemna doar încetarea lucrului, ci o vie activitate revoluționară. Comuniști, socialiști, social-democrați au luat cuvîntul în fața maselor chemînd la acțiune, la afirmarea unității muncitorești. În dimineața zilei de 16 februarie guvernul a declanșat represiu-ne. Nu puțini muncitori au căzut sub gloanțele asasine, iar numărul celor arestați a depășit cifra de 2.000...

Emoția a fost cu atît mai profundă printre noi, cu cît ea a fost potențată și de faptul că cefești de la Iași, de la Pașcani sau Galați, ca și din diferite alte orașe, și-au manifestat solidaritatea cu tovarășii lor atît de crunt loviți în capitala țării.

O TOT MAI intensă atmosferă de agitație politică a cuprins principalele centre muncitorești, inclusiv centrele universitare. În acest climat de valențe revoluționare, constituirea, în iunie 1933, a Comitetului Național Antifascist a căpătat o dimensiune excepțională, iar pentru noi, tineretul universitar democratic, evenimentul era cu atît mai solicitant cu cît în acest Comitet, alături de savanți și universitari, era reprezentat și tineretul comunist, prin tovarășul Nicolae Ceaușescu. Astfel, numeroși studenți ieșeni, cu precădere de la Științe, de la Litere și de la Drept, au intrat atunci în mișcarea antifascistă, urmîndu-și, sau unii — care erau deja membri ai U.T.C.-ului — devansîndu-și profesorii.

Semnificația era de anvergură, intrucît în ianuarie 1933 fusese instalat la putere în Germania Hitler, cu consecințe ce nu se puteau prevedea decît ca funeste pentru viitorul democrației, al stabilității Europei, al păcii. Era, totodată, confirmarea în plus a tot mai puternicei îniriri a Partidului Comunist Român, a capacității sale de inițiativă și de acțiune revoluționară, precum a și dovedit-o în cursul evenimentelor ce au marcat întreg deceniul al patrulea. Anul 1933 a fost, așadar — putem spune astăzi — un an eroic al luptei clasei muncitoare la scara întregii națiuni, cu interferențe de multiple semnificații. În atmosfera spiritului revoluționar declanșat prin luptele din ianuarie-februarie 1933, acțiunile partidului s-au revigorat tot mai amplu, avînd ca principal obiectiv apărarea intereselor fundamentale ale patriei amenințate de fascismul aflat în plină ascensiune. 1933 s-a înscris astfel ca un an de cotitură în procesul afirmării larg democratice, antifasciste, a poporului nostru, în frunte cu muncitorimea, cu partidul ei comunist, care avea, astfel, să-și demonstreze plenar capacitatea de conducător și organizator al maselor: în și prin luptele revendicative, în și prin luptele antifasciste, pentru apărarea suveranității și independenței naționale, împotriva dictaturii regale, a dictaturii militar-fasciste, împotriva tiriei țării în război. Polarizînd, precum în 1933, și cu atît mai intens în anii ce au urmat, tot ce era mai sincer patriotic și progresist ca tensiune a conștiinței naționale, Partidul Comunist Român și-a afirmat cu atît mai puternic spiritul de jertfă și de dăruire în izbînda actului revoluției naționale și antifasciste de la 23 August 1944, în lupta de eliberare a patriei, alături de aliații firești, pînă la victoria finală asupra hitlerismului. Pentru ca, apoi, să înfrunte cu același eroism sarcinile pentru reconstrucția țării, pentru instaurarea noii orînduirii, socialiste, și, păsînd tot mai îndrăzneț pe drumul ascendent al propășirii și prestigiului țării, să poată privi astăzi cu fremătătoare mîndrie spre trecutul său eroic.

Mîndrie respirînd, totodată, bucuria omagierii, în această luminoasă retrospectivă, a celor 50 de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Simbol, atît de scump nouă astăzi, al îmbrățișării unui Trecut eroic în viziunea stenică a unui Viitor strălucit.

George Ivașcu

NICOLAE DĂRĂSCU : Peisaj

Oda pentru zeul tricolor

Bine-ai venit zăpezi îndrăgostite
le vom zimbi celor ne-ncrezători
sîntem de griu și griul vă promite
să-nsenineze zeul tricolor

sîntem de griu și griul cere piine
și sărbători pentru copii de griu
în amintirea zilelor haine
să-i facem azi istoriei un fiu

și să primim lumina muncitoare
zăpada-ndrăgostită de români
c-un colț de piine și un colț de floare
și un pahar îndrăgostit de vin

din cerul țării ning zăpezi de piine
zăpezi de piine viscolesc un vis
eroi de azi de ieri eroi de miine
un ideal cu piinea vieții scris.

Ion Nicolescu

Teme

Visînd sub codrii frunții poemele vibrează
și-n ritmuri și imagini structurile-și divid
spre a cuprinde-n imnul solemn gîndirea trează
intitulată simplu într-un cuvînt : Partid !

Nu stau în așteptarea homericele teme
spre a-mi slăvi pămîntul în psalmi și epopei,
îmi concentrez creionul la falnicele teme
ce strălucesc ca steaua în, buni, părinții mei

și cîntecul se-adună-n consoane și vocale
și în silabe care trec, pure, în cuvînt,
și-mi regăsesc străbunii în ritmurile sale
cum rădăcina-și află fertilul ei pămînt

și-s fericit ! La locul lor sînt toate
așa cum în ogradă, prin vremi, le-am rînduit,
și vom lăsa, desigur, la fii și la nepoate,
frumosul chip al Țării cum noi l-am moștenit.

Lumini

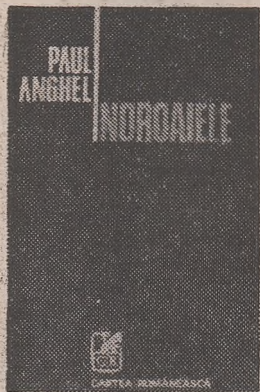
În toamnă, cumpăna luminii se-ndoaie către asfințit
în ciuturi albe să ridice culori și sunete spectrale,
adie a hotar de iarnă, miroase-a vară-n răsărit,
cîmpia-și rotunjește-n brazdă, bogate, rosturile sale.

Și-i mai îndrăgostit Pămîntul și parcă liniștea-i mai mare
și sună ca o doină glasul de Pace-al mindrului Carpat
cînd trec sub zodii de drapelă ca ia o mare sărbătoare
mulțimi eroice în frunte cu cel mai temerar bărbat.

Spre Comunism — temeiul nostru, gîndit de azi, visat
cu dor,
pășim cu Patria în inimi iluminate de Partid,
cu-ncredere deplină-n steagul țesut din soare, Tricolor,
sub arcuiri de zări albastre ce-n viitor ni se deschid.

Ion Iancu Lefter

Arpegii la război

NEDUMERIRILE, cite au existat, în legătură cu romanul în serial **Zăpezile de acum un veac** de Paul Anghel încep să se risipească.

Încep să se risipească, deși patru din cele nouă volume anunțate de autor sînt încă de așteptat; titlurile lor sînt însă cunoscute (**Zăpezile, Întoarcerea morților, Ieșirea la mare**), știindu-se, de asemenea, că iniția carte a ciclului (ce se va numi **Ieșirea din iarnă**) va apărea ultima, tot atunci urmînd să fie retipărite și celelalte, se precizează că „în ediție definitivă”. Oare se anticipează, de pe acum, înainte de încheierea serialului, nevoia unor adăugiri, eliminări, retușuri, revizuirii finale etc.? Formula „în ediție definitivă” sugerează clar posibilitatea și chiar planificarea producerii unor modificări în cărțile apărute și, de ce nu, poate și în cele neapărute încă.

Planificarea, de altfel, reprezintă unul din cele mai semnificative aspecte ale acestui roman, fiind expresia unui spirit și deopotrivă a unei metode.

Dezordinea în care au fost redactate și tipărite volumele de pînă acum (a apărut mai întîi cartea a V-a, **Serisoare de la Rahova**, în 1977; apoi cartea a III-a, **Te Deum la Grivița**, în 1978, cartea a VI-a, **Noaptea otomană**, în 1979, cartea a II-a, **Fluviile**, în 1980, și acum, de curînd, cartea a IV-a, **Noroaiele**), în 1982) nu este, și ea, decît o consecință firească a planificării. Urmîrind, la alt nivel, firește, ca altădată Coșbuc în **Războiul nostru pentru neatințare (1877—1878)** povestit pe înțelesul tuturor și în **Povestea unei coroane de oțel**, să facă operă de popularizare și de convingere („acest capitol din existența românilor — Războiul Independenței — trebuie să ajungă a se așeza în mintea fiecărui om care vorbește românește”, interviu, în „**Lucașfăru**”, 22 dec. 1979), autorul procedează sistematic, inginereste, exact ca pe un santier din realitatea cea mai înconjurătoare, unde sînt date mai întîii în funcțiune obiective importante, construcțiile auxiliare venind la urmă. Astfel, primele trei volume — în ordinea apariției, nu a locului în serial — se referă la evenimentele proeminente ale Războiului de Independență (luptele — și victoriile — de la Grivița, Rahova și Plevna). Celelalte, probabil cu excepția cărților de început și de încheiere, au funcția de a lega între ele aceste momente **reliefate**: sînt volume de trecere. **Noroaiele** (ca și **Fluviile**, de altfel) este un asemenea roman-punte, prezentînd epic perioada de relativă staționare a acțiunilor militare dintre ocuparea redutei Grivița-1 (petrecută la 30 august/11 septembrie 1877 și descrisă în **Te Deum la Grivița**, cartea a III-a a ciclului și prima publicată) și cucerirea Rahovei (7/19 noiembrie 1877, obiectul cărții a V-a, a doua apărută). Se înțelege, acum, de ce, cu toate că autorul re-

constituie cronologic desfășurarea războiului de la 1877—1878, și încă foarte aplicat, cu o minuție de ceasornicar, s-a putut totuși crea impresia de „arbitrar în cronologia volumelor” (M. Ungheanu). Nu e, de fapt, nici un „arbitrar”; este un principiu de lucru specific, reflectînd o planificare amănunțit întocmită, cum de altfel se putea deduce din însăși anunțarea numărului, a anului de apariție și a ordinii cărților, fiecare cu titlul fixat înainte chiar de a fi fost scrisă, dovadă împiedicîndă imprevizibilul atît de propriu artei literare și, în fond, tuturor artelor, nu intră în vederile autorului.

DACĂ discuții privind latura formală a încheierii acestui roman nu mai sînt posibile de acum, trebuie să ne deslușim și în privința spiritului, a obiectivelor și a metodei sale, precizările și indicațiile autorului însuși fiind cit se poate de prețioase; e chiar de mirare ușurința cu care s-a trecut peste ele. Literatura înseamnă, pentru autor, o preocupare compensatorie: „Formula «literat» mă interesează, de fapt, cel mai puțin, o accept fiindcă n-am încotro, n-am putut să fiu altceva. Dar am acceptat această formulă, cu foarte multă părere de rău. Dacă aș fi avut mijloacele unei bune specializări, făceam arheologie, antropologie, etnologie, discipline cu un ascuțit caracter practic, de laborator și teren. Fiind lipsit de această șansă, la timpul potrivit, m-am consolat cu preocupările de istorie și filozofia culturii, care țin de bibliotecă” (interviul citat; reproduc în M. Ungheanu, **Interviuri neconvenționale**, Cartea Românească, 1982). Un succedaneu, așadar. Care permite însă exprimarea velleităților și a impulsurilor inițiale: „Făcînd beletristică, n-am scăpat însă de obsesia cercetării”. Rezultatul este „o beletristică a ipotezei și a demonstrației”, indiferentă la expresie — „Aș dori să rețineți că nu scriu de dragul de a scrie, nu cunosc plăcerea sau beția cuvîntului, care uneori conduce la artă”. Plăcerea cuvîntului conduce, într-adevăr, numai „uneori” la artă; dar, nefiind o condiție suficientă, e totuși una indispensabilă. Atitudinea rămîne însă definitivă; descendența ei fiind clară și înscrindundu-se, tipologic, în aceeași concepție inginerescă vădită și în planificarea și redactarea întregului serial, să notăm și că este în timp una consecventă. Remarcabil e astfel, că în „lămurirea” ce prefăta volumul **Arpegii la Siret** (1964), autorul își caracteriza modul de a vedea în acești termeni: „A te plimba cu minile în buzunar, cu ochii omului industrial (s.n.), fără ochelarii de soare pe care ți-i impune orbirea rafturilor cu cărți, mai ales în Moldova, este o ispită și un lux”. Inginerul este prin excelență „omul industrial”. Va fi, de aceea, cit se poate de nepotrivit să se insiste asupra artei scrisului atunci cînd se analizează beletristica autorului și să se scoată de aici, cu multă ușurință, de altfel, concluzii defavorabile.

FIIND totuși vorba de literatură, e drept o literatură „a ipotezei și a demonstrației”, se cuvine să vedem care îi sînt procedeele caracteristice. Într-un limbaj critic insuficient de subtil, **ipoteză** și **demonstrație** sînt termeni similari cu **teză** și **ilustrare**; iar literatura care îi folosește (mărturisit, cum e cazul aici, sau nu) constă într-o proiectare în „anecdota” și „schemei” și a „ideii” în „imagine”. Este exact ceea ce se petrece în **Zăpezile de acum un veac** și mai cu seamă în volumele de legătură, în care, lipsind scenariul evenimential reliefat sub aspect epic, de natură să confere — cum s-a și întîmplat în cărțile despre bătălii, primele trei în ordinea apariției — o anume autenticitate narativă. Se recurge la modelarea și confecționarea în raport de **ipoteză** a unui lanț

de întîmplări, situații, momente și evoluții sufletești etc. vizibil și chiar ostentativ **demonstrative**. În latura tehnică narative, un astfel de roman utilizează, desigur cu lăcomie, cele mai știute convenții ale imposibilei omnisiciențe auctoriale; se „știe” astfel ce simțămînte are un animal („Thais, o pisică bălțată, cu un aer foarte campestru, era încîntată să întîlnească un om, un biped, care să-i dea atenție”), se vede ceea ce nimeni din roman, de fapt, nu vede („ceata zorilor îi împiedica pe observatori să poată desluși ceva. S-a limpezit într-un tirziu zgomotul carelor pline, apoi mugete de vite, behăituri de oi și capre, ba chiar o larmă de orăntii — curci, rate, găini, înșirate la prăjină sau ingramădite cu toptanul în cuști. După săptămîni de asediu, cînd de peste Dunăre nu sosise nimic, mișca în zare ceva familiar [...] Se vedea acum o altă arătură: un buluc de animale cu ochi speriați, o pădure mișcătoare de copite și coarne, un șirag de căpîte de fin care curgeau la vale, pe roate, apoi care încărcate cu saci — grăunțe, piini, carne, iar la coadă — culmea! — lemne de foc” — fiind evident cine totuși vede aici, în ciuda depărtării — „în zare” — și a ceții zorilor, pînă și ce se află în saci și cum sînt ochii animalelor). Oarecum inedită este, în **Noroaiele**, prezența unor, așa-zicînd, anticipări. Un ofițer rus, adversar al țarismului, „unul din artizanii Rusiei viitoare”, preconizează o „catastrofă” („Ca să se trezească, Rusia are nevoie de o înfrîngere cu mult mai mare”), cum s-a și întîmplat mai tîrziu, în primul război mondial. Pe frontul de la Plevna se află, între alții, doi prinți japonezi, care la un moment dat spun că vor să vadă „o capitulare”, răspuns care stîrnește hohotele de ris ale celor din jur, și mai ales ale unui... american, „cel mai mult a ris Anderson, un corospondent american de presă, a ris zgomotos ca un hipopotam: Ha! ha! ha! cu toți dinții”, aici fiind, pesemne, o aluzie la... capitularea viitoare, din 1945, a Japoniei în fața americanilor. Altădată, un meșter povestește o istorie despre biserica din Costești, iar în discuție intervine un altul, precizînd că „n-a fost nici un foc, atunci (s.n.) la Costești”, altă, desigur subtilă, anticipare a unui eveniment dramatic produs în secolul ulterior celui în care se petrece acțiunea romanului.

IN linia epică, **Noroaiele** este cartea unei împotmoliri: oprite de rezistența otomană, armatele română și rusă duc un război pozițional, static. Este cartea intervalului cronologic dintre ocuparea redutei Grivița-1 și cucerirea Rahovei. Împotmolirea se produce la propriu și la figurat; mai ales la figurat; astfel încît să devină o „temă”, o „metaforă” sau o „figură” dominantă a romanului. Plouă mult, plouă înfînit, pămîntul se moaie, se desfundă, colcăie, se prefăce într-o mare de noroi — un apocalips geologic. Totul se oprește, se înămolește. oameni, tunuri, animale; războiul însuși, suprapersonaj al cărții, „nu se putea urni din loc”. Pentru a se construi imaginea înnoirii universale, ca și alte „teme”, principialele mijloace folosite sînt **correspondențele și hipertrofia**. Noroiul e, de pildă, pretutîndeni. Procesul de moștenire în care este implicat Rășcanu „alunecase în noroi”: se trivializează. Brătianu simte că se scufundă în mocirla politicianismului. La fel se întîmplă altui înalt personaj, dar pe front: „Noroiul îl invadea pe lancu Ghica, nu numai dinsore Plevna, ci și dinspre București”. Păuna se împotmolește într-o angoasă. Cuplul Nae—Didina se năclăiește mai întîi în apele moarte ale unei apatii erotice (în pat, el „părea inert, învîluit într-o transpirație rece, ea întrebîndu-l „cu spaimă: — Nae, ce-i cu tine? Și fiindcă bărbatul nu răspundea: Nae, nu te mai inspir?”), apoi cade în nămolul unei neînțelegeri irezolvabile.

Alte corespondențe sînt o expresie a descoperirii arhetipalului. Carol pune să se refacă o bisericuță bulgărească și i se pare că șeful echipei de meșteri, un om de altfel foarte priceput, „semăna izbitor cu Violet le Duc, marele arhitect francez, pe care prințul îl cunoștea bine”. Mergînd la conacul unde se afla mausoleul bunicii Grădișteanu, Rășcanu are viziunea bătrînei defuncte ca „un garant al solidarității între lumea vegetală, animală și umană, un chezaș al curgerii normale a ciclurilor vieții, o Maică sau o Moasă”; o Mumă, adică. Pentru enciclopedicul Parva, un fel de dublu în ficțiune al lui Hasdeu, bătălia „a însemnat un uruit continuu, din care s-a detașat pînă la urmă, în azul său interior, acel r dîr al limbii române” și a sfîrșit prin a-i da „sentimentul de participare la un frămînt venit din primordii”, precum și că „se petrecea oricum ceva mareț. El nu știa încă dacă orogeneza la care asista era prielnică sau nu pentru ai săi, dar trăia mișcarea telurică”.

Războiul avînd această semnificație geologică în planul istoriei, se înțelege că una din ocupațiile preferate ale personajelor este să se exprime aforistic, să consemneze, să constate, să noteze, acțiuni ce își imprimă caracterul special pînă și asupra inocentei priviri aruncate unei femei („a notat în zbor vestimentația”). Hipertrofia însoțește firesc asemenea contagiuni. Cu toate că pînă și într-o lucrare de uz comun, ca **Istoria României în date**, este trecut numărul ostașilor români căzuți la Grivița (800), cînd se oficială la București „prima slujbă pentru cei morți” Rășcanu emite „constatarea că religia știe să scoată din orice lucru omenesc partea gravă, simburile amare, în acest caz, sub victorie, pe revers, apăsătoare în efigie moarte. O moarte planînd peste nație, o moarte care-și luase prada din fiecare familie” (s.n.). Corospondențele, înclinația spre reflecția filosofică, dilatarea amănuntului, pe scurt, **demonstrarea ipotezei** sînt însă cel mai bine reprezentate de episodul avînd ca personaje cîțiva iepuri. Patru, mai precis: un iepuroi cam năîng, ce nimereste de obicei în prima tufă de spini, ieșind de acolo „cu blana ferfenită”, motiv pentru care se și numește, evident, Ferfeniță; perechea lui, o iepuroaică mereu într-o „mare derută”, situație în care „căsca ochii mari”, ea chemîndu-se, firește, Ochioasa; unul din puii lor, ușor infirm, căci „una dintre urechile lui rămăsese nesimțitoare”, acestuia spunîndu-i-se, bineînțeles, Ureche-bleagă, e drept că „fără răutate”; și, în sfîrșit, un alt iepure, „tot sur, dar bătrîn, știrb și răgușit”, al cărui nume, desigur, este Știrb-răgușit. Iepurile cel bătrîn este un înțelept: îi atrage pe Ferfeniță și pe Ureche-bleagă într-o vîrzărie aflată în bătaia puștilor turcești, cei doi înaintează vitejește și la vedere, făcînd tîmbe eroice, inevitabilul se produce, adică turcii trag și iepurii mor, în vreme ce Ochioasa, „care n-a purtat doliu prea multă vreme”, se consolează cu Știrb-răgușit. Căruia îi revine funcția narativă de a încheia episodul despre iepuri și război cu următoarea reflecție: „Numai tinerii au energia grandioasă, iresponsabilă, sublimă de a nu le păsa că pier! a mai spus Știrb-răgușit. Ha, ha!”.

ALCĂTUIT, ca și celelalte cărți ale ciclului apărute pînă acum, din asemenea secvențe avînd ca suport o maximă, o reflecție, o „înțelepciune” ce formează **ipoteza** și care de obicei este și direct exprimată, căutîndu-se formularea eseistic memorabilă, nu numai prin construirea unei **demonstrații** avînd rolul de a o înscena epic și de a o sugera, noul roman are în totul aspectul unei suite de „arpegii la război”. Diversitatea mediilor (sociale, dar și naturale: e analizată și relația dintre război și păsări, nu doar aceea pe care „am prezentat-o”, dintre război și iepuri) și a personajelor răspund astfel unei nevoi de totalizare a temei războiului, cit și unuia de evitarea a monotoniei. Cartea rămîne totuși didactică.

Revista revistelor

„Opinia studentescă”

● După numere, cum s-ar spune, „tematice”, dedicate aproape în întregime poeziei și prozei, iată că revista „Opinia studentescă” din Iași ne oferă și unul (7-8/1982) care se sprijină pe un gen ceva mai aparte, mai cu sfilă cultivat: eseu. Număr bine gândit, vîdînd echilibrul la tot pasul; divers, firește, sub aspectul preocupărilor, dar și cit se poate de unitar în ce privește ținuta, sobrietatea (și proprietatea!) limbajului teoretic.

Pe Mihai Dinu Gheorghiu îl preocupă, de pildă, dialectica (mai largă) a receptării valorilor, raportul (uneori contradicția) dintre valoare și personalitate (într-o conjunctură). Exploatin-du-și de data aceasta fără milă ființa cu osebire ludică a inteligenței sale superioare, Luca Pițu ne poartă „de mină” printre patru „eșecuri” grotestice ale tot atîtor posibile întreprinderi poetice.

Elegant, erudit, metodic — studiul lui Dan Petrescu (**Un miracol camuflat**) despre nuela **Ivan** de Mircea Eliade. Autentice satisfacții intelectuale ne-au prilejuit și articolele: **Utopie și escatologie** (Sorin Antohi), **Cu privire**

la **Poemul lui Parmenide** (Dumitru Pană), **Așchii, fărîme și țîndări** (Valeriu Gherghel) sau **Dimensiunea vocativă** (M. Ferapont). În fine, opinii cel puțin interesante mai avansează Gheorghe Bourceanu, Dorel Bacoș, Romulus Nicolae, Tudor Pavel Rosa (un nume nou, după știința noastră, promitător prin farmecul și rigoarea l-deilor vehiculate), Ioan Voicu, Dan David și alții.

Nu lipsesc, desigur, nici versurile (semnează: Magdalena Ghica, Gheorghe Grigurescu, Liviu Antonesei — prezent și cu un microstudiu: **Critică, poetică semiotică...**, Dorin Popa), nici proza (Ion T. Minzatu) ori interviul (pictorul Dan Hatmanu răspunde întrebărilor puse de Lucian Livescu).

Pentru a ne înlesni sau (de la caz la caz) pentru a ne aprofunda contactul cu alte literaturi, Daniel Lascu traduce fragmente din jurnalul lui Stanislaus Joyce, fratele mai mic al scriitorului, iar Dan Arsenie continuă să-și materializeze cu entuziasm, dar și cu tenacitate, intenția de a-l face cit mai repede cunoscut de a-l împămîntenii la noi pe straniul, tulburătorul poet și eseist José Lezarma Lima, „acest eubanez de geniu, foarte discret în manifestările lui exterioare”.

„Caiete botoșănene”

● Semnalăm o lăudabilă inițiativă: apariția primului număr (ianuarie 1983) a **Caietelor botoșănene**, editate de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Botoșani și revista „Ateneu” al cărei supliment sînt. Vechia și puternica tradiție publicistică a Botoșanilor (evocată succint de Gheorghe Jauca, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului, în editorialul **Caietelor**), ca și actualele forme de viață culturală aveau nevoie de o asemenea „ogîndă” a preocupărilor și aspectelor universului spiritual contemporan. Cu aceste năzuințe pornesc la drum — un drum pe care îl dorim cit mai rodnic și mai lung — **Caietele botoșănene**, din al căror prim sumar menționăm convorbirea cu Dumitru Murărașu, în legătură cu diverse chestiuni de eminescologie, versurile și proza semnate de Gellu Dorian, Lucia Olaru Nenati, Dumitru Necșeanu, Val Guraliuc, Dorin Baciu, precum și articolele și comentariile lui Lucian Valea, Teodor Romașcanu, Dorin Glăvan, Paul Șadurschi și Valentin Ciucă.

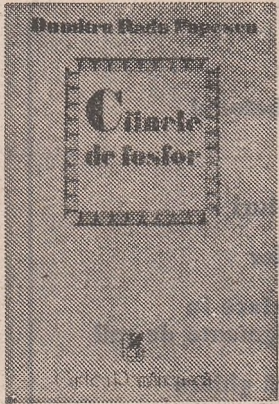
R.R.

Mircea Iorgulescu

NICOLAE DARĂSCU: Cișmea turcească

Realitate și simbol

VOCILE poeziei s-au auzit mereu și în proza și în teatrul lui D.R. Popescu. Ca să nu mai vorbim de faptul că înainte de schiță, nuvelă și roman a existat un pre-debut, la Oradea, cu poezie, prin 1953, în ziarul local **Crișana**. Volumul de versuri **Ciinele de fosfor**, privit cel puțin din această perspectivă, mi se pare o carte firesc ivită în creația romancierului, un mod de a elibera vocile poeziei din carcera epicului și-a dramaturgiei și, de ce nu, un mod de a regîdi poezia prin proză. E vorba în fond de același joc cu planul înclinat al realității și simbolului, mereu prezent în opera lui D.R. Popescu. Romancier interesat de „totalitatea omului” și prin urmare și de ideea de a fi „stăpîn pe totalitatea modalităților de exprimare”, D.R. Popescu păstrează și în poezie aceeași diversitate a vocilor, aceea plăcere a relativizării adevărurilor și emoției, bucurîndu-se de balansul trist-comic al semnificațiilor, de acea pitoresc-crudă legănare între real și fantastic, între moarte și viață, între ocheda polițistă și aceea lăuntrică. De loc întîmplător faptul că întîlnim în poezia lui D.R. Popescu aceea calitate dintotdeauna a prozei sale, insufletită mereu de refuzul de a limita adevărul după o credință mai veche a scriitorului: „Miturile oricît ar fi ele de clare, ne scapă printre degete de cîteva mii de ani și asta le conferă viabilitatea”. De aici poezia prozei și proza poeziei, acel mod de configurare a poemului ca o mină întredeschisă ce are aerul că ține și nu ține ceva, că păstrează eliberînd în același timp o formă, o imagine, un peisaj, o stare de suflet, lăsînd, după o clipă de orgolioasă reținere și stăpînire, să-i scape toate acestea printre degete, obligînd astfel imaginarul și realul numai să treacă prin sita și o vreme tiparul acestei miini mișcătoare. Pentru D.R. Popescu arta pare a fi în primul rînd mișcare, o mișcare a memoriei, care curge și arde spectaculos, dă formă, caută și pierde Forma, „Ca un / Ciine de fosfor / Ce-și caută / În noapte / Părul” (**Memorie**). Poezia se naște din această curgere a cuvintelor, care povestesc cu un aer egal, neprecipitat și deloc liric, în aparență ceva despre sine și lume. Poezia crește din povestire. Ca mereu în opera lui D.R. Popescu e vorba și în aceste poeme de moarte și viață, de cele dispărute și cele vii și însăși emoția e tratată ca o stare a materiei, care se distruge ireversibil, de unde și mai vechea atitudine a scriitorului, rostită cîndva, cu glasul personajului Dan Iliuță: „Tu știi că singura formă care este eternitatea este povestirea”. De aici **poemul-povestire** vorbăreț, imaginativ, poemul istorisitor și eternizînd prin poveste personaje, întîmplări, atingînd parabola și simbolul, alegoria fantastică, grotescul ori diafanul stărilor, desfășurîndu-se cînd ca o nebunie înțeleaptă, cînd ca o înțelepciune nebună. Poeziile se înlănțuie și ca o mișcare de forme: „Forme dormind în iarba de forme / Forme vi-sînd cavaleri emblematici / Forme dîndu-se peste cap ca peștii în marea ca o formă a apei / Forme iubindu-se, îmbrățișate / Forme căutînd forme, ejec-tîndu-se din somnolența materiei” (**Forme**).

D.R. Popescu are în poezie temeritatea de a folosi uneltele prozei. E un lucru pe care l-au mai făcut, cu rezultate remarcabile, și Marin Sorescu sau Dominic Stancu, în **Strada care urcă la cer** pe o direcție, unde e mult loc pentru originalitate. Căci proza salvează poezia de grandilocvență și de trufia

eroicului. Relativizată prin povestire și umilința domesticului, emoția se consolidează de fapt, fiorul curge, respiră, ieșind din înțepenirea sublimului și din stucatura prea decorativă a metaforelor. Într-un poem despre **Atila** istoria și moartea sînt strivite cu tile ca întîmplări deloc istorice. Emoția irupe dintr-un scenariu naturalist, violent, mai deplină, fortificată de această trecere în prim plan a unor imagini secundare: „În tot acest timp, pisicul se sui în gutui / Morminte fură șterse / De pe fața pămîntului / De copitele cailor săi mărunți. / Un omuleț galben / Ca de ceară / Înfășurat în blănuri scumpe și păzit de săbii / Cu un zîmbet straniu pe buze / Zăcea mort / După o noapte de beție. / Sîngele-i năvălise pe nas și pe gură / Plin de dumicați. / Din acea zi / Trupul lui începu să se descompună / Puțin amarnic / Sub comorile Asiei și ale Europei / Și pisicul se sui din nou în gutui / Și iarba crescuse neștiutoare.”

Sînt în volumul **Ciinele de fosfor** numeroase fișe de personaje, ce ascund fiecare un simbol, traiectorie de glonte a unei emoții sau demitizarea și reinvierea altora ce păreau mumificate: **Ludovic al II-lea, Leopold, Parasciva, Portarul, Pavel, Miț cel care n-a văzut niciodată zăpada, Luiza, Portretul lui Iulius Cezar pe un ban de argint, Lun-trea, Ludovic al IV-lea, Balaban, Homer, Baladă**. Versurile strecoară în hățîșul lor culori pestrițe, cresc dintr-o mare bucurie a notației realiste, dintr-un chef nedisimulat de a turna lumea în mister și spectacol, în bizare-rie și proverb cîteodată, violentînd iluzia de normalitate și de adevăr unic: „Adevărul e o morișcă”, „Totul se multiplică, după cum soarele pe cer se mișcă”, scrie poetul într-o **Definiție** dată în răspăr. Tot el dă o memorabilă și nostalgic imagine a unei lumi primordiale, privită și cu un dram de ironie tristă: „Într-o dimineață înainte de ivirea luminii, / Cînd dezordinea morală bătea lin și aproape imperceptibil ca un zefir” (**Don Quijote**). Într-o descriere realistă necruțătoare ce atinge parabola, aflăm și o posibilă cheie a acestui lirism care știe că „Din lut / Urzesc / Eternitatea Noastră”, poezii. Și în poezie D.R. Popescu ia în serios realitatea: „Dar luarea în ușor / A realității / Este o boală a spiritului”. (**O boală**). Tot așa cum o realitate văzută numai dintr-un singur unghi și cu o singură lentilă e numai un surogat al vieții și artei. Ochiul creației, binoclu uzurpator și creator totodată, transformă punctul în elefant „printr-o ușoară mișcare” și tot „printr-o ușoară mișcare” „Elefantul dispăre, devine punct și neant” (**Binoclu**). Poezia e relativizată și revitalizată prin proză. „Printr-o ușoară mișcare”, „printr-o ușoară translație”, „printr-o sfioasă culoare”, printr-o „dulce mistificare”, conștientă că „Totul e-o dulce eroare”, poezia lui D.R. Popescu din acest volum, departe de a rămîne doar o vacanță a prozatorului sau așchia sărită din vechi ori viitoare române, mi se pare un pariu cîștigat al formeîmpotriva Formei. O luptă modernă cu îngerul (demonul) cuvintelor, chipurile numai prozaice, chipurile numai poetice.

Doina Uricariu

NICOLAE DĂRĂSCU : Vas cu flori

CARNET

CICERONE

„Venise în acel oraș de munte, unde (cu cite speranțe!...) tipăream, pe credit, o revistă de dimensiunile unei frunze, smulșă de pe creangă înainte de a fi devenit o aripă matură. Venise să strîngă mîna Directorului; „directorul” eram chiar eu, iar redacția nu exista.

Nu exista, într-adevăr, redacție și poate — ba sînt chiar sigur!... — tocmai această realitate l-a făcut să mă strîngă la piept cu atîta drag.

De atunci, de prin 1928, s-a legat între noi o prietenie neumbrită niciodată. O prietenie, devenind din ce în ce mai puternică și mai senină, tocmai pentru că a fost călîtă de fiăcările multor mizerii: nesiguranța zilei de mîine (nici măcar a celei de azi...), ura concertată a atîtor „colegi”, lipsa nu o dată a piinii zilnice, războiul cu orbitoarele-i trene de lacrimi și de sînge...

Fiu de fochist pe locomotivă, Cicerone Theodorescu moștenise o să-mință nobilă: a Gindului, purificat prin traversarea flăcărilor și devenit, uneori, cleștar.

E nu doar titlul unei cărți a lui Cicerone Theodorescu. Este o amuletă, scînteind și nimbîndu-i via memorie, acum cînd se împlinesc 75 de ani de la nașterea poetului...

Eugen Jebeleanu

INEDIT

Cicerone THEODORESCU — 75

Rînduieli

Sub numele de om mi-ar fi mindrie
Memoria să-mi mai rămînă-n lume.
Un om de-ai fost, ai fost o-mpărăție...
Eu nu-mi vreau mausoleu un alt renume.

Mărire, omenia să vă fie,
La-ntreceri generoase să vă-ndrume,
Ea singură-nvingînd cu bărbăție
Inecu-aluviunilor postume.

Că alta-i rînduiala pămîntească?
Nu. Cugetului resemnat redați-i
Homerica hohotitoare liră:

Cînd Cezar n-avu drept să se mindrească
Cu titlul de-mpărat, toți împărații
Cu numele de Cezar se mindriră!

Mituri

În spasme, părăsindu-i aliații,
Cutreieră platouri și terase.
Cetate de cetate pierd bărbații
Acestei Dacii care-n greu impas e.

Se zbat în loc, tirziu, ca peștii-n plase,
Pierduți sint. La supunere chemați-i.
Mai spumegă-n atacuri furioase
Rudimentarele fortificații!

Nebune energii ne-durătoare...
Ei nu dau adevărului crezare,
Războinici pin-la capăt, luptă, mor,

Zalmoxis zeul cum le-a dat poruncă
Ucid realitatea și-o aruncă,
Trăind aievea-n miturile lor.

Taine

Ferindu-se, coliba lui flămîndă
S-o lepede pe-nbeșugări streine,
Pămîntului ne-ngăduind să-și vindă
Vreo taină — și nici munții să-i incline.

Strivindu-și, dacă-ncearcă să suspine
Nevrednice, respinse de izbîndă,
Ingenuncherea — ultima rușine,
Capitularea — ultima osîndă.

Prîns nu se lasă nici un luptător!
Șmulgîndu-se crutării adversare
Un cerc de curcubeu e-n ochii lor.

E-un zeu ce nu cunoaște-nfricoșare,
E însuși zeul lor, în fiecare?
...De ce cu-atîta-nseninare mor?

Post bellum

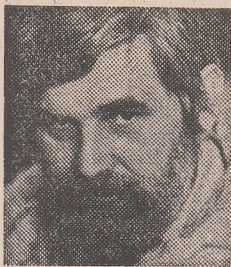
Ani lungi, sub podul lui Apollodor,
Danubiul legăna-va cer și apă,
Cîndva induplecați să ne încapă
Același sarcofag lunecător.

Războiul nu e ultima etapă,
Voi ști să aflu, dup-atît omor,
De ce — acestei țări cuceritor —
Puterea-ascunsă-a legii ei imi scapă?

Mi-e scurtă clipa. Suflete podar,
Te-ncuțetă s-apropii temerar
Prăpastia-nvrăjbirilor adîncă

Dar numai cînd cenușă am să fiu,
Voi trece-o poate! Timpul nu e încă.
Azi prea devreme, mîine prea tirziu...

Din volumul „DE BELLO DACICO”
predat Editurii „Cartea Românească”

Petre STOICA

Zoologică

Dumneavoastră spuneți mai există o șansă
domeniile vinatului arată cale liberă
nu toți bitlanii au pierit pe treptele
mlaștinei
nu toți

minunat minunat exclamă
Împăietorul de păsări din fața televizorului
minunat minunat exclamă
gura obișnuită să cinte

vine cobra noya naja îi mîngîie
picioarele de capră sufletul de apă caldă

pe ecran apare cuvenita pată albă

Elegie

Sociologii
aruncă miturile din sarcofagul istoriei

fumul acizii înghit fluturii
pictorul inventează culori esențiale

preoți în halate albe
intră în catedrala reactorului atomic
slujesc la altare cu mii de butoane
pax vobiscum

cu dafini în mină
orbii defilează alături de lupi

timp titanic
suflet împletit din fire de plastic
stomacul e cimitir de pastile
viața cîntă din flaute lungi de beton

fumul acizii decretele

cu măști de scrimă pe față
viitorologii compun
o artă poetică și mai teribilă
saltul apetitul morții
rămîn desigur aceleași

îți pipăi fața :
unde sunt genele ?

numai nebunii mai văd
stele pe cer

coropișnițele
intră în santa scholastica
îi devoră pergamentele florile de oleandru

plinge Socrate pentru a doua oară
înghite cupa cu otravă

timp titanic timp în pielea goală

specialiștii scot capul din columbare
și anunță noi tuse geologice
nici o lavă nu te ocolește
sărmane turist pe pămînt

prezent misterios ca o broască țestoasă

ți-e dor de cai de basme de mare

stai în fereastra lumii spartă

Dincolo

Dincolo de cutezanța ploii
dincolo de mucegaiul deznădejdei
dincolo de caracatița timpului
dincolo de protezele slugărnice
dincolo de melodiile lupului
dincolo de drojdiile nopții
există un ținut care ne primește
fără cețuri cu domnia stejarului

Întrebare retorică

Cine e bărbatul care dansează pe sîrmă
și fluierînd povestește văzduhului
viața-i destrămată ca o pătură veche ?

cine e femeia care iese din hotel
melancolică legănîndu-și
sinii copleșiți în focul dorințelor ?

cine e copilul care-n timp ce privește
ceasul

vîntul îl ridică deasupra clădirilor
unde cîntă pasărea de hîrtie ?

cine e bătrînul care vorbește
cu moartea îmbrăcată
în uniformă de stewardesă ?

cine e soldatul care în autobuz
îl citește pe Homer ?

NICOLAE DĂRĂSCU : Flori și lampă

cine e orbul care plutește pe cer
cu o floare de oleandru în mină ?

claxoane fanfare țipete la intersecții

cine sunt acești trecători ?

cine sunt acești trecători
transpirați apatici veseli grăbiți ?
trecătorii aceștia cu tomate în palmă
cu suluri de hîrtie sub braț
cu pastile pe limbă ?

poartă cu toții măști
au în buzunare chei adevărate sau false
au lingă inimă
certificate de sănătate de boală

ies pe o ușă intră pe altă ușă
asurzii de zgomotul ventilatoarelor
absorbiți de pompele zilei

cine sunt

cei care visează care plîng care țipă ?

noaptea îi înghite pe toți în cavoul ei
albastru

în beznele ei sunt cu toții
frunzele tăcute de pe crengile tăcute
sunt cu toții
apa care trece domoală
de la izvor spre mare
și de la moarte spre soarele spre norii
care dimineța
le așează pe față
măști mereu schimbătoare

cine sunt ? întreabă poetul
care își pregătește doctoratul
în științele parfumului

Polidipsie

Furnicile sfredelesc oțelul betonul
se năruie pădurile

smochinele putrezesc în porturi

din temple adie miros de clor

bobocul trandafirului se desface în
fragmente de mil

vulturii se nasc fără cioc fără ghiare

albinele cară polen otrăvit

femeia înghite pastile anticoncepționale
și naște frunze uscate

ziua are culoarea varului amestecat cu
sînge

saurienii cuceresc pămîntul cosmonauții
populează cerul

tolănit în berjera adîncă

poetul mănîncă arahide
și scrie lungi poeme optimiste
șarpele îl mușcă de gleznă
nu simte

Păreri identice

Cine
cine spune că lumea desfide
epoca gesturilor mari
multiplicate prin hîrtie carbon ?

filosoful fratele terorismului
împărtășește păreri identice
iată cum trece călare pe urs —

cu umbrela cioclului în mină
predică și înghite muște verzi

Îmi spune vîntul

„Sie kennen weniger
Bäume als Automobiltypen“.
(Ernst Jünger)

Cunoașteți mai multe tipuri
de mașini decît soiuri de păsări
îmi spune în șoaptă vîntul
în timp ce-mi pune-n fereastră
o scrisoare din apropiate zone
care încep să înghețe

Didactică

Înțelegerea textelor nu mai ajută
nu mai ajută nici metafizica mării
cărțile s-au desfăcut din cotoare
libărcile ascultă imnurile nopții
cuteierate de vînturi sacre
bonum augurium

înfășurați în robe
stăm umăr lingă umăr și învățăm
golurile din alfabetul betonului

Pe limba robotului

Ce mai căutați sub pietre ?
ce mai căutați în ocean ?
ce mai căutați sub coaja copacului ?
ce mai căutați în pămînt ?

misterele s-au dizolvat demult
în apa tare pe limba robotului
care se plimbă pe stradă
singur și speriat de lumină

ne-am iubit părinții —
le astupărăm gura cu ceară

Văcăreștii

LA ÎNCEPUTURILE renașterii noastre politice și culturale, familia boierească munteană împlinește un rol de frunte, desfășurând de-a lungul mai multor generații, dându-și pe lângă tributul singelui, în frământările vieții publice, și pe acela al creației literare. Stinsă astăzi pe linie bărbătească, ea se credea coboritoare dintr-un strămoș de prin părțile Făgărașului, odată cu „descălcare” Tării Românești a lui „Negru-Vodă”. Sintem, cu aceasta, în plină legendă. Genealogistul Octav Lecca, stabilindu-i arborele, îi recunoaște inițiu înaintaș, Radu de la Văcărești (Belșug), mare comis, tatăl unui „viteaz” (cavalier) Petrascu, mare ban în 1580, dar descendenții se trag din fratele acestuia, Neagoe, postelnic din Văcărești, strămoșul poetului gramatician. Din complotență față de urmașii în viață, strecoară însă în **Notă**: „Comitele Ugrin, boier al voievozilor Basarabi, era stăpînitor al Făgărașului la 1290”. Prin fiul său Dan și nepotul său Negoită (secol. XIV), se coboară familia Văcăreștilor.¹⁾ Mai precaut și negrevat de considerente sociale, Nicolae Stoicescu califică o variantă a precedentului arbore ca „fantezistă”, și anume pe aceea în care „se spune că predecesorul de la 1245 ar fi fost Neagoe Văcărescu, fiul lui Dan Văcărescu, voievod al Făgărașului, nepot de soră al lui Radu Vodă Negru”.²⁾ Despre poetul gramatician, afirmă că era „fiul lui Negoită vel spătar și al Neacășii din Bucșani. Sora lui Badea Bucșan mare clucer; nepot de fiu al lui Ioan Pitarul; nepot de soră a lui Badea Bucșanu, mare clucer; nepotul Bălașei, fiica lui Neagoe Săcuianu mare bai, care era soția lui Badea Bucșanu; rudă cu soția lui Constantin Brâncoveanu.”³⁾ Despre Negoită, tatăl celui de sus, ne spune că fusese „om băutoriu și blestemat de fire și răspitoriu, fără de nici un cumpăt”, și că, vinzindu-și averea, la plingerea fiilor săi, Radu Leon l-a pus sub interdicție. Același N. Stoicescu precizează, după G. D. Florescu și D. Pleșia, adevărata înrudire cu domnitorul: soția lui era vara primară a doamnei Marica.⁴⁾ Primul, așadar, care ilustrează într-adevăr familia, este Ianache, sau Ienăchiță, cum figura în istoriile literare. Om de încredere și poate de casă al lui Constantin Brâncoveanu, a trecut prin diverse funcții ale divanului: agă, capuchehaie la Constantinopol, mare paharnic, mare clucer, în care calitate, însoțindu-l pe domnitorul mazil la Țarigrad, l-a împărțit soarta, decapitat fiind la 15 august 1714, în stîlșul spectacol oferit de sultan Curtii sale și corpului diplomatic. Ascensiunea neamului începuse deci cu tatăl lui Ianache, Negoită, ale cărui meștehne s-au transmis metaforic urmașilor, ce și-au cheltuit euforic calitățile spirituale în serviciul binelui public și al culturii. Unul din fiii lui Ianache, Constantin, sfetnic de seamă al lui Nicolae Alexandru Mavrocordat, a lăsat o biografie: „Luminata viață a neamului prea luminatului, prea învățatului și blagocestivului domn a toată Tăra Românească, Io Nicolae Alexandru Voievoda, scoasă din letopisețele moldovenești, cu porunca înălțimii sale de prea plecatul din slugile măriei sale, Constantin Văcărescu vel vistier la leat 7235 (1727).”

AUTORUL antologiei⁵⁾, Cornel Cirstoiu, crede că preocupările literare ale Văcăreștilor încep cu alt fiu al lui Ianache, anume Ștefan, căsătorit cu nepoata lui Neculce, Ecaterina Done. Să fi fost acest Ștefan un

¹⁾ Presupusa dată a „descălării”.
²⁾ Familiile boierești române, Seria I. Genealogia a 100 de case, din Tăra Românească și Moldova, București, 1911, planșa 85.
³⁾ Dicționar al marilor dregători din Tăra Românească și Moldova, sec. XIV—XVII, Editura Enciclopedică Română, București, 1971.

⁴⁾ Poeții Văcărești (Ianache, Alecu și Nicolae). Opere. Ediție critică, studiu introductiv, note, glosar, bibliografie și indice de Cornel Cirstoiu, Editura Minerva, București, 1982.

OPERE

condei mai bun decît Constantin? Nimic nu vine în sprijinul acestei păreri. Cum însă el este tatăl lui Ianache (Ienăchiță), inițiu poet din familie, dar și cel mai poliglot, putem să ne dăm seama de felul în care casa lui Ștefan constituia un eminent climat cultural. Limbile latina, neogreacă și poate slavona, îi vor fi fost familiare. Tatăl și unchiul cărturar pie-riră însă, poate din porunca domnitorului Constantin Cehan Racoviță, uciși prin mijlocirea bucătarului, iar fiul sau, Ianache (Ienăchiță), s-a refugiat la Constantinopol, unde își fructifică exiliul voluntar, învățînd turca. Mai tirziu sau tot atunci avea să se familiarizeze cu araba și persana, iar din limbile occidentale, își făcu cea de a doua maternă din italiană, descurcîndu-se și în franceză și germană. Este marele nostru poliglot al secolului al XVIII-lea. La Brașov și apoi la Viena, în convorbirile lui cu împăratul Iosef II, se folosi de italiană, iar prima dată îi sluji ca translator ocazional, fixîndu-se în buna amintire a potentatului. Diplomatul era la înălțimea cărturarului, care compulsa într-una din șederile lui la Constantinopol analele și cronicile turcești, ca să compună **Istorie a prea puternicilor împărați othomani**. Autorul semnă manuscrisul⁶⁾ „Ianache Văcărescu, dicheofilax” a bisericii cei mari a Răsăritului și spătar al Valahiei”. Două caiele cuprindeau istoria imperiului otoman de la profetul „Moameth” și califi, pînă în zilele lui, într-un spirit filoturc, grijiu să nu amintească lucruri jenante pentru puterea suzerană, ca biruințele lui Mircea cel Bătrîn, Vlad Tepeș și Mihai Viteazul. Partea principală, pentru noi, nu este cea privitoare la țările noastre, redusă la minim, ci sfîrșitul memorialistic, din care păstrăm impresia unui bun observator, scriitor devotat lui Alexandru Ipsilanti și adversar hotărît al lui Nicolae Mavrogeni, la decapitarea căruia, crede editorul, ar fi contribuit prin memoriile cerute de turci și redactate nu fără patimă.

Să fie adevărată legenda, coborîtă în folclorul suburban sau urban, după care bătrînul, mare vistier sub mai mulți domnitori, s-ar fi iubit cu Zoe, doamna lui Alexandru Moruzi și că de aci s-ar fi tras moartea, în condiții pînă astăzi nelamurate? Editorul o acceptă și ne dă, în antologia sa, acrostihul ce i l-ar fi dedicat doamnei, precum și ecoul popular al vinovatei, dacă s-ar fi produs, idile. Iată textul acrostihului, ilustrativ pentru mijloacele literare ale poetului neocancrentic:

„Zilele ce oi fi viu, / vrednic aş vrea ca să fiu, / Oftînd, ca să te slăvesc, / dar cum poci să îndrăznesc? / Iscuit aş trebui / să fiu, să poci zugrăvi / Chipul tău care dă rază / soarelui, și-l luminează. / Oi putea oare vreodată, / pîn' nu merg pe lume-ailaltă / Măcar pe scurt să-ți vorbesc, / să vezi cum mă chinuiesc? / Oftările-mi sîrcează pieptul, / viața îmi scurtează, / Răpauș, viața-oi avea / numai Stîlșul” cînd o vrea.”

Inițialele versurilor nepereche, și anume **Z, O, I, O, M, O** și **R** dau semnalul naufragiatului în dragostea fără speranță, tipică speciei, cuvintele: **Zoio, mor!**

Să fi fost acest vechi S.O.S. receptat de suava Doamnă, lăudată de ultimul cronicar moldovan, Manolache Drăghici, și chiar ascultat cu bunăvoință și recom-pensat? **Dubito**.

Iată însă și „gura lumii”, pe care nici moartea n-a astupat-o, după vorba zicală, ba poate chiar a pus-o în mișcare: „Ienăchiță Văcărescu / Sade-n poartă la Dudesu / Cu ciubuc de diamant, / Capot roșu îmbrăcat, / Cu anieriu de atlas, / Moare doamna de necaz. / Cu hanger de Korassan. / Doamna trece în rădvan, / În rădvanul aurit, / Cu tot cosul poleit / Ocolit de cîhodari, / Tras de patru armăsari. / Trece des și-l mai privește, / Că cu foc ea îl iubește! / Ienăchiță stîh îi face / Că domnița mult îl place! / Stîh cu libov infocat / Și-o dezmiardă-n lăudat / Boier astfel ca un brad / Nu se află-n Țarigrad. / El cu doamna s-ar lovi / Dacă vodă ar muri!”⁷⁾

S-ar lovi, adică s-ar potrivi. Birfa nu merge pînă la suspiciunea indoituului adulter, și domnul, și boierul său fiind căsătoriți. Reținem însă că poporul l-a numit pe poet Ienăchiță, cum i-am învățat și noi numele în școală, cu prenume hipocritice. Interesantă e în aceste versuri evoluția Zoei, de la „necaz” la iubire. Poate ambele sentimente să-i fi fost gratuit atribuite.

Nu e aci locul să stăruim asupra **Gramaticii** sau **Băgărilor de seamă** văcăresciene, o dublă compilație, urmată de reguli prozodice nu foarte clare și de exemple ilustrative, din propriile-i produceri. Acestea sînt toate 14 la număr, încheindu-se cu cele mai cunoscute, catrenul testamentar:

⁵⁾ Publicat întîi de I. Papiu-Ilarian, însă în ortografia latinistă.

⁶⁾ Ca și Elena Piru, în ediția ei, **Poeții Văcărești**, Versuri alese, București, 1961, pag. 9, Cornel Cirstoiu optează pentru lecțiunea **Stîlșul** (fluviul de trecere în Infernul antic), preferabilă celeia a **stîlșului**.

⁷⁾ Am transcris stihurile după antologia lui Cornel Cirstoiu.

JURNAL

Luni: cer senin, necrezut de albastru. Marți: cer senin, necrezut de albastru. Miercuri: cer senin, necrezut de albastru. Joi, vineri, sîmbătă, duminică: Nici un nor nu acoperă soarele care alunecă întreaga zi pe un cer necrezut de albastru.

Nu mă aflu într-o croazieră pe Mediterana, ci la poalele Carpaților, într-una dintre cele mai bizare ierni din cîte au fost vreodată pe aceste pămînturi.

Cine îi va vesti oare pe cocori că nu este încă timpul să sosească?!

Geo Bogza

P.S. Ceea ce a fost s-ar părea că nu va mai fi. Dar a durat prea multă vreme, prilejuind nedumeriri, neliniști și îngrijorări nemăitrate vreodată, spre a nu lăsa despre ele mărturia de mai sus.

Urmașilor mei Văcărești,
Las vouă moștenire,
Creșterea limbei românești
Ș-a patriei cinstire.

Aceste versuri lapidare și-au depășit scopul inițial, îmbrățișate fiind ca un îndoit comandament etic nu numai de coboritorii săi, ci de întreaga noastră breaslă scriitoricească. Celelalte inspirații sînt religioase, erotice și curtenitoare, lăudînd inițiative edilitare ale domnitorului Moruzi, care dotase capitala cu cîmele publice. Un mai cunoscut poem începe cu povestea amăritei turturele, căreia-i murise soțul⁸⁾ și se sfîrșește cu o infocată declarație conjugală:

„Cînd o biată păsărică / Atit inima își strică / Încît dorește să moară, / Pentru a sa soțioară, / Dar eu om de naltă fire, / Cum poate să-mi fie bine? / Oh! amar și vai de mine!”

A treia memorabilă poezie a lui Ienăchiță e aceea închinată florii pe care se sfîșie s-o culeagă:

„Într-o grădină, / Ling-o tulpină, / Zării o floare ca o lumină. / S-o tai, să strică! / S-o las mi-e frică / Că vine altul și mi-o ridică.”

Simbolistici erotice i-a urmat nesoriosul proces literar, primul protocronistic, prin care se releva prioritatea lui Ienăchiță față de Goethe! Se pare că tema ar fi folclorică și că ambii poeți au cules-o din popor.

ADOUA generație de poeți au dat-o Văcăreștii în persoanele lui Alexandru și Nicolae, coboritori din Ianache (Ienăchiță).

Clucerul Alecu, așa cum își semnează rîndurile cu care se deschide „condicuța” lui de versuri, datată „1796, dechemvrie 4”, ar fi fost, după spusa lui, „stîhurgos”⁹⁾, nu „pentru gustul lumii”, ci „pentru trebuințele” sale. Ce vor fi fost aceste trebuințe, dacă nu vocația, transmisă ereditar? Ar fi scris mai mult, și-ar fi pierdut celelalte poezii, le-ar fi putut reconstitui din memorie, dar le condamnă uitării (firește, dintr-un simț autocritic dezvoltat). Alecu a lăsat 26 poezii, de diferite dimensiuni, toate de dragoste, în același gen neocancrentic, cu acrostihuri dedicate unei Lucsandrei, și cu frecvența „nurului”¹⁰⁾, cîntat și de Conachi, în Moldova, contemporanul său.

Memorabile sînt versurile de început ale piesei numerotate (4):

„Oglinda cînd ți-ar arăta! / Întreagă frumusețea ta! / Atunci și tu, ca mine, / Te-ai închina la tine.”

Îndrăgostitul nu știa sau se făcea că nu cunoaște psihologia cochetei ce se iubește pe sine mai mult decît pe suspinătorii ei și că această pasiune îi este stimulată tocmai de familiaritatea ei cu oglinda!

Editorul îi socotește pe Alecu romantic prin temperatura eroticii lui. Nu e suficient acest factor, dealtfel mai mult verbal decît substanțial, la poetul nostru, ca să acceptăm o astfel de încadrare. Cînd stihitorul scrie:

„Să arz trăind, să mor arzînd!”
declarația ne pare mai mult ingenioasă decît pasionată.

⁸⁾ În limba veche „soția”! Sau „turtureaua” e soțul, și el își plînge, cum vedem mai jos, „a sa soțioară”?

⁹⁾ Poet.

¹⁰⁾ Farmecul feminin.

Cocheta e dealtfel bine surprinsă în poezia numerotată 13:

„Cu lanțuri ce întinzi / Din ochii tăi cei frumoși / Știu bine că pui nu prinzi / Ci inimi dă ticăloși!”¹¹⁾ // Și-ncai după ce le prinzi / Di ce nu și le omori? / Ci numai vrei să le aprinzi / Pă ceasuri dă mii dă ori! // Le arzi pînă le dăprinzi / Cu flacăra, de-o fac haz, / Apoi d-aci le dăsprinzi / Pentru mai mari necaz. // Încă te faci că-ți dăsprinzi / Și mrejele și că-ți uiți / Cum să aprinzi, cit coprinzi / Cu ochii, încotro te uiți! // Dar astea dă ni le vinzi / Drept marghiolii¹²⁾, te-amăgești, / Că mințile sînt oglinzi / Și vîd curat ce gîndești.”

Dotat cu această luciditate, poetul care-și la „moartea drept plăcere”¹³⁾, se-nțelege, moartea din dragoste, de care nu mor decît sinucigașii, minuieste cu dexteritate și madrigalul, în celebrul catren:

„Cum să-ntoarcă după soare
Pururea această floare,¹⁴⁾
Așa inima din mine
În veci umblă după tine.”

Mai ales, luciditatea l-a transformat în acut satiric în limba neogreacă, după ce se produsese cu aceeași înlesnire și în alte poezii erotice.

Alecu a murit și el în condiții neelucidate, poate tot de ordin politic, ca și tatăl său și ca atîția din înaintașii săi (trei, Doamne, și toți trei!).

Ultimul din antologia lui Cornel Cirstoiu e Nicolae, cel ce s-a distins afectiv, prin marea lui dragoste pentru fiul lui Alecu, Iancu, poetul major al familiei.

Și el cîntă femeia cu același pathos verbal:

„În rai fără tine e moarte! e gheață! / Și-n iad lîngă tine e bine! e viață!”

De el sînt aceste versuri mereu citate: „A trăi fără-a iubi / Mă mir ce trai o mai fi! / A iubi fără-a simți, / Mă mir ce dragoste-o fi! / A simți fără-a dori, / Mă mir ce simțire-o fi! / A dori fără-a jertfi, / Mă mir ce dor o mai fi!”

N-aș mai fi citat aceste versuri, dacă seria lor de disocieri n-ar dezvălui o deosebită pătrundere psihologică și chiar înălțimea simțirii. Nicolae era contrafăcut de la natură, „cam cocoșat”, dar avea „bossa” psihologului și pe aceea a prieteniei. Foarte des citată este și **Durda**, poezie haiducească sau poate revoluționară, dacă într-adevăr marele vornic va fi fost simpatizantul mișcării lui Tudor (cu care tratase, prin mandat special, fără succes, și cam pus la punct de colocutorul său). Reținem din această poezie viguroasă, metafora, paralelă, dar inedită, cu aceea a ruginii:

„Vin să te-ngrijesc mai bine / C-a-mpuiat greierii-n tine...”

Correspondența lui cu Iancu denotă adîncă dragoste, mare admirație pentru prim-poetul familiei și grija cvasipărin-tească față de prea tînărul și nu prea zelosul ispravnic de Dimbovița.

Precedată de o temeinică prefață și urmată de un bogat aparat de note, antologia lui Cornel Cirstoiu e dintre cele mai binevenite.

Șerban Cioculescu

¹¹⁾ De nefericiți.

¹²⁾ Șiretenii, prefăcătorii.

¹³⁾ În poezia cu numărul 14. Se mai și bucură, arzînd în același loc.

¹⁴⁾ Fenomen denumit **heliotropism**.

NICOLAE DĂRĂȘCU: Casa cu arbori

Vibrant omagiu

SCRITORII, plasticienii, muzicienii, într-un cuvânt, oamenii artei și culturii românești au omagiat, prin cuvânt, imagine sau sunet, una din marile sărbători ale patriei, împlinirea a 50 de ani de activitate revoluționară și aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român. Omagiul lor s-a concretizat într-o serie de volume ceremoniale, simbolizând, în fiecare colț al țării, un elogiul sincer și o dragoste neîfărmurată.

După **Omagiul** editat de Uniunea Scriitorilor (apărut la „Cartea Românească”), și după volumul **Inscripții în timp**, publicat de Editura Eminescu, se înscriu în aceeași serie volumele tipărite la Cluj-Napoca, la Iași, la Craiova.

Omagiul oamenilor de cultură din Transilvania reunește mesajele scriitorilor, artiștilor plastici și compozitorilor; e greu de rezumat într-o cronică întregul material publicat aici și năi ales e greu de tradus într-o recenzie sinceritatea vibrantă a fiecărei voci din sumarul acestui album, adevărată operă de artă tehnografică.

Vasile Rebreanu vorbește despre drumul scriitorului spre izvoare, spre „apa vie a tradiției marii noastre literaturi”, Letay Lajos aduce un elogiul literaturii patriotice „de înalt nivel artistic”, care slujește „țara și poporul”. Horia Bădescu publică un frumos poem intitulat **Cuvânt de pace**: „Cum despre vară vorbind, / cum despre pasărea albă / numită columbă, / cum despre steaua diminetii, / cum despre marea colind / la zăpezii / la porțile copilăriei, / cum din ceea ce spune EL / s-aude răsuflarea puternică a păcii / încălzind trupul înghețat / al planetei!”. Se cuvine a reproduce în întregime poemul lui Adrian Popescu, un poem ce-ar putea figura chiar în cea mai exigentă antologie de poezie contemporană; mesajul lui Adrian Popescu are sobrietate și gravitate lapidară: „Pământ al meu te pregătești de iarnă, / deasupra ta stau stelele în pilcure / și pasul dibuind comori răstoarnă / ulcioare cu monedzi și dă de tilcure. / Cîmpie-mi ești, colină, prag și plaur, / nu stepă, landă. mlaștină ori pustă, / în măruntăie porți argint și aur, / miere și sare limba noastră gustă; / pământ al țării vine-o sărbătoare / a iernii care-n noi acum deplin exultă, / sub crusta de zăpezi s-aud izvoare / arhaice. Tu, suflăte, de glasul lor ascultă”. (Pământ al țării vine-o sărbătoare).

Un grupaj de trei articole se ocupă de poezia politică și patriotică: Petru Poantă scrie despre „Sensibilitatea politică a poeziei”, Ion Oarcăscu despre „Poezia patriotică” și Al. Căprariu despre emulația creatoare a „Cîntării României”. Despre „Condiția contemporană a poeziei” scrie Valentin Tașcu.

Poezele lui Aurel Rău, Victor Felea, Leonida Neamtu, Ion Cocora, Vasile Igna, Kiraly László, Aurel Gurghianu, Mircea Vaida, Răcz Győző, Cornel Udrea, Doina Cetea, Marki Zoltan, Molnos Lajos, Bágyoni Szabó Istvan, aduc în mesajul lor aceeași căldură și aceeași distincție ceremonială.

La această suită omagială a literaturii se adaugă elogiul plasticienilor (Cornel Brudașcu, Nicolae Maniu, Liviu Florian, Monica Vasinea, Kanesura Istvan, Mircea Vremir, Alexandru Cristea, Aurel

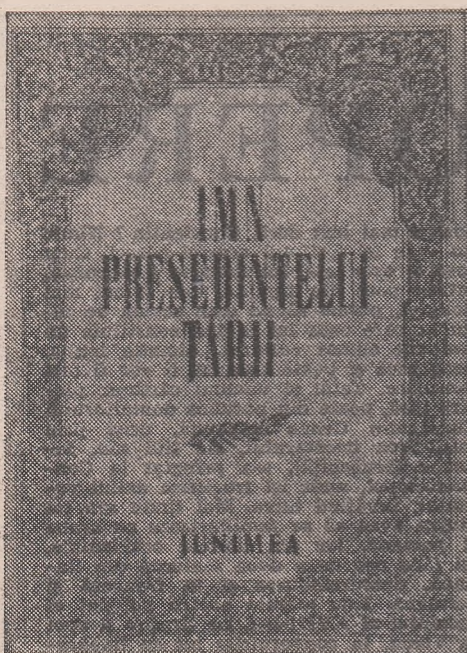

Ciube, Mohi Sandor, Paul Sima, Kovacs Zoltan) și al muzicienilor (Hary Belá, Vasile Herman, Terény Ede, Tudor Jarda, Cornel Tăranu, Valentin Timaru, Emilu Dragea, Jodál Gábor, Adrian Popi).

OMAGIUL scriitorilor din Moldova s-a concretizat prin două culegeri, una editată de Asociația scriitorilor leșeni și a doua de casa editorială Junimea. Prima, o ediție originală, de lux, cuprinde semnăturile lui: Sergiu Adam, Andi Andrieș, Paul Balahur, Ionel Bandrabur, Ion Beldeanu, George Damian, Vicențiu Donose, Ovidiu Genaru, George Genoiu, Mircea Radu Iacoban, Dumitru Ignea, Grigore Iliesi, Vasile Mihălescu, Ștefan Oprea, D. Florea Rariște, Vlad Sorianu, Corneliu Sturzu, Corneliu Ștefanache, Constantin Ștefuriuc, Al. Tănase, N.V. Turcu, Nicolae Tatomir, Haralambie Tugui, Ion Tăranu, Lucian Valea, Octavian Voicu.

Pentru a ilustra caracterul estetic-sărbătoresc al volumului, cităm un fragment din poemul lui Corneliu Sturzu: „Ce zburc din furtună în anii tinereții — / Vizionare gânduri treceau sub frunța lui / De-atunci știa că viața trebuie dată vieții / Și cheazăse țării în rugul veacului. // Om îndrăzneț ca visul neîngrădit vreodată / Lucid cum e oțelul cînd scapără-n lumină / El n-a dorit în viață nici plată, nici răsplătă / Ci arzătorul suflet al marilor mulțimi...”.

A doua culegere, **Imn Președintelui Țării**, cuprinde poeme semnate, în afara poeziilor citate în albumul unic omagial, de Ioanid Romanescu, Emilian Marcu, Nicolae Turtureanu, Dionisie Duma, Ion Chiriac, Angela Traian, Ion Boroda, Radu Felcan, Ion Puha, Florian Obreja, Vasile Constantinescu, Vasile Filip, Al. Maxim, Mihai Leoveanu, Cătălin Borde-

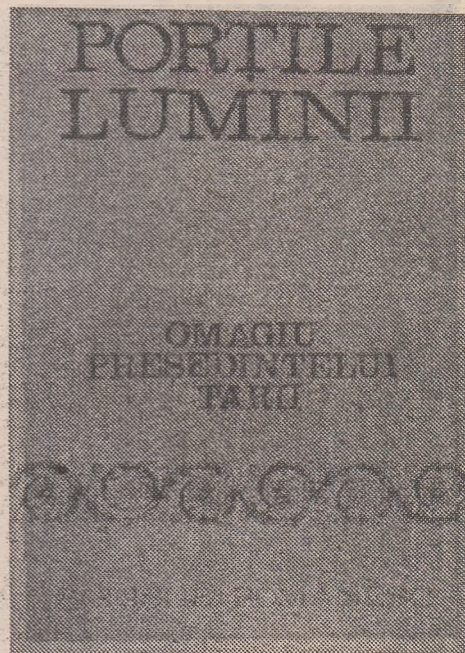
ianu, Coriolan Păunescu și Ion Iancu-Lefter.

OMAGIUL oltenilor (**Porțile luminii**), tipărit de Editura „Scrisul românesc” din Craiova, este organizat în trei cicluri: **Marele tinăr** (dedicat Președintelui țării), **Porțile luminii** (dedicat înfăptuirilor din județele Olteniei) și **Gînd înaripat** (omagiul oamenilor de artă și cultură). Mesajul lui Marin Sorescu este cuprins într-un poem intitulat, nu fără o simbolistică ce ține de istoria patriei, **Ceramică**: „Arheologii au descoperit / Pe teritoriul trupului meu / Un vas de lut. // Vasul are formă de inimă. / Pe el un meșter necunoscut / A pictat, încă înainte de era noastră, / Cîteva raze de soare. // Au venit apoi alți oameni / Care și-au împletit sufletul prin razele lui / În motive populare. // În prezent eu adaug pe ceramica străveche / Noi desene de epocă, / Pentru ca ei, cercetătorii din anul 4 000, / Să ateste și existența mea, / Cam pe la mijlocul secolului 20. / Cu aproximație”.

O formă originală de omagiu propune Vasile Băran, care face, cu multă participare, în cunoscutul său stil de reporter, un portret al „Marelui tinăr” și o succintă reconstituire biografică a Președintelui Țării, cu semnificative trimiteri la itinerariile oltene ale acestor biografii.

Mihai Dușescu vorbește în poemul său despre coboritorii din stirpea dacă: „noi simtem dacăi care n-avură timp să moară / căci au zidit cetate eternă de iubiri, / care n-au plins vreodată chiar cînd a fost să-i doară / vreun arc vrăjmaș în trupuri lovind și-n amintiri”. (**Omagiul întiului bărbat**).

Trebuie subliniat inițiativa alcătuitoarelor acestei culegeri de a fi introdus, alături de creațiile propriu-zise (în special versuri), o suită de reportaje vorbind

despre realizările oltenilor în toate domeniile (semnate de Nicolae Băbălău, Constantin Mateescu, Nicolae Petolescu, Mircea Pospai, Titu Rădoi, Ion Șerban Drincea, Lucian Zatti, Costea Marinolu, și cu o mențiune specială Ilie Purcaru). Reținem, de asemenea, contribuțiile unor istorici literari ca C.D. Parastate (**Valorificarea critică a moștenirii literare**) și Ovidiu Ghidirmic (**Umanismul revoluționar — permanentă a literaturii noastre socialiste**).

În afara numerelor citate mai semnează: Artur Bădiță, Virgil Carianopol, Dan Lupescu, Nicolae Petre Vrinceanu, Ion Prunoiu, Dan Rotaru, Victor Rusu, Ion Scintele, George Tărnea, Constantin Voiculescu, Dumitru Bălăet, Marian Barbu, Patrel Berceanu, Marin Beștelu, Ștefan Bosu, Gabriel Chifu, Valentin Dascălu, Sina Dănculescu, Nicolae Diaconu, Romulus Diaconescu, Adrian Frățilă, Marie Hinoveanu, Florea Miu, Claudiu Moldovan, Constantin Popescu, Felix Sima și George Sorescu.

ALCĂTUITORII acestor antologii omagiale s-au străduit și au reușit să le asigure o ținută, totodată, sărbătorească, o acuratețe ideatică, o formă de comunicare directă, emoțională. Tot acest conținut de idei și sentimente apare tipărit cu o grija deosebită, făcînd din volumele omagiale albume bibliofile, marcînd momente distincte în istoria culturii noastre contemporane.

Cea mai bună caracterizare a acestor manifestări de dragoste o face profesorul Ion Vlad, în volumul omagial al transilvănenilor: „Sînt toate, în polifonia lor, în acordurile și ritmurile lor puternice sau delicate, vibrante sau încercate de zvonul marilor armonii, un mesaj convertit în cuvînt...” (*Gaudeamus igitur*).

Emil Manu

O prea frumoasă zi de toamnă

LA începutul lui noiembrie trecut, într-o prea frumoasă zi de toamnă bucureșteană — cunosco oameni locuind în provincie care vin în fiecare an în orașul nostru numai pentru a revedea toamna bucureșteană — am umblat prin parcul Herăstrău și-am privit culorile ararilor, stejarilor, fagilor, plopilor, vopsind paleta anotimpului de la verdele crud pînă la roșul aprins sau la cel care bătea în arămiu. Bustul lui Eminescu — de ce nu ne vom fi învrednicit atîta amar de vreme să așezăm acolo, în liniștea parcului de la marginea orașului, o operă de artă! — se profila pe un cer albastru (din ce în ce mai rar văzut deasupra Bucureștiului) printre flăcările aprinse și reci ce pilpiau pe crengile fagilor și ararilor din jur. Jos, pe asfalt, un vînt ușor țîrșia, ca într-un cîntec stîns și monoton, frunzele cîzute. La orizont, departe, o geană de ceață alburie învăluia contururi îndepărtate, străni, necunoscute. Soarele se ducea spre sud și se uita înapoi cu o tristețe blîndă. Parcul era gol, apăsător de tăcere.

Plimbîndu-mi, în liniște, privirea peste acea armonie a splendorilor naturii, mi-au venit în minte versurile lui Tudor Arghezi:

Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru bucuros de moarte.
Palid așternut e șesul cu mătăsoasă
Norilor copacii le urzesc brocote.

Mi-au venit în minte și le-am văzut înscrise pe peisajele de aur și aramă, cu ramuri dezgolate, cu lumini lizate blînd și cu cer siniliu ce-mi stăteau în față, decupate unul după altul ca într-o înălțare de minuni de neuitat. M-am gîndit atunci că nu în fiecare an se repetă întocmai aceste frumuseți, că nu tuturor le este dat să le vadă și că fiecare vers din cele șaisprezece care alcătuiesc poezia „Niciodată toamna...” ar putea fi ilustrat cu o imagine fotografică. M-am gîndit la un album, la o carte de frumuseți, autori fiind toamna bucureșteană, poetul Tudor Arghezi și artistul fotograf. M-am gîndit și în seara aceleiași zile am încercat să

stîrnesc entuziasmul unui fotograf-artist pe care îl cunosc drept mare iubitor de asemenea frumuseți. Omul a vibrat, a încercat, dar...

IN ultimii ani, am văzut multe uzine mari, din țara noastră și din țări străine. Am privit utroșele instalații, mașinile grele care degajau o forță brută înspăimîntătoare, le-am auzit zgomotul asurzitor, strident sau infundat și m-am uitat cu mare atenție la oamenii care se luptau cu ele, le stăpîneau, le suportau și uneori cădeau învinși de ele. Peisajul este dur, strivitor. M-am gîndit și mă gîndesc deseori la acei oameni care în fiecare zi, în fiecare săptămînă, în fiecare lună, ani și ani în șir, își trec viața în mijlocul unor asemenea monștri, cu care sînt permanent în luptă, o luptă cruntă, că omul modern este din ce în ce mai înclăștat cu propriile lui născociri, cu aceste mașini neiertătoare și că este imposibil ca acest mod de a exista să nu lase urme din ce în ce mai adînci în psihologia lui, să nu intervină în structura lui spirituală.

Contradicția în care se zburcîmă omul contemporan este puternică, dar de neevitat. Pe de o parte necesitățile civilizației materiale ne împing spre această înclăștare cu mașina dură și fără iertare, iar pe de altă parte ne aflăm în fața imperioasei nevoi a omului de a se umaniza din ce în ce mai mult, din ce în ce mai repede. Cele două tendințe nu pot fi ignorate, ocolite, nici una, nici alta, dar trebuie intervenit pentru o armonizare a lor, astfel încît să nu se ajungă la o anihilare a uneia de către cealaltă. Lăsîndu-se dominat și obosit psihologic de mașină, omul poate să nu mai acorde atenția cuvenită dezvoltării lui spirituale, care, dealtfel, prin natura ei, este mai lentă, solicită perseverență și eforturi de lungă durată. Deseori, intervine legea celei mai ușoare rezistențe și astfel energia individului se concentrează — prin natură procesului vieții — în domeniul producției materiale, manifestîndu-și o prezență slabă sau chiar absență în domeniul spiritual.

NICICÎND și nicăieri, civilizația materială, înțeleasă în sensul dezvoltării economice a unei societăți, nu a adus automat și o civilizație spirituală. A creat condiții, dar nu spiritualitate, nu cultură. Păstrînd toate proporțiile și nuanțele și neabsolutizînd nimic, se poate afirma că în Imperiul roman armonizarea dintre aspectul material și cel spiritual al civilizației respective nu se produsese așa cum se întimplase, într-o anumită măsură, în Grecia antică. La fel se poate discuta despre Statele Unite, țară în care civilizația materială o depășea cu mult pe cea spirituală și această realitate se manifestă puternic prin tarele societății americane.

Dezvoltarea furtunoasă produsă de revoluția din tehnică și știință este un fapt cu care omenirea se poate mindri. Se va intra în veacul al douăzeci și unulea cu mari și splendide realizări ale genului uman, dar trebuie acordată o specială atenție posibilității ca omul să nu devină sclav al mașinii. Desigur, ideea umanizării mașinii își are valoarea ei, dar trebuie să-i înțelegem bine sensul. Este necesar ca omul să fie atît de uman, încît să fie capabil să stăpînească mașina sub toate aspectele și în toate sensurile. Și aceasta se poate realiza numai prin cultură, printr-o viață spirituală de o mare întindere și o mare profunzime, de un permanent curaj de a pătrunde în esența problemelor culturii, atît de complicate și uneori atît de subtile. O discrepanță între dezvoltarea din ce în ce mai accelerată și mai îndrăzneată a vieții materiale și între rămînerea în urmă a celei spirituale este de neacceptat, pentru că poate fi fatală oricărei societăți. Deci, cultură, cît mai multă, mai cuprinzătoare și mai cîntătoare cultură!

Ce legătură au aceste rînduri cu cele de la început, cu acea plimbare dintr-o zi de aur a trecutei toamne bucureștene, cînd m-am gîndit la ilustrarea versurilor argheziene cu fotografii ale splendorilor din Parcul Herăstrău, cu acea carte frumoasă, a frumuseții, despre frumuseți scrisă de un mare poet pe cerul siniliu și pe frunzele ruginite din Bărgănelul nostru?

Cartea aceea ar fi fost o mărturie a sensibilității, a spiritualității noastre, o mărturie de cultură. Pentru azi și pentru mîine. Și cîtă nevoie avem de asemenea mărturie!

George Macovescu

Poezia reversului

PROBABIL că elementul comun (sau, în orice caz, cel mai general) al versurilor lui Marin Sorescu îl constituie depoetizarea. El era anunțat de parodiile din *Singur printre poeți*, care, imitând cu umor maniera de a scrie a unor confracți, strecurau și o umbră de indoială cu privire la efectul pe care ar mai putea să-l aibă asupra cititorului de azi o poezie care își ia în serios temele și mijloacele. În *Poeme, Moartea ceasului* și celelalte, se observa cu ușurință că de fapt Marin Sorescu vrea să întoarcă pe dos, ca o mănășă, poezia, și anume refuzând aproape tot ceea ce tradiția sau obișnuința considerau în momentul respectiv drept „poetic” și exploatarea așa zicând poezia reversului. Rezultatul nu este atât o îmbogățire (cum a crezut, între alții, Vladimir Streinu), cât o relativizare a ideii de poezie: cele mai grave teme sînt tratate în spirit comic, iar banalul recuperat; miturile clasice suportă derizivitatea, în vreme ce cotidianul cel mai plat este mitificat; „filosofia” devine accesibilă; limbajul se simte în largul lui printre expresiile curente, joase sau hazlii; proza triumfă; și în definitiv nimic nu mai pare incompatibil în principiu cu poezia, cu excepția poeziei înseși. Din această relativizare derivă desolamizarea discursului liric, ironia, gluma și celelalte subminări ale atitudinii oficiale în poezie, ca tot atâtea forme ale depoetizării. Ajudat de un talent original și de o inventivitate adesea uluitoare, Marin Sorescu a ajuns foarte repede, prin anii '60, cel mai popular poet al generației lui. Să nu ne amăgim că această popularitate s-a datorat neapărat lucrurilor profunde sau esențiale noi din lirica lui: este o întrebare dacă ele au fost identificate totdeauna corect măcar de critici. Părerile au concordat în două-trei puncte și s-au despărțit în rest. Dificultatea a întretinut-o poetul însuși, atât prin ceea ce era (și este) inesizabil într-o poezie aparent simplă, de impact direct, în fond destul de complexă, cât și prin faptul că el și-a reluat adesea, în serie mare, procedeele tocite în acest fel chiar în mina care le folosea prima oară. S-a atras deja atenția că după întiiul volum din *La Lilieci*, remarcabil, unde erau depoetizate copilăria la țară și satul ca mediu cosmic și social din lirica tradițională, în celelalte două autorul nu face decât să se repete; sau că după *Descintotoca*, în care ni se propune polemic în locul poeziei consacrate a iubirii o proză a conjugalițății, în *Sărbătorii itinerante*, „descoperirea” era exploatarea mai departe fără a-aceiași folos estetic.

Marin Sorescu, *Fintini în mare*, Editura Eminescu, 1982.

FINTINI ÎN MARE conține două cicluri în care regăsim maniera depoetizantă și relativistă din primele volume și un al treilea ciclu, foarte deosebit, unde poetul pare a încerca altceva. Despre acesta voi spune câteva cuvinte la urmă. Nu e obligatoriu (ba e chiar riscant) să pretindem unui poet să aducă lucruri noi în fiecare nou volum. Pretenția aceasta a fost formulată totuși lui Marin Sorescu mai des decât altora, poate pentru că inventivitatea lui a părut nesecată. Toți poeții se repetă: chestiunea este la ce nivel. Ne interesează valoarea, nu schimbarea. *Fintini în mare* nu este, sub acest raport, cel mai bun volum al poetului, dar nici cel mai puțin bun. Ne aflăm în atmosfera liricii care l-a consacrat, expresie a unei istețimi olteneste și nastratiniești, în care multe din marile noastre probleme (viața, moartea, hazardul, norocul, frica etc.) sînt metaforizate ingenios, pe un ton adesea burlesc, prin asociații insolite sau de-a dreptul absurde, ce denotă plăcerea jocului, cu noțiunile sau doar cu vorbele; miraculosul existentei, care stirnea în volumele vechi fantezia lirică, apare aici ceva mai subțiat, ca și aceea stare de neliniște aproape metafizică trăită odinioară de poet în jocurile lui cu marile zăruri. Recunoaștem lesne formula, de exemplu în *Piatra acră*: „Călaul închizției / Își decapita meseria / Și, bărbier constincios, / Dădea cu piatră acră / În locul unde țineau singele / Să nu se infecteze cumva cadavrele. // Capetele erectilor, de alături, / Luau act de această grijă / Cu ochii lor mari deschși, / Rămăși așa într-o erezie supremă. // Călaul închizției a obosit / Dar soarele continuă să răsăre / Cu aceeași îndeminare, / Piatra acră pe gurile noastre, / încercînd să vindece un rău capital.” După ce evocă o scenă concretă (și puțin absurdă), imaginația lirică o „generalizează” brusc în metafora cosmică a soarelui. Metaforizarea sugerează un înțeles metafizic al umanei indeletniciri. De obicei la Marin Sorescu două planuri îndepărtate — pămîntesc și cosmic, banal și senzațional, întimplare și destin, — devin contingente. În *Condamnare* (care aduce cu *Halebarda* din volumul *Tușiți*, atât prin locul întimplării, cât și prin amestecul de comun și de inexorabil) avem aceeași contingentă surprinzătoare: „Fiecare călător în tramvai, / Seamănă leit cu cel care-a stat înaintea lui / Pe locul acela. // Fie că viteza e prea mare / Fie că pămîntul e prea mic. // Fiecare are ceafa roasă / De ziarul care se citește în spatele lui. / Simt un ziar în ceafă, / Întorcîndu-se și tăindu-mi cu marginile / Venele”. Mai complexă și, estetic, mai tensionată este *Moarte vagă*,

pe care lungimea o face necitabilă. E vorba de un fel de fabulă, care începe psihologic și se încheie metafizic. Tensiunea rezultă din situație (șoricelul în ghearele pisicii), fiind însă crescută abil prin conversația celor doi. Șoricelul își analizează, dacă pot spune așa, senzațiile sau sentimentele încercate (de frică, de frig), cu multă luciditate, pînă cînd, copleșit el însuși ca și împins de o putere mai presus de voința lui (căci luciditatea spaimă naște), se aruncă fatal în cea mai ascuțită gheară. Aș mai putea cita *Spic, Iov, Simțuri* și altele.

UN procedeu similar și răspndit, pe o treaptă mai jos, este *trouvaile*-ul „găselniță”. Marin Sorescu a uzat de el pînă la abuz în toate cărțile anterioare. Procedeul fiind din categoria ingeniosului, ca și calamburul, sau mutarea cuvîntului din contextul firesc în altul, este cit se poate de normal să-l întîlnim frecvent într-o poezie care pune preț pe inventivitate. Unele din aceste „găselnițe” continuă să fie liric productive. De pildă în *Invizibilități*: „Cetatea de scaun o am în cap, / Mai bine zis numai capul, / Tot ce-a mai rămas / Dintr-o întindere cit vezi cu ochii. // Dar și peste el / Cite năvăliri, / Cite șanțuri de apărare trebuie să sap zilnic, / Să le umplu cu sudoarea de pe frunte / — Apă mai curgătoare, mai sigură, — / Să înalț în jurul zidului crenele, / Și la urma urmei să-l apăr cu spada-n mină // Lupta o duc bineînțeles / Tot cu barbarii. / Mulți ca frunza și iarba, / Se întunecă pînă și soarele de numărul lor, / Numai că nu se zăresc, / Sînt barbari cu totul și cu totul invizibili, // Din cauza asta bălăia e și mai groaznică // Și mai pe viață și pe moarte, / Numai că n-am cui să vărs singele / Decît poate tot mie / În caz că-mi vine să mă sinucid. // Singura mea pretenție e ca aceste eforturi ale mele / Să fie trecute în tot la lupta pentru neatinare / Și, evenimente istorice de seamă, / Să li se dea importanța cuvenită”. La originea acestei poezii stă un scurt circuit între „cetate de scaun” și „scaun la cap” (care a dat poetului ideea expresiei „a avea cetate de scaun în cap”), dezvoltat apoi într-un fel de lecție de istorie despre năvălirile care pun în pericol capul și despre lupta pentru neatinarea capului (să observăm și aici un posibil joc de cuvinte). Marin Sorescu este un adevărat expert al sugestiilor obținute din asemenea calambururi. O poezie intitulată *Socrate* invocă pe „sora cucută”, plantă frumoasă și „pe deasupra” din ce în ce mai „cultivată”. Dublul sens al ultimului cu-

vînt spune totul. Altelei poetul pornește de la proverbe sau ziceri cunoscute și le reinterpretează liric. (*Studiu, Pîndă, Bobirnacul, Adevărul iese la lumină* etc.). Ingeniozitatea e maximă în *Erudiție*, unde „găselnița” constă în legătura ce se face între coaja oului și ceea ce rămîne din operele vechi după ce au fost „consumate” de atîtea generații: „Citesc și eu, / Așa cum găina simte din cînd în cînd / Nevoia // Să mănînce coji de ouă. // O, desueții mei prieteni, / Homer, Dante, Balzac, / Și cum ziceați că vă mai cheamă! / A fost consumat la timp / Tot sensul cărților voastre, / Pe care le găsesc / Aruncate prin curte. // Numai în cojile lor / A rămas întreg / Un gust bun de calcar, / Ce mai poate fi folosit / Cit de cit”. De multe ori, jocul acesta e doar facil: „Eu cînd vreau să mă odihnesc / Sînt bolnav. / Cad la pat. / Închipuți-vă ce bolnav / O să fiu / Mort”. Poeziile n-au totdeauna „atmosferă” și miracolul pare „contrafăcut”: „O lumină / Parcă te pânsează... / Și albinele zboară jos de tot... / Și drumul e dulce / de albine strivite”. „Găselnița” în stare pură este aceea din *Unghi*: „Trec pe cer, în formă fixă, / Cocorii, / Sonetele țărănilor”. Nici un sufluet liric nu mai palpită în astfel de artificiale, picante sau năstrușnice idei poetice.

În ciclul median, Marin Sorescu a publicat șapte sonete, absolut surprinzătoare, în care cu greu l-am fi recunoscut. Iată unul dintre ele: „Plouă și țin în brațe marea, / Cu legănarea ei de dor și ură, / Se umflă-o pinză-n orice picătură / Și, respirînd, le întetesc mișcarea // Venind cu fulgerele, prin spărtură, / Norii de zinc îmi pun pe frunte sarea, / S-o logodească-n cute cu sudoarea: / Lichida, nepătrunsă mea armură // Și arca nu e gata... Du-mă, du-mă / Val călător, spre muntele ce-afumă / Un ciob de cer cit frunza unui plop. // Simt ameteala globului de humă / În disperarea fiecărui strop... / Plouă și e întiul meu potop”. Sorescian e aici doar ultimul vers. Armura de sudoare m-a făcut să mă gîndesc la Tudor George, ale cărui sonete par uneori reluate cu o ușoară intenție parodică. După cum e posibil ca pe poet să-l i spîtit ideea de a-și arăta ingeniozitatea în singurul fel omis pînă acum, și anume scriînd poezii în formă fixă. Orice ar fi, sonetele acestea lasă loc unei anumite nedumeriri. Restul culegerii cuprinde destule titluri citabile.

Nicolae Manolescu

Cinci poeți tineri

DIN cînd în cînd, ignorînd pericolul că ar putea fi acuzați de plagierea dicționarului și îndreptărilor ortoepice, citiva tineri se urcă pe o locomotivă tip 1910 și, ocolind datul estetic din coate ori dinamitarea reciprocă a podurilor scriitoricești cu nitrovulgarisme periodice, coboară în București, unde pun mină de la mină și tipăresc cite o carte de poeme.

Cartea — cea dintîi s-a numit *Aer și diamante*, cea de acum se cheamă pur și simplu *Cinci* — n-ai cum s-o găsești în librării. Tinerii aceștia sînt generoși ca niște bancheri falșiți și îndată ce Editura „Litera” — un fel de prelungire contemporană a Prelungirii Mărtisor 37 — le anunță bunul de difuzare dau fuga și își împart exemplarele între ei pentru a le dărui mai apoi în stînga și în dreapta, într-un gest pe care cultura subțire a precepuțului de altădată nu ar înțelege-o nici în raptul cîntarului.

Sînt, pe cit înțeleg, niște tineri foarte tineri și foarte deosebiți și nu sînt surprins dacă aflu că responsabili cu eternitatea și gloria au făcut pînă acum cîteva tentative reușite pentru a-i dezuni, scindîndu-le biela locomotivei ori învîtîndu-i cum să și-o scoată singuri. Mi-aș dori să-i știu împreună, măcar pe ei, într-un tren cu peste 120 de osii — chiar dacă-l împotriva regulamentului — străbătînd spațiul viitor al poeziei noastre. Pentru că nu sînt numai foarte tineri și foarte

deosebiți, ci mai sînt și foarte poeți. Poemele lor, dincolo de a fi splendide, sînt scrise, în mare parte, pe genunchi, tot în trenuri, în trenurile care i-au dus la primele lor indeletniciri remunerate. Și un astfel de scris nu-i o cultivare de orgoliu, ci un impuls al frumosului dinlăuntru, cel care nu vine decît dacă are de unde, precum valul cel din adîncuri. Și are. Căci privită în lumină, substanța din care-și construiesc poemele ține de poezia noastră bună și dintotdeauna, dar a fost trecută printr-o distilerie nouă și decantată de mai multe ori, astfel că pare să fi devenit altceva. E densă, a suferit peisajul la prima vedere și a substituit contemplația (educată) printr-o atitudine tranșantă și sinceră. E, în același timp, erudită, dar izvoarele au fost duse mult în adînc și asimilate cu grijă, incît murmurul nu are nimic mimetic. În sfîrșit, e bătaioasă fiindcă ține de vîrstă, dar nu cunoaște fronda și nu-i bolnavă de agresivitate.

Dincolo de substanță, limbajul, substanță și el, dar în calitate de aripă: concentrat, uneori frust, alteori nostalgic, de fiecare dată confesiv și mereu disciplinat de o sintaxă care nu se extenuază aiergînd după adjective, preferînd verbul. Metafora nu mai este nici ea aceea obișnuită, structurile clasice fiindu-i subminate cu tot respectul pentru a se face loc mai ales, ideilor obligate să producă emoție și, mai departe, alte idei.

Iată, e suficient să deschizi cartea *Cinci*

și să auzi „bolovanii cîzînd / din marile basculante / ale timpului” (12), ori să privești cum toamna urcă scările, sună „și-ți lasă / la ușă un copil găsit” (9), în vreme ce altcineva îndeasă femeia pe gîtul poemului (38), iar scaunele tremură în sala de așteptare pustie (45). Involuntar, lectura devine complice, caută mai departe și reține: „întoarce-te și luptă / pînă ce leșul utopiei va fi / la picioarele tale” (47), alături de zguduitorul „Mamă! Tată! Cînd ați îmbătrînit?” (54) sau de poza ușor romantică a poetului surprins într-un stop-cadru „în prim elan, / cu degetul pe firul visului / ca pe o hartă” (id). Hotărît lucru, tinerii aceștia mai sînt și foarte curajoși în lirismul lor, amestecîndu-l cu narația: istoria trece în virful picioarelor pe lingă adunarea care abia de o privește (57), trandafirii cresc în grădina spitalului, printre bucați de memorie veselă (63), adevărul e tras la față, tras de păr, cu ochii plesniți sau căzînd în dizgrație (63), se coboară scara evoluției, se aud cîntări și blesteme „într-o limbă în care altădată visam” (65), lupta dintre contrarii gîfite (66), aurul pierdut din cuvinte își caută patria (73), se joacă șah și mazărcă, respirîndu-se prin plămînu artificial lăsat de bătrîni și mîncat de motan (75), lumina de mercur cade pe fetele navetiștilor (80), tinerele se căsătoresc cu idealuri și sofi și ciorapi de spălat (81), forța hidraulică lovește carcassele melcilor (82), un *enfant sage* privește acoperișul de rogojină al dimineții și își aude sciatica timpurie scrițînd ca un car încărcat cu roade (83), dar optimistă, căci programul genetic i-a fost tras la xerox (87).

Ultima dintre aceste crimpele reținute de lectură face corp cu un poem extraordinar (*Budila-Express*), un tren în care se petrec toate minunile istoriei, într-o perfectă dezordine dintre real-imaginar, unde aborigenii brașoveni taie vinilul banchetelor pentru a-și face portmonee, orbitele duhnes de amintiri, se sparg condacte, masinile, ca niște hipopotami, răcoresc pavajul încins, cite un director

se umflă ca un balon, se sparge și dispare în univers, se imblînzește viitorul, vacile înghit cîmpul copilăriei, pelasgii mîncă scocii, se citeș pagini din Mar-cuse, Marx, Eminescu, miinile au cite cinci degete, semnificativ înghite cite o gură de semnificat, meșterii de zăbale intră în fierării medievale, iar poetul, cu permis de navetist, între Budila și Brașov, face efortul de a răspunde ce este poezia, trebuintă țifnoasă și plină de rușina a adolescenței, ori precupeată grasă care i-a luat pe nimic inima de puștan și i-a pus-o pe ată.

Toți tinerii aceștia — să-l numim pe proaspeții *Cinci*: Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin și Alexandru Mușina — au făcut ucenicie la *Cenaclul de Luni* și acesta își recunoaște făpturile, însoțindu-le cărțile cu cite o „planetă” pe care Coco o scoate din colivia sa, dovedindu-ne că rămîne papagalul cel mai politicos și, cu stilul său indirect, cel mai iubit de noi toti.

Deduc că ucenicia la acest cenaclu este foarte grea, continuîndu-se dincolo de Luni, în toate zilele săptămînii: tinerii aceștia sînt, cum se zice, tobi de carte. De carte bună. Că Nicolae Manolescu și ceilalți profesori-tutori au știut să le pună în mină astfel de cărți nu mă miră deloc. Mă întreb doar cum de au reușit să le ascundă pe celelalte, economisîndu-le timp rodnic și efort dacă nu păgubos inutil. E un mare merit.

Să-i iubim, deci, pe tinerii aceștia. Precum o face Nicolae Manolescu sau Tudor Jebeleanu, mare regizor și interpret grafic al poeziei lor, dar și un mare cultivator al prieteniei. Să-i iubim, „aruncîndu-le aer sub aripi și lăsîndu-le cerul liber, fără semne de trafic rutier. Ei știu, oricum, încotro merg și e bine să afle că în poezie depășirea este permisă și că nu există nici „oprește la intersecție”, nici „cedează trecerea”.

Darie Novăceanu

Povestea basmului

VASILE BĂRAN este unul din povestitorii cei mai plini de farmec și mai originali ai literaturii noastre de azi. Insușirilor tradiționale — „vina” populară, darul de a evoca o atmosferă, plăcerea de a fabula și, nu în ultimul rând, umorul, binecunoscutul „haz” — li se adaugă în scrierile sale de ficțiune calități, note noi, moderne, precum dialogul alert, poanta absurdă, metafora surprinzătoare, un lirism uneori ironic, nervos, de sorginte mai curind citadină, asociații neașteptate, unele de-a dreptul suprarealiste! (Firește, la Hanul tuturor povestirilor se mai găsește și „sfară-n țară”, evocându-se întâmplări de pe „ulita mare”, „de peste nouă mări și țări”, însă, și încă de mai multă vreme, experiența orală, moștenită și trăită, se îngemănează cu cea livrescă, în care descoperim și lecturi din lucrări de teorie a genurilor sau de istorie a miturilor.) Virtutile enumerate sînt evidente, de pildă, în romanele *Cuptorul de ars cărămidă* sau *Diamantul viu* — cu un accent pe latura dintelui —, motivele mai noi circuliind însă uneori și în stare pură — e drept, risicote, s-ar zice cu oarecare neglijență, de autor —, în numeroase „tablete” literare (ne revin acum în memorie mai ales cele publicate, cu ani în urmă, în „Contemporanul”), cu valorificări în registre foarte diverse, mergînd de la „snoava” cultă pînă la parabola concisă, de o acută modernitate. Romanul recent *Cavalerii de pe coastă*, într-adevăr cea mai bună carte a sa, și, în genere, o carte de excepție, realizează într-un fel și o sinteză a celor două serii de calități: fragmentarismul evocărilor, de astă dată din lumea sătească a copilăriei, evocări scurte, sustinîndu-se, multe din ele, printr-o semnificație literară proprie, se orcheștrează liber, nesilit, armonice într-un întreg redînd ceva din aura legendară a unei vetre spirituale.

Dacă acele calități, menționate la început, n-au fost încă remarcate și subliniate pe măsură, e poate și pentru că ele se

manifestau într-un plan oarecum paralel cu acela al unor preocupări sustinute ale prozei de azi; preocupări vizînd, între altele, construcția romanească amplă, sondarea adîncimilor psihologice, reconstituirea unor drame situate pe un amplu fundal istoric, cronologic. (În vreme ce, pentru a da un exemplu din proza de ficțiune a autorului nostru, atmosfera de fabulos existentă în *Diamantul viu*, splendoarea acelei crude feerii ce menținea artiștește lucrarea la o cotă înaltă, se rarefiăză, credem, în ultima parte, tocmai printr-o intrare grăbită în cronologie.)

Roata și soarele *) conține, numerotate, treizeci și cinci de povești — de un fel deosebit; deosebit — nu numai pentru că ele se adresează, cum spune mult uzitata formulă, „copiilor de la șapte la șaptezeci de ani”, ci și pentru că presupun, cum e și firesc, cunoașterea basmelor „tipice”, a eroilor și a peripețiilor lor. Autorul ne propune acum un fel de lectură secundă, a posteriori, uneori cu totul diferită. Încercarea sa e dublă: el subliniază lucid binecunoscuta stereotipie a basmului și, în același timp, se încumetă mereu s-o destrame, parcă tocmai pentru a readuce faptele într-o lume mai apropiată. Acela luciditate se transmite, într-un anumit fel, personajelor ineseși, cele cu funcții atît de clar definite în basmul clasic devenind aici conștiente de predestinarea lor. Iată, în citeva dintre „basmele” din volum, e reluată tema celor trei fii de împărat, cu încercările la care sînt supuși, de pildă, pentru aducerea fetei-mirese. Fratele cel mare e însă învins dinainte, dintr-un trecut privit de el cu remanare; cel mic e menit să învingă; cel mijlociu — „jumătate adormit, jumătate treaz” — trăiește într-un prezent continuu toate peripețiile, toate escurile, știind totuși, și el, dinainte, că asta-i soarta lui. Soarta și-o cunoaște bine și zmeul. S-ar zice însă că predestinarea nu exclude libertatea, ceea ce se repetă

*) Vasile Băran, *Roata și soarele*, Editura Ion Creangă, 1982.

nu duce la gratul și la derizoriu, ci la o anume tristețe asumată. S-ar părea astfel că, și în basm, destinul se repetă, nu însă și destinele. Povestitorul pare însă a spune atunci nu numai: „A fost odată, ca niciodată”, ci și: „Este, va fi odată, ca totdeauna”.

Pe de altă parte, nu vocea tradițională a povestitorului e cea care domină; în multe din aceste basme, personajele își trăiesc și își evocă, ele însele, peripețiile, la o scară umană — citeodată mărunț cotidiană — și în același timp feerică, în secvențe (uneori alcătuite din „gros planuri”) anume destinate lor; unele apar cu istoria vieții lor trecute, de dinainte de a fi ceea ce sînt cu toții că le este dat să fie (Spinul, o aflăm din chiar mărturisirea lui, fusese cîndva scutierul devotat, integru, al unui prinț nemernic, însetat de glorie — *Dezvinovățirea scutierului*); auzim „voci” noi, necunoscute, ale unor personaje nemăfîlînte în basme ca eroi principali, cum sînt bucătarul și grădinarul împăratului. (Bucătarul — în *Noaptea cea din urmă* — știe, vede, vîsînd „desigur, cu ochii deschiși”, că bătrîmul împărat va fi ucis în bălăia ce trebuie s-o înceapă a doua zi de dimineață. Îl scoală pe grădinar, care dormea, alături de el, în odaia slugilor, și-l spune: „Mai bine să plecăm. Grădinarul își înclină capul dezmeticit și spuse: — Da. Și adăugă imediat: — Unde? Bucătarul îi explică așezîndu-se pe marginea patului: — Dacă noi doi plecăm, nu va mai fi nevoie să-l ucidă nimeni. Va muri singur, de moarte natură! [...] Dacă îl părăsim, n-o să mai aibă ce să mănînce. Și o să moară de foame. E mai drept așa. O să moară de foame. De asta sînt sigur. Sînt absolut sigur. S-ar lăsa pe spate și ar aștepta...” Ceva despre rolul personajelor mărunte în istoria nescrisă a basmelor!) Altele, asemenea personaje neînsemnate au incidente nedorite, în întîlnirile lor cu cei mari: precum geamgiul care, urcîndu-se în turn, să-și facă meseria, îl inoportunează pe împărat (Geamgiul și scara), ori ca solda-

tul care asistă la o neplăcută, imperială scenă de familie (*Albă ca zăpada și soldatul cocoșat*). Și celor mai celebri decît ei li se întîmplă însă lucruri ciudate. Binecunoscutul prinț prefăcut prin vrajă, de data asta într-un țap, „ale cărui coarne evocau urma stelelor stînte, iar behăitul ripele pămîntului”, și care, firește, noaptea se dădea peste cap și căpăta înfățișarea unui cavalier, o încîntă pe o frumoasă fată. Însă, după căsătorie, se întîmplă că țapul își reia din ce în ce mai rar înfățișarea strălucitoare; mai tirziu, soțul nu se mai transformă deloc, rămînd țap, fiindcă, vezi bine, fata destăinise mamei sale secretul metamorfozărilor (*Taina celor patru copite*). Ne este propusă și o altă Poveste a porcului, tot într-un „studiu de caracter”.

Alteori, în scurte „evocări”, se ating explicit frumusețile dintre basm și realitate, dintre viață și moarte; de acolo vine confesiunea melancolică a eroului ajuns la Cea de-a noua mare; ori se ivese omul înviat cu apă vie care îl caută pe cel care îl ucisese, pentru a-l pedepsi (*Judecata imposibilă*). În mai multe povestiri, autorul pare a sugera o posibilă atmosferă de geneză a basmelor, în starea incertă dintre somn și veghe, stare în care se regăsesc uneori, cum am și subliniat prin două citate, personajele sale atunci cînd își rememorează peregrinările ori se proiectează în viitor.

Cînd — de multe ori — cumpăna dintre real și fabulos, derizoriu și feeric, grătită și gravitate rămîne în echilibru, Vasile Băran înregistrează reușitele sale cele mai semnificative. Din acest fragmentar, transpare un fel de „poveste a basmului”.

Marcel Mihailescu

Tineri esești: Dan Ion Nasta

AM citit mai demult cartea lui Dan Ion Nasta despre Saint-John Perse apărută în 1980 la editura pariziană Presses Universitaires de France (în colecția *Littératures modernes*) și mi-a produs, atunci, o impresie de remarcabilă finețe. O răfoiesc din nou, acum, după ce în prealabil am citit o altă carte semnată de același autor: masiva traducere a poemelor lui Ion Vinea (*L'heure des fontaines*, Minerva, 1982), însoțită de un studiu introductiv substanțial și original. Traducerea în sine este o operă importantă și ea merită a fi discutată aparte. N-o pot face aici pentru că mă interesează, în primul rînd, ce gîndește tînărul eseist despre poezia lui Vinea și în ce termeni se exprimă. Mă limitez să spun că, la o primă lectură, poemele aeriene, evanescente ale lui Vinea sună bine transpuse într-o limbă cu o sintaxă, zice un moralist, de o demnitate cadaverică. Iată o strofă din poemul liminar (*L'heure des fontaines*): „Heure de silences stellaires, / Clair signe de mondes sans nom, / d'ambre, de brasse, le large s'éclaire, / Thalassa en rythmes s'endorment...” tradusă în ritmurile și cu limbajul unui simbolist întîrziat, ceea ce este potrivit pentru structura poeziei lui Vinea. Dan Ion Nasta a dibuit, vreau să spun, tonul intim al lirismului, vocea aceea înconfundabilă care trece prin vers și se pierde în profunzimile conștiinței noastre.

În cartea despre Saint-John Perse (titlul exact: *Saint-John Perse et la découverte de l'être*) Dan Ion Nasta încearcă o explicație heideggeriană a simbolurilor din *Elogii*, *Exil*... În studiul, mult mai restrîns, despre poezia lui Vinea, el nu mai aplică aceeași metodă de analiză, constrîns și de natura unui lirism elegiac și discret cerebral. Simbolurile nu mai merg, aici, spre o poetică a ființei (sau numai în al doilea rînd), ci spre ceea ce interpretul numește o poetică a suspinului. Interpretul caută, în consecință, să prindă figura acestui lirism cu alte mijloace. N-aș putea spune că are acum o metodă sigură, identificabilă, o unică grilă prin care să citească pe paradoxalul Ion Vinea. Uneori lasă impresia că merge în sensul lui Poulet (o critică a identificării), atunci, mai ales, cînd vrea să determine la Vinea o conștiință specifică a timpului. În cazul lui Vinea, zice Dan Ion Nasta, „timpul poetic este unidimensional și regresiv. Față de trecut, Vinea încearcă un sentiment acut ca o predestinare, un fel de patimă lucidă...”. Punctul de plecare e bun, Vinea are, cu adevărat, un sentiment al duratei, în „vila trecutului”, cum zice poetul în *Pelerinaj*, se ascunde un paradis destrămat. Tînărul critic merge pe urmele acestei idei și descoperă la sentimentul cerebral Vinea un univers halucinant de corespondențe, opera unei memorii poetice curioase: „Emoții nede-

finite, gesturi abia schițate, imperiul privirii și al vocii, adică tot ceea ce desenează în filigran nimburi unei prezențe, se încrustează în conștiința poetului, se eternizează în ființa sa adîncă, astfel încît memoria nu le mai extrage din trecut ci se instalează cu ele într-un prezent abstras, suspendat de bolta reveriei”.

Se observă aici buna așezare a frazei, cum ar zice Noica, finețea nuanțelor și, mai înainte de orice, poziția favorabilă a criticului față de poezie. Citesc mai departe: „un ritm evanescent ca linia unui cîntec desenat în praful” sau în alt paragraf: „ființele și lucrurile sînt percepute ex-static, dincolo de ele, transouse parcă într-un efect de penumbră...”. Stilul este bine cultivat, puțin can pețios și abstract după gustul meu, dar trebuie să-l recunosc puterea de a sugera mișcarea imperceptibilă a lirismului, de a da un corp material unor fantasmе. Dan Ion Nasta execută el însuși în analiza nuanțată a poemului ceea ce observă la Vinea: „un balet sonor în eterul poeziei”. După conștiința timpului, intră în atenția criticului alți „indici de interioritate”. Felul, de pildă, în care Vinea privește/primește peisajul. Între obiect și subiectul valorizant, observă criticul, se interpozează mereu Memoria. Ea dă o altă destinație și o altă culoare lucrurilor. Peisajul nu mai este atunci o simplă stare de suflet, ci altceva mai complex. Dan Ion Nasta aproximează în acest mod metamorfoza peisajului din afară: „Acesta suferă parcă o resorbție mentală, devenind pură viziune interioară turnată în elementele naturii. Nimic extrinsec. În cercuri concentrice realul refluează asupra subiectului și se topește la incandescența lucidă, analitică, a unui sentiment contemplat”. (p. 33-34)

Criticul ar fi putut împinge analiza, la acest punct, spre zona tematicului. N-o face fiind preocupat să prindă, pe cît posibil, elementele generale ale unei poetice construite pe un paradox: paradoxul care unește un lirism senzual cu unul abstract. El vorbește, în acest sens, de *verbele de vibrație* (a tresări, a scînteia, a tremura, a pilpii, a fremăta...), cu un ridicat indice de frecvență în poemele lui Vinea și, schimbînd încă o dată perspectiva, de *structura undulatorie* a lirismului (metafora valului, sunetul clopotului, metafora valului sau repetarea unor elemente din sfera materială: nisipul, duna, argila...). Sînt observații fine, de mare acuitate uneori, ce merg mai departe de interpretările (multe dintre ele remarcabile) date de critica literară. Dan Ion Nasta are onestitatea intelectuală să le citeze pe toate, chiar și pe acelea care mai mult îl incurcă decît îl ajută în noua sa lectură. I-am putea reproșa această amabilitate exagerată, dar nu mă grăbesc s-o fac. Prefer în critică un exces de amabilitate unui exces de grosolanie.

Saint-John Perse et la découverte de l'être se deschide cu o propoziție din Heidegger: „Dar poezia care gîndește nu-i în realitate decît topologia Ființei”. Asta indică o opțiune spirituală și, desigur, o opțiune metodologică. Numai că Heidegger nu oferă, ca structuralistii, psihanalistii, te matistii..., o metodă ce poate fi aplicată într-un număr de texte. El oferă ceva mai mult și ceva mai puțin decît atît: un mod de a citi poezia în structura ei de suprafață și în structura ei de adîncime. O lectură ce trebuie să ducă la *figurile Ființei*. Dar Ființa, în cazul poetului, trece prin scriitura lui. Criticul trebuie, în acest caz, să citească în metaforele, și în faimoasele *înstrăinări* (îndepărtări) de la limbajul comun manifestarea unei existențe și a unei ex-staze. Față de un poet care (zice unul dintre străluciții lui interpreți, Roger Caillois) iubește atît de mult „ordinea, fastul, ierarhia” și face din confesiune un lung și lent ceremonial, demersul critic nu-i atît de ușor. Lirismul lui Saint-John Perse se întemeiază pe o absență („j'ai fondé sur rien”, scrie el în *Exil*), poemul iese nu dintr-un prea plin al ființei, ci dintr-un mare gol („un grand poème né de rien, un grand poème fait de rien”). Cum va surprinde, în acest caz, criticul figurile și metamorfozele Ființei? Dan Ion Nasta încearcă întîi o definiție a Ființei în funcție de ceea ce Georges Poulet consideră a fi esențial în orice operă: *cogito-ul poetic*. Încearcă, apoi, s-o surprindă în spațiul poetic pe care îl creează și de care se lasă, în cele din urmă, creația (cap. *L'orthopédie de l'être*). Celelalte capitole analizează *Simbolurile ontologice*, *Transgresiunea* (gnoza, metafizica poemului, eposul persian, riturile comunității...) și, în al patrulea rând, *Cuvintele și lucrurile lor* (limbajul ca predicat al ființei, ezoterismul poeziei...).

Îmi este greu și, la drept vorbind, n-are rost să prezint într-o cronică toate ideile cărții. Mai interesant este să vedem liniile generale ale demersului critic. Dan Ion Nasta pleacă de la principiul (întărit de o propoziție a lui Saint-John Perse din *Discursul de la Florența*) că poezia este o știință a ființei și orice poetică este o ontologie. Pentru Perse, zice criticul român, poezia este o exclamație: „a fi nu-i pentru el un verb al identității închise ci verbul comuniunii”. Epifania ființei este, apoi, o jubilație constantă. Astfel se explică, argumentează criticul, frecvența temei luminii în metaforele cardinale ale poeziei.

Dintre simbolurile ontologice, criticul examinează *vîntul*, *marea* și *visul* și, în legătură cu ele, vorbește de o poetică a *marșului*. Elementele unei poezii somptuoase și dificile sînt grupate în funcție de necesitățile analizei. Capitolele despre simbolurile multiple ale *mării* mi s-a părut admirabil. Dan Ion Nasta are ima-

ginație critică și știe să-și pună ideile într-un text care devine la rîndul lui somptuos și pe alocuri ermetic dacă nu-i cunoști terminologia. Să reținem ideea că între *Ființă* și *Mare* este la Perse o relație ontologică fundamentală. Marea este principiul ființei, matricea existenței, „locul geometric al tuturor substanțelor”, spune autorul. Nu-i vorba de *marea-substanță*, mai zice el, ci de *marea-logos* care tematizează „le train même de l'être”. Asta-l îndreptățește să vorbească de o „ontologie flexionnelle” la Perse, formulă ce ar necesita o explicație suplimentară. Dan Ion Nasta n-o dă, o sugerează numai într-o analiză ce acumulează și dispersează sistematic nuanțele poeziei. Criticul ar fi trebuit, parcă, să se oprească din cînd în cînd și să ridice ochii de pe un text atît de productiv, cu atîtea învelșuri, și să tragă nuanțele poeziei în conceite critice mai pregnante. Într-o analiză trebuie uneori să trădam profunzimea poeziei pentru a face mai clară critica ei. Simplificăm, grupăm, reformulăm un univers vast și practic ineputabil (universul poeziei) ca să nu ne pierdem noi înșine în uriașul labirint și, mai ales, să nu se rătăcească în el cititorul nostru atent și încrezător.

Ca orice spirit critic tînăr (și nu numai tînăr), Dan Ion Nasta vrea să spună totul despre un poet care a trăit toată viața ascuns în spatele unui diplomat cu un nume imposibil de reținut: Marie-René-Alexis-Saint-Léger Léger. Și chiar dacă nu reușește, cum ar vrea, să spună totul, eseistul spune lucruri esențiale. Lectura lui este coerentă și verosimilă. *Discursul critic* este dens, ceremonios ca și poezia pe care o comentează. Dan Ion Nasta mi se pare a fi, prin ceea ce a scris pînă acum, o promisiune pentru eseistica românească. Cartea lui despre Saint-John Perse nu-i una din acele nesărate, morocănoase compilații, cum sînt multe din cărțile scrise de agresivii și infumurații noștri comparatiști. E o carte originală, opera unui spirit critic tînăr, învățat și talentat.

Eugen Simion

„Întimplări din fondul principal de cuvinte“

SAIZECI SI NOUA DE POEZII DE DRAGOSTE

IN TRE lamentație și sarcasm, între pasionalitate și dezabuzare, între arderea cea mai francă și plictiseala cea mai sinceră (sinceră, desigur, la modul literar) există o varietate de tonuri și de atitudini — ca să nu spun o nehotărâre sau o dificultate în privința alegerii lor — în cele exact „șazezi și nouă de poezii de dragoste“ ale Danielei Crăsnaru*. Critica, pentru a caracteriza această stare de lucruri, folosește de obicei cuvintul salvator: **disponibilitate**, însă nu totdeauna cuvintele ne ajută să rezolvăm o dilemă, o dificultate, o nehotărâre. Cu atât mai mult cu cât poeta însăși se arată a fi cu insistență foarte bănuitoare în direcția lor, cit se poate de ironică, de nemulțumită, de scirbită. Pă-rind a împărtăși opinii dintre cele mai radicale, o insatisfacție pe cale de generalizare, însoțită de oarecare compasiune înțelegătoare, le declară incapabile să exprime ceva, incapabile de urmărire, deși este pe deplin conștientă că poezia se face, totuși, din cuvinte.

Chiar în ce privește cuvintele, stăruie nehotărârea — sau varietatea de atitudine — de care vorbeam: „Trupul meu / nu-și mai amintește / nimic / Singele meu umilit, recunoaște / că nu-și mai amintește / nimic. / Numai cuvintele își aduc aminte. (s.n.) / Precisă, implacabilă, necruțătoare / memoria lor“. (Exerciții de rememorare). Recunoașterea acestel virtuți minuitoare nu scade nimic din intensitatea ne-recunoașterii, cind vine vorba, altădată, și vine deajuns de des, de neputință și derizoriu al aceluși cuvinte: „Să recunosc / zădărnica cuvintelor. / Neputința lor / asupra realului. / Cuvintul «moarte», spuneam, / nu e în stare / să facă măcar un rid / hirtiei pe care stă scris. / Și totuși / să-ți reconstitui făptura / știind foarte bine / că nu pot schița decit conturul tău / imprecis, / pe care cuvintul «viață» nu-l va putea / nimeni niciodată / cu viață“. Ilustrată la nivelul cuvintelor, al

*) Daniela Crăsnaru, Șazezi și nouă de poezii de dragoste, Editura Eminescu, 1982.

atitudinii față de ele, divergente fără sfîrși și probleme, disponibilitatea — sau nehotărârea sau mai bine zis, până la urmă, riscul experimentării mai multor tonuri și soluții în abordarea conținutului (erotic) de dincolo de cuvinte și mai important decit ele, n-ar mai trebui să provoace surprinderea. Se experimentează, așadar, pe rind sau deodată, pentru verificarea șanselor de succes, a fiecărei ipoteze în parte ori a tuturor la un loc: umilită erotică, sfidarea erotică, detașarea spiritualizată, senzualitatea, pasivitatea, agresivitatea, renunțarea, noua ambiție, dorința, lipsa dorinței, prospețimea, sațietatea, rigoarea, dezordinea, emoția neștiutoare, plictiseala prea știutoare, chemarea aprigă, scepticul refuz.

Se începe de departe, de foarte departe, cu tentativa unei aproape imposibile reconstituirii a iubirii, cu unele dificile, extrem de dificile (după consumarea integrală și prea îndepărtată a originării situații) **exerciții de rememorare**, cum le numește, cu un aer străin de toate, străin de ea însăși, poeta: „Istoria patetică / a unei veri. / Un fulger scurs în pământ. / Caută locul lui / și nu-l vei găsi. / Un punct de antracit / pe care privirea / îl ocolește cu spaimă. / Un semn / al cărui înțeles l-ai pierdut. / Istoria patetică / a unei veri de acum cîteva ani: / cîteva întimplări / din fondul principal / de cuvinte“.

Sugestia, destul de energică pentru a mai fi numită sugestie, a unei înstrăinări, a distanței cumpănite dintre prezentul doar al cuvintelor și trecutul pasiunii, domină peste un compact ciclu al recentului volum și se afirmă nestinjenit cu accentele convingătoare, dramatice, pe care doar replica oferită de poeta însăși, în alte cicluri, le-ar putea contrazice. Un „cataclism“ al uitării sau oricum, al distanțării, pare a fi intervenit, trăiri puternice al căror sens s-a pierdut. Echivalentele acestei rupturi, imaginația detestată de cuvinte, le descoperă însă, nu o singură dată, cu o remarcabilă virtuozitate. Condamnate la inexpresivitate în progra-

matice declarații, — cuvintele (poezia) își reclamă în forță intactele drepturi: „Dacă spiritul ar mai găsi / deschiderea imperceptibilă, / falia prin care să lungească / eliberat, / aceste cuvinte / ar fi singura urmă vizibilă / a violenței“. Rivnita „deschidere“ prin cuvinte nu întârzie să se producă, catastrofele uitării pierd din acuitate chiar sub puterea lor, pe nedrept pusă sub semnul indoielii. Întimplările „din fondul principal de cuvinte“ răscumpără eficient răceala, înstrăinarea, pierderile, absențele memoriei afective, necruțător sollicitate, dramatic deplînse: „După atîția ani / față în față cu Marea. / Ca și cind aș privi / o ilustrată / și aceea făcută / după un tablou / și acela pictat / de un orb / din memorie. / Așa privesc eu / după patru ani Marea. / Doar pe tine te văd / limpede, limpede. / Tu ești vinzătorul de ilustrate / prin care văd lumea. / Ești orb. / Și nu ai memorie“.

Sau: „Flacăra. / Un șirag de consoane-vocale. / Atît. / Nimic din arsura ei n-a mai rămas. / ... / Eu nu mai am despre mine / nici o dovadă“.

Amarele constatări se învecinează, în ciclul imediat următor, situate într-un cu totul nou registru, cu invocația erotică îndrăznească și cu apelul deschis la acțiune. Obosala aparent iremediabilă cedează locul inițiativei, prezența partenerului, alit de îndepărtată, de neglijată mai înainte, este resimțită acum din apropiere, fiind reintegrată fără prăgătiri prealabile unui spațiu de strictă înțimitate. Chemările și aprinderile de aici n-o prind mai puțin pe poeta decit precedentele înstrăinări (s-ar fi zis) fără leac: „Nu mai pot îndura atîta tulburare în jur. / Natura asta ieșită din minți, natura este nebulă. / Ce lubrice seve, ce mirese aprinse / fără opreliște sub ochii mei se cunună. // Vino cu mine dintr-un capăt al nopții într-altul / la pas, în galop, cu friu, fără friu, / vino cît sint în puterea trupului meu pămîntean, / cît sint sălbatecul riu / de care spiritul meu se lasă-nghițit / cu lăcomie tristă și voluptate...“

Și: „Ce tristă mireasmă, iubitule. / ce disperată plăcere, / ce aer cu valuri de miere, / ce lumină vine de la cireși. / de la caiși, / ce năvală peste ochii deschși! / Privește acum și te bucură / de mireasmă, / de zgomotul fructei în floare, / de culoare și de atingere...“

A treia atitudine, dar nu și ultima, este ușor persiflantă cind nu de-a dreptul caustică. Din primele renunțări, din consecutivile noi elanuri, din detașări ca și din provizorii umilinte, poemul se redresează, devine terestru și ironic, prozaic, dezinvolt, și simpatie. Altă „tactică“, altă manifestare, în fond, a inițiativei feminine increzătoare, alt mijloc de seducție, formă nouă de angajare, expresie neprevăzută (dar nu fără măsură, nu peste măsură) a unei eterne naturi, a neobositei disponibilități. La fel de „specifice“, de firești, de adecvate. Poate chiar cu o nuanță în plus de adecvare și autenticitate, datorată unei mai depline de-contractări a simțirii netemătoare de presupusele frivolități: „Mai sint cîteva instincte ce nu-ncap în computer. / Cîteva sentimente necodificate. / Sufletul umblă prin trup ilicit / Ca un riu fără margini trasate... // ... / Cine se mai aruncă azi în groapa cu lei? / Cine mai are timp de un gest anacronic? / Cine să mai consume mireasmă de tei / În veacul precis și ironic. // Tu zimbești programat între două sedințe. / Între două infarcturi răspunzi la apel / Și-ți ascunzi cu grijă în culele cărții / Un instinct demodat și rebel. // ... / Doar eu spăl, cind am chef, pozele-n Eden, / Doar viața mea clocotește sub sceptrul ludic / Cum clocotește seva prin cămara vocalelor / Unui cuvint succulent și impudic“.

Lucian Raicu

Prima verba

Dacă...

■ **DACĂ** te apropii de poezie cu sfîciune de adolescent perpetuu, înfiorîndu-te de mireasma cuvintelor ca de o boare din senin („O, s-ar putea, s-ar fi putut / ca ochiul meu să vi se pară / nedescifratul început / al asfințitului de vară // s-ar fi putut să trec și eu / asemeni norului pe zare / fără de vîrstă minereu / spre stelele nemîscătoare // să caut într-un tragic zbor / forma aripei ce trădează / însingurat și blind cocor / s-ar fi putut era amiază...“), dacă recunoști ca adevărată ideea care spune că poezia se face din cuvinte dar, chiar pentru acest motiv, vrei să pui în cuvinte ceea ce crezi că e mai al tău din ceea ce gîndești și simți, ezitînd puțin înainte de a așterne versul pe hirtie și încă mai mult înainte de a-l face public, ca și cum tot ce-ai putea rosti n-ar fi decit repetarea celor demult spuse („Tot ce scriu, iată, / mi se pare / că a mai fost rostit — încă o dată / De el sau de tine? / De o așchie a minii străine / Abia o părere de iarbă mă simt, ce Prinț fără zodie ești! / Parcă aș trăi / numai după stîngerea meselor

împărătești“), dacă te lași definit de sentimente și vocea îți înclină spre romanțios și elegiac într-un aer muzical, plin de un „nu știu ce“ blind ca o adiere sau pendulezi liric între clipă și timp, între sunet și ecou („De-acum va fi tirziu, va spune umbra / de oră ca pe turme ne coboară / în sacra ta duhoare, vinăt stîrv / al timpului — desperecheată seară // Ruini de aer, cercuri în surpare / pe străzi în unghi incoreptibil vînt / O elegie va fi craniul meu — și aur / de după dealuri explozînd“), dacă preferi dicțiunea frumoasă și pui preț, în spiritul tradiției, pe metaforă, pe sugestie și pe claritate, fără să faci din asta o dogmă ci simțindu-te tu însuși în hainele care au stat bine și altora („Acoperă-mi părul cu noapte / Acoperă-mi coapsa cu drum / Acoperă-mi ochii cu șapte / cocori ce migrează acum // Ușoară și-e mina ca pana — / Șcufundă-mi, Viață, armura-ntr-o stea / dar lasă-mi afără sprinceana! / Cer vast, vei visli pe sub ea“), dacă toți acești „dacă“ sint razele vechiului, atunci **Ion Budescu**, autorul cărții

Viață cu mine, viață fără de mine (Ed. Eminescu) este un poet „vechi“.

Dar poet! Și nu atît de vechi pe cît s-ar putea crede. În raport cu stilul poetic al celei mai tinere promoții, poezia lui Ion Budescu e, într-adevăr, excentrică, dar genul ei proxim nu-i totuși prea îndepărtat, fixîndu-se la finele anilor șazezi și începutul anilor șaptezeci, poetul fiind, și prin vîrstă nu numai prin stil, congener cu Păunescu, Robescu, Buzea, Blandiana, Drăgănoiu, Prelipceanu, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Mălăncioiu, etc. de al căror moment inițial textele lui amintesc prin statura generală. Nu știu cind au fost scrise poeziile din această carte, mi-ar place să le știu mai recente, dar chiar de n-ar fi așa mă îndoiesc că poetul își va modifica ușor maniera numai pentru a se alinia momentului stilistic de azi. El e eminamente un liric care călătorește într-o realitate a lui, într-un univers imaginar ce nu se atinge deloc cu cel propriu-zis real cum se întîmplă în poezia nouă. Întoarsă în sine gîndirea poetului caută un reazem în sentimente, atitudinea lirică păstrează mereu în echilibru cele două direcții iar întrebările ce-i animă imaginația găsesc poate nu un răspuns, dar calea spre un răspuns în discursul reflexiv și în expresivitatea calmă, fără accente patetice mari deși de un anume, inevitabil, patetism al reveriei: „N-ai incuiat încă poarta? Cît de tirziu s-a făcut! / Și bine ar fi fost să punem zăvorul și noi mai devreme / Spun unii că hoți iscusiți, spărgători de temut / cutreieră străzile și citeva din noile noastre poeme // Cunoști ce povară duc în auz ca pe un muget de moarte / și ce fiară înjunghiată cu aripa veacului mă pune pe drum / Și totuși călători o singură dată prin cosmos / crezi că în firidele zilei am putea să ne ascundem / mai ușor ca în scorburi acum? // Să stingem lumina. Eu știu ce belșug / e acolo în pacea cîmpei cu lună / Eu știu că și noaptea aceasta va trece peste noi tăvălug / de pîslă muiată în asfaltul fierbinte, eu știu... noapte bună!...“. Debutul întîrziat al lui Ion Budescu răspîndește întîrzierea prin maturitate.

Laurențiu Ulici

Mihail Ilovici

● Prin 1932, îl întîlneam pe sălile Facultății de litere și filosofie din București pe un tinăr gălăgios, cu buza de jos ușor ieșită în afară, cu pălăria aproape permanent dată pe ceață: era viitorul critic și istoric literar Mihail Ilovici. Debutase în 1930 în revista „Cristalul“, iar în 1938 publicase studiul monografic **Claudia Milian Minulescu**, dar nu se afirmase pe deplin. Totuși, articolele pe care le publica în diverse reviste se dovedeau extrem de îndrăznețe.

După încheierea cursurilor facultății, în 1933, Ilovici a predat mulți ani, în calitate de profesor de limba și literatura română, la Pitești și la Gătești, orașul în care se născuse la 4 octombrie 1910. Nepărăsind o clipă condeiul, în 1936 publicase o carte de eseuri, **Considerații asupra actului de cultură**. În 1971 îi apare volumul

Tinerețea lui Camil Petrescu.

Extrem de activ, a organizat, în ultimii ani, schimburi de experiență cu cenacluri literare și ample colocvii cu publicul la Casa de cultură din Pitești. Era prezent la oricare cerc literar, unde era sollicitat, printre elevi și cadre didactice. Și lucra intens încă, pe baza unor documente interesante, la unele însemnări cu privire la elaborarea cărților fundamentale ale lui Camil Petrescu.

Și iată, acum, Mihail Ilovici își încheie munca, o activitate dinamică, încît, noi cei care i-am cunoscut îndeaproape această cînstă strădanie a scrisului, nu putem să nu-i reținem exemplul, regretîndu-l plecarea dintre cei ce și-au închinat viața migăloaselor cercetări literare.

Al. Raicu

Calendar

- 16.II.1903 — s-a născut **Ion Șiadbei** (m. 1977)
- 16.II.1906 — s-a născut **Lia Dracopol-Fudulu**
- 16.II.1938 — s-a născut **Corina Cristea**
- 16.II.1940 — s-a născut **George Suru** (m. 1979)
- 17.II.1946 — s-a născut **Elena Selenaru**
- 17.II.1947 — a murit **Elena Văcărescu** (n. 1864)
- 17.II.1971 — a murit **Miron Radu Paraschivescu** (n. 1911)
- 17.II.1974 — a murit **Cicerone Theodorescu** (n. 1908)
- 18.II.1908 — s-a născut **Barbu Alexandru Emandi**
- 18.II.1976 — a murit **Mircea Grigorescu** (n. 1908)
- 18.II.1980 — a murit **Vajda Bela** (n. 1902)
- 19.II.1633 — s-a născut **Miron Costin** (m. 1691)
- 19.II.1864 — s-a născut **Artur Gorovei** (m. 1951)
- 19.II.1908 — s-a născut **Ana Cartianu**
- 19.II.1924 — s-a născut **Ion Petrace**
- 19.II.1936 — s-a născut **Marin Sorescu**
- 19.II.1940 — s-a născut **Mircea Radu Iacoban**
- 19.II.1953 — s-a născut **Ioan Evu**
- 20.II.1890 — s-a născut **Emanoil Ciomac** (m. 1962)
- 20.II.1908 — s-a născut **C. I. Șiclovanu** (m. 1953)
- 20.II.1911 — a murit **Theodor Corneli** (n. 1874)
- 20.II.1924 — s-a născut **Radu Albala**
- 20.II.1924 — s-a născut **Eugen Barbu**
- 20.II.1927 — s-a născut **Mircea Malița**
- 20.II.1938 — s-a născut **Doina Ciurea**
- 20.II.1975 — a murit **Nicolae Baltag** (n. 1940)
- 21.II.1805 — s-a născut **Timotei Cipariu** (m. 1887)
- 21.II.1887 — s-a născut **Claudia Millian** (m. 1961)
- 21.II.1901 — s-a născut **Kacsó Sándor**
- 21.II.1901 — s-a născut **Adelina Laerte Cârdei**
- 21.II.1939 — s-a născut **George Timeu**
- 22.II.1810 — s-a născut **Gri-gore Alexandrescu** (m. 1885)
- 22.II.1903 — s-a născut **Tudor Mușatescu** (m. 1970)

Rubrică redactată de
GH. CATANA

Cărbune în flux continuu

■ Am convingerea că oamenii muncii din sectoarele miniere, din toate domeniile, vor acționa cu întreaga răspundere și că aplicarea acestor măsuri va asigura realizarea programelor stabilite, va crea posibilitatea ca minerii să-și îndeplinească în bune condiții sarcinile mari pe care le au și va duce la creșterea în continuare a veniturilor, a bunăstării lor materiale, odată cu creșterea generală a veniturilor întregii țări.

NICOLAE CEAUȘESCU

Simbătă, 5 februarie 1983, ora 23.56. Ultimul tren al zilei (aceleratul 243) pleacă spre Valea Jiului. Al cîtelea drum de noapte spre Valea Jiului să fie acesta pe care-l fac acum? Singurul lucru pe care-l pot spune cu toată siguranța este acela că — ori de cite ori am pornit spre a vedea, înțelege și, apoi, scrie despre munca și viața minerilor — am pornit de la imaginea de interior a minei, așa cum mi-a rămas ea întipărită pe retină după cea dintîi coborîre. Un imens ocean negru, un sentiment persistent al traversării tuturor timpurilor planetei. O muncă dirză pentru că — deasupra — semenii să se poată bucura de lumină.

Cu cîți mineri am stat de vorbă? Cîte biografii neromantate — dar pline de viață trăită la cotele adevăratului eroism cotidian — cunosc? Multe, fără îndoială. Numele unora dintre ei înseamnă — pentru minerii Văii — împlinirea cea mai bărbătească a cuvîntului **miner**. Ion Gîf Deac, Victor Bolosin sau Alexandru Blaș de la Lupeni, Ion Păpăzan de la Bărbănteni, Dumitru Cojocaru de la Uricani, Ion Păducel de la Petrila, Mihai Anghel de la Paroșeni... Oameni tineri, cu toții, oameni ce și-au identificat cele mai înalte aspirații dorinței de a răspunde — alături de ortacii lor — permanentei chemări a țării: de a extrage cit mai mult cărbune.

Eram convins — chiar înainte ca trenul să ajungă în gara Petroșani — că îndemnul, chemările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostite cu prilejul Consfătuirii de lucru de la C. C. al P.C.R. cu cadre de conducere, specialiști și muncitori din industria minieră și geologie vor prinde viață neîntîrziat, conducînd la rezultate pe măsura puterii de muncă și de dăruire de care, întotdeauna, minerii au dat dovadă. Mai ales cei din Valea Jiului — acolo unde tradiția acestei meserii are o îndelungată și strălucită tradiție. Încep să se ivească zorii. Deși a nins, este — și aici — nefiresc de cald pentru o zi de iarnă. Sint semne că o să avem și un soare primăvăratec.

Duminică, 6 februarie 1983, ora 8.30. La Consiliul popular al municipiului Petroșani — lume multă, ca într-o zi obișnuită de lucru. Alături de cei ce lucrează acolo sint prezenți mineri, șefi de echipe și de schimburi, ingineri de la toate exploătarile. Începînd de mine dimineață — se intră în noul program continuu de lucru, cu trei schimburi a cîte opt ore. „Oamenii au înțeles cum nu se poate mai bine justetea acestei hotărîri — imi spune Constantin Stoicoiu, fost miner la Lonea, acum activist de tineret. Este o măsură prin care efortul minerilor se va materializa în obținerea independenței energetice a țării. În cadrul consfătuirilor oamenilor muncii, în adunările de partid ce au avut loc cu prilejul pregătirii punerii în aplicare a acestor măsuri, a fost deosebit de evidentă hotărîrea muncitorilor mineri de a-și aduce — și de această dată — o contribuție hotărîtoare la bunul mers al economiei naționale.”

Discut, apoi, cu cîțiva dintre mineri. Pe unii îi știu deja, pe alții îi cunosc abia acum. Silviu Năstase, de la Lupeni, consideră că — pe lingă contribuția pe care-o aduce creșterii cantității de cărbune extras zilnic — trecerea la noul program de lucru are și — cel puțin — două alte consecințe faste. Prima dintre ele: cele două zile libere pe săptămînă care sint asigurate minerilor, zile necesare relaxării lor, vieții de familie. Apoi, trecîndu-se la schimburi în flux continuu — minerii au avut posibilitatea

să-și aleagă noii șefi de schimb și de brigadă, democrația muncitorească dovedindu-și, încă o dată, necesitatea și eficiența.

Lucru cert, minerii Văii Jiului au înțeles în toată profunzimea aceste cerințe ale patriei. Ca de fiecare dată cînd s-a adresat oamenilor muncii, secretarul general al partidului a aflat tonul cel mai convingător, cuvintele cele mai potrivite, argumentația de neclintit — realistă și vizionară.

Duminică, 6 februarie 1983, ora 16. Mă aflu la Lonea, acasă la familia Bobar. Stau în sufragerie, între doi mineri — tată și fiu. Nicolae Bobar are la activ peste 25 de ani de subteran. S-a pensionat de puțină vreme. Fiul — Gheorghe se numește — a fost și el miner, apoi a urmat Institutul de mine din Petroșani și este, în prezent, prim-secretar al Comitetului municipal U.T.C. Petroșani. Afară s-a lăsat racoare, așa că bem un ceai fierbinte și continuăm discutarea acestui mare eveniment din viața minerilor.

Bătrînul are o undă de vîloșie în privirea metalică a unor ochi cenuși. E un bărbat puternic și blajin. „Tovarășe dragă, cit am lucrat în mină am văzut mulți reporteri — și mai tineri, ca dumneata, și mai aproape de anii mei. Uite, îți spun ca unui fiu, m-am intristat tare cînd a fost să ies în pensie. Și, dacă mai știu că nici pruncu' nu e-n mină... Știu eu că-i băiat de treabă, că muncește acolo unde e și că are răspundere, dar noi sintem neam de mineri! Așa că m-am gîndit ca de mine să mă cobor iar în mină. Am vorbit și cu alții de-un leat cu mine și toți au fost de acord. Am un ortac de vreo douăzeci de ani, unul — Gogu Cărăimăneanu. Miine, la patru jumate pornim, ca pînă anul trecut, amîndoi din poartă, spre mină. E nevoie de noi. Știm meserie și încă ne țin bine brațele și picioarele. Noi n-am pregetat niciodată cînd a fost vorba de cărbunele țării!”

Și-a bătut cana de ceai și a început să se foiască. Era evident emoționat, de parcă urma să coboare pentru prima oară în subteran. A cerut să i se pregătească schimburi noi, și-a căutat vechea servietă și și-a pus acolo toate cele de trebuință. Fiul îl privea cu o duioșie amestecată cu respect.

Am vrut să plec înapoi spre Petroșani, dar n-am fost lăsat de către gazde. „Un' să mai pleci? — m-a tutuit, ca pe propriul lui fiu, vîrsnicul miner. Dacă ai venit să vezi cum se lucrează la mină, pornește miine de dimineață cu mine!”

Am stat de vorbă cu Gheorghe. Își iubește și își admiră mult tatăl. „Așa am fost crescut — imi zice — și eu și toți prietenii mei de pe aici — cu gîndul la muncă. Pentru părinții noștri nimic n-a fost mai de preț decît cărbunele. Sint sigur că tata nu doarme acum, ci se foiește și-și aruncă, din cîinci în cîinci minute, ochii pe ceasul cu cadran fosforescent pe care doar pentru asta l-a cumpărat — să poată vedea noaptea cit e ora.

Tînărul avea dreptate. Nicolae Bobar s-a dat jos din pat pe la trei. A venit și a schimbat cîteva cuvinte cu noi, apoi a mers să se spele. S-a bărbierit cu grijă, și-a pus o cămașă albă și scrobîtită și a început să ne zorească. „Hai-deți, că acu' îl auziți pe Gogu fluierînd pe la poartă!” La patru și zece minute a apărut și Gheorghe Cărăimăneanu. Mai scund decît Nicolae Bobar, cu părul albit abia vizibil, pe la tîmple, e

plin de forță ca un tînăr. Cei doi vechi mineri sorb încă o cană de ceai. „Gata, pornim!” — hotărăște Bobar-tatăl.

Luni, 7 februarie 1983, ora 4.45. La intrarea în exploatarea minieră Lonea — puhoi de bărbați. Vorbesc în șoaptă, vîdit preocupați. Bătrînul Bobar — bine cunoscut de toată lumea — este întîmpinat, alături de Gheorghe Cărăimăneanu, cu salutări prietenești. „Gata, azi vor fi primii dacă au venit și puștii ăștia!” — zice, cu glas gros, un miner cu două capete mai înalt decît cei din jur.

Stau de vorbă cu un tînăr — Ion Toacă. Emoționat și el ca toți ceilalți. „Ce e cu atmosfera asta, de examen de admitere la facultate?” — încerc eu să glumesc. Dar Ion imi răspunde cu toată seriozitatea, cu gravitate chiar. „E un examen. Azi sintem hotărîți să batem toate recordurile de extracție din istoria Văii. Vă dați seama cum trebuie lucrat? Ce sarcină grea ne-am asumat? Dar și de-o fi să iasă cum am gîndit noi — și trebuie să iasă! — atunci avem cu ce ne mindri și ce spune copiilor noștri.” „Ai copii?” „Da, trei.”

Se intră în liniște. Va urma apelul și drumul spre orizont. Ce frumos spun minerii cîmpurilor de extracție ale adîncurilor — orizonturi!

Luni, 7 februarie 1983, ora 15. Sint din nou la Consiliul popular așteptînd primele rezultate. Toți cei din preajmă trăiesc aceeași stare. Vor reuși? — par a spune, din priviri, toți. De cite ori sună telefonul, două-trei miini se îndreaptă grăbite spre receptor. Am tren în jurul orei 16. Nu mai e mult. Dar n-aș vrea să pierd situația.

În sfîrșit sosește, pe la ora 15.45. Se notează în grabă cifrele. Am sacoașa pe braț, bloc-notesul în mină, cu pixul gata pregătît. „Da, e bine” — spune cînd și cînd cel ce înregistrează cifrele. Pun mina pe clanță, gata să încep să alerg de cum aflu situația. Dar convorbirea se lungeste. Mă uit la ceas. Trebuie să fug. „Spuneți-mi — încerc să întrerup o clipă

convorbirea telefonică —, ați primit rezultatele? Cum sint?” „Bune — imi răspunde sec cel de la telefon. N-am făcut toate calculele, dar e bine. În jur de zece mii de tone. Ne încadrăm în plan. S-a terminat cu reanșele!” — și continuă să vorbească, să se informeze de fiecare exploatare în parte.

Luni, 7 februarie 1983, ora 22. Nu mai e mult pînă să ajung în București. Imi răsfoiesc carnetul de notițe, pentru a pune în ordine datele pe care le dețin. Pînă la intrarea în noul program de lucru continuu, media zilnică era în Valea Jiului de circa 28—29 de mii de tone. Se va reuși mai mult? Și încă din prima zi? De ce vorbesc de această primă zi? Pentru că aflasem că, în perspectiva nu tocmai îndepărtată, se vor produce o serie întregă de modernizări ale instalațiilor, ceea ce va conduce la rezultate mult mai mari. La Lupeni, de exemplu, s-a și început montarea mașinilor la cea mai nouă și mai perfecționată instalație de extracție multicablu, un puț cu schip care va ajuta substanțial la transportarea unei cantități mult mai mari de cărbune extras. Așa cum am în vedere și produsele ce urmează a fi livrate de către noua întreprindere de piese de schimb, reparații de utilaj și echipament electric minier din Petroșani.

Dar în această primă zi?

Martî, 8 februarie 1983, ora 7. Sun, sun întruna la Comitetul municipal de partid din Petroșani. Numărul e mereu ocupat. Într-un tirziu, reușesc să prind legătura. Sincer să fiu, aveam emoții mari. Cu atît mai mari cu cit fusesem alături de oamenii Văii în zilele acelea, de încordare a voinței. Așteptam, mai ales, să văd ce s-a întîmplat la Lonea, mina cu cel mai sensibil mineri pe care i-am cunoscut vreodată.

Încep să notez cifrele: „Cariera Cîmpul lui Neag — 111 tone în plus... mina Lupeni — 69 de tone în plus... notați că aici planul este de aproape 7 500 de tone zilnic... Vulcan — un plus de 31 de tone... Uricani — 325 tone peste... Petrila — record... peste 701 tone...” „Dar Lonea?”

Primarii — în viața de fiecare zi

■ Trebuie să se înțeleagă că toate consiliile populare sint alese de cetățeni, că ele sint în slujba cetățenilor ! Aceasta este una din expresiile democrației noastre socialiste ! Este, desigur, foarte importantă o conferință, e important Congresul. Acestea sint o expresie a democrației, dar, poate, o expresie și mai importantă este felul în care discutăm și soluționăm problemele oamenilor. Dacă ne vom mulțumi numai să dezbatem și să adoptăm măsuri, și nu lucrăm cu oamenii, aceasta nu înseamnă că rezolvăm și acționăm în mod democratic. Trebuie să lucrăm cu oamenii, pentru oameni ! Să facem totul ca întregul nostru popor să sprijine consiliile noastre populare, întregul stat în fărîmarea socialismului și comunismului.

NICOLAE CEAUȘESCU

MI place cînd ajung la Baia Mare, de fiecare dată, să privesc Statul bătrînilor și să-l fotografiez din același unghi, cu fundalul sediului politico-administrativ al județului ce contrastează alit de plăcut ochiului cu înțelepții ce-l veghează. Cînd ajung acasă și copiez imaginea, pe fondul unor acumulări de alte impresii, ea-mi spune mereu ceva în plus. Chiar și acum, înainte de a începe să scriu, am privit cîteva dintre poze și ceea ce mi se părea destul de greu (a decupa cîteva semnificative gesturi și întâmplări) a luat o cale ușoară și firească, readucîndu-mi în prim plan fapte ce păreau a nu-și mai afla nicînd o semnificație majoră. Iată, multă vreme după ce mă mutasem în Balta Albă, am fost intrigat că în fața unei grădinițe, tot mai păstră una din acele căsuțe destul de insalubre, destul de tristă, ca un fel de piedică în drumul micuților, după cum mă tot minunam cum un ditamai terenul, frumos împrejmuît, nu folosea decît marțea și joia pentru un meci de fotbal la care nu privea nimeni. Într-o luni după-amiază însă, un bulldozer cu lamă nivela locul unde fusese casa, iar terenul era trasat geometric în parcele de grădinarit. Avam să aflu că primarul sectorului nostru trecuse duminică prin zonă și pe loc dăduse dispozițiile ce se cuveneau, dînd dovadă, dintr-o singură ochire, de simț estetic și spirit practic. Și astea nu în acele foarte importante treburi ce animă un sector al Capitalei, ce concentrează o colosală forță muncitorească, și deci cu probleme pe măsură, ci în aceste mici dar foarte importante elemente de geografie umană, dacă le-am putea numi așa. Este un exemplu care, tocmai pentru că se află periferic față de alte probleme, probează complexitatea domeniului consiliilor populare. De aceea, ele trebuie să fie în același timp sfat, sfătuire, înțelepciune, respect, acțiune. Înseamnă, așa cum imi sugerează Statul bătrînilor, înțelepciune proprie imbinată, așezată chiar pe sfaturile celor din jur, înseamnă respect față de cei din jur, muncind tot la cot cu ei. Într-o lume atît de complexă, trebuie să fii profund conștient că numai o abordare complexă duce la bune rezultate. Desigur, nu se poate limita activitatea unui consiliu popular la sarcini administrativ-edilitare, care-și au importanța lor, dar cerința este ca ele să-și afle împlinire, întregire prin creșterea hotărîtă a rolului consiliului popular în dezvoltarea întregii activități economice. Într-o lume ce-și accentuează interdependența (și fiecare localitate poate fi considerată, cu adevărat, o lume cu problemele sale specifice, chiar dacă rașionate, sau tocmai de aceea, la problemele întregii țări) nimic nu mai trebuie lăsat la voia întâmplării. Este o cerință a societății în care trăim.

ÎN zilele care-au urmat, din toată țara au început să sosească vești cu cifre care de care mai impresionante. Recorduri ! Dar gîrile mi-au rămas alături de cei aproape 24 de mii de mineri ai Văii Jiului, ce au știut să-și respecte angajamentul în scrisoarea adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Pe deplin conștienți, importante răspunderi ce revin oamenilor muncii din industria minieră în realizarea independenței energetice a țării, de rațiuni economice care au stat la baza măsurilor privind îmbunătățirea condițiilor în acest domeniu, în contextul samblului de măsuri inițiate de conducerea partidului, pentru ridicarea eficienței întregii economii naționale, vă îndemnăm, mult iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că puternicul detașament al minerilor din Valea Jiului, cu hotărîrea noastră de a-și uni cit mai deplin eforturile constructive cu cele ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră, de a-și ori tot mai mult contribuția la asigurarea mersului înainte al societății noastre pe calea progresului multilateral, va consacra întreaga energie și forță creatoare pentru înfăptuirea în totalitate în cel mai scurt timp a măsurilor de importanță deosebită indicate de dumneavoastră, făcînd din aceasta telul suprem al întregii noastre activități, îndărîrea noastră politică și patriotică de toare.”

Sînt sigur, despre noile recorduri ale minerilor se va mai vorbi ; și încă foarte curînd.

Dan Mucenic

stătuse o dată chiar o funcție și nicidecum un om care gira funcția) și ală dată un om care, dacă nu ajunsese acolo din întâmplare, nici nu considera că s-a născut primar. Era vară și zăduf în cîmpie, era și mult năduf pentru că întotdeauna dreapta cumpănă a unui prea fragil echilibru spune în cîmpie, la vremea secerîșului : „dacă plouă, e rău, pentru ca apoi să adauge (cu gîndul la recolta toamnei) : „dacă nu plouă e rău”, dar oamenii mai aveau un bob de zăbavă spre a-și evalua chiar și din mers munca de pin-atunci.

Cînd am ajuns în sediul primăriei, m-am bucurat că mai nimeni nu era pe-acolo. C-ar fi primarul pe la arături, că va fi fiind el la tarlaua de lingă pădure, unde încă se mai seceră, că va fi trebuind să se întoarcă, totul era posibil, dar nimic sigur. Sigur era un singur lucru : nimeni nu avea voie să dea măcar o singură indicație cuiva (indiferent cine ar fi) fără încuviințarea primarului ! Așa că, după multă alergătură fără folos, cînd l-am aflat pe acest argint viu de primar ce altceva puteam să-l întreb (jumătate în glumă, jumătate în serios) : „Nu prea bucurați de oaspeți, tovarășe primar ?” De unde să știu că, într-adevăr, aveam dreptate, că funcția sau ce credea el că ar fi trebuit să însemne funcția îl îmbătoșase și-l piomise pe scaun într-o atitudine de om f.f. important și mi-a răspuns apăsător : „Tovarășe, eu sint în campanie și nu pot sta de vorbă cu nimeni”. Drept care a închis usa, cam cu zgomot și cam nepoliticos (numai dacă ne-am ghida după legile nescrise ale relațiilor dintre oameni, nemaivorbind de obligațiile ce-i reveneau în altă calitate). Așa, prin „bunăvoință” acestui primar, aveam să-mi fac eu o bună documentare, stînd de vorbă cu oamenii pe drum, la tarlalele unde se mai lucra, la cooperativă sau la școală. Iar concluziile erau aproape firești : comuna se cam tira (nici codașă, nici fruntașă), avea sumedenie de probleme rezolvate de obicei pe termen scurt pentru ca apoi ele să reapară. Am aflat că foarte curînd primarul avea să părăsească localitatea, trecut în alt post, dar și-acum plecarea lui pare oamenilor un soi de ușurare !

S-ar putea zice că nu-l educativ să pui într-un reportaj de eveniment un caz, un exemplu negativ, ca și cum ai căuta un nod în pădură. Sînt convins însă că la Conferința pe țară a președinților consiliilor populare, așa cum dealtfel sîntem obișnuiți ori de cîte ori are loc o amplă desfășurare de forțe ce analizează exigențele problemele, nu va fi un ton festiv-entuziast ci unul realist, de profundă angajare în întreaga problematică : organizatorică, stil de muncă, capacitatea de decizie și de înfăptuirea lor, democrația și continuarea democratizării. Așa cum dealtfel spuneam despre ipostazele întîlnite, sînt mulți oameni de bine în fruntea localităților noastre. În aceeași zi, la cîteva comune mai încolo, aveam să aflu un astfel de om care mi s-a recomandat simplu și care nu a suportat biroul ci m-a invitat afară, pe o bancă așezată sub o boltă de vie și mai întîi a scos o băleată de ană și a băut cu sete și poftă direct din găleata de lemn — ca la cîmp — și a făcut un gest larg : „nu există cristal mai bun pentru

apă ca asta” ! Avea acest primar pe raza comunei o sumedenie de probleme : agricultura-agricultură, fabrica-fabrică, un spital mare, renumit, plus un sediu de S.N.T. (adică șantier național al tineretului) care chiar dacă aparține de altceva și altceva se chema că tot al satului aparține și că ești răspunzător de existența lui. Le-a luat pe rînd, încetul cu încetul, parcă bucurîndu-se că mai are încă o dată prilejul să le facă bilanțul spre a se mai dumiri odată cam în ce fel stau : să zicem că anul acesta cu griul am stat bine (a fost cea mai mare producție de griu din istoria comunei, aveam eu să aflu mai tîrziu cînd se terminase campania), la porumb se anunță recoltă bună, ne-am dres zootehnia, dar pot eu să garantez, numai eu singur, vreau să zic, că așa va fi și la anul ? Anul ăsta unde-o mai stricărăm, ne repară ploile, căldurile venite la timp, dar putem aștepta noi mereu ajutoare de acest fel ? Orașul e la doi pași, acum avem și șantier. Locuri de muncă la fabrică mai sînt. Fruntea satului îmbătrînește, mai face și ea riduri. Ce să facem ? Cum o să ne descurcăm la anu ? Și anu' ălaalt ? Și pînă cînd să ne tot punem problema de a ne descurca ? M-am gîndit și am spus oamenilor : ei, ce părere aveți dacă ne-am mai aminti că eram meșteri la făcut căruțe, la covoare, la împletituri ? Stau lemnele degeaba, răchita ne inundă malurile, lîna din belșug. Bun, am zis, dar rezolvăm noi totul cu industria mică ? Înseamnă că vor rămîne ei, tinerii, pe mai departe al satului ? M-am dus la fătuca asta de-i secretară U.T.C. la fabrică, l-am găsit și pe secretarul U.T.C. al comunei — că tot acolo lucrează, deși eu nu mă împac deloc cu chestia asta : imi trebuie om de agricultură, om de cîmp, să știe exact problemele satului și să aibă timp pentru ele, nu una-două să fie scos din fabrică ba pentru campanii, ba pentru mobilizare, dar asta-i altă treabă. Le-am zis : în voi e baza, sînteți tineri și sînteți de aici ! Unde să vă duceți și de ce să vă duceți ? Credeți că mi-au răspuns imediat că vor face și vor dregre ? Nici nu le cerusem așa ceva, dar nici ei nu s-au înghesuit să promită pe degeaba ! Au zis : tovarășe primar, să facem și noi niște chestionare, să vedem cam ce vor tinerii și vă vom spune. Mi-au venit după două-trei săptămîni cu bratul plin de propuneri și dorințe ale tinerilor : să se repună în drepturi căminul cultural care demult folosește doar ca magazie, să-i ajutăm pe tinerii căsătoriți la construirea caselor, să revizorăm programul grădiniței, să extindem contractele la industria mică prin lucrul acasă că femeile știu a se descurca și cu coorii, și cu munca prin gospodărie și cu făcutul covoarelor sau cosurilor sau împletiturilor, să o lăsăm mai încet cu școlarizarea pentru alte județe la fabrică și să-i școlarizăm pe ai noștri din comună. Dar cîte n-au fost ! Cînd le-am spus oamenilor toate cîte aveam să fie, o clioă au crezut că vorbesc altă limbă. Dar cînd le-am spus, uite, U.T.C.-ul o să se ocupe de asta, consiliul de asta, școala de asta-ăla, totul a părut și simplu și la îndemînă.

AM FOST totdeauna convins că simplitatea este apavaiul celor îndrăzneți. Ideile și punerea lor în aplicare se așează simplu numai în urma unor eforturi îndelungate care nu se văd și care este foarte bine că nu se văd. Simplitatea se cheamă exigență, analiză lucidă, o minte clară și motivație superioară a actului de a înfăptui. Dar toate acestea sînt rezultatul unui fapt atît de des invocat : centrul de activitate al gospodărilor localităților trebuie să se afle în mijlocul oamenilor, folosind pentru asta audiențele la locurile de muncă, deplasări sistematice în unitățile industriale, dialogul direct cu cetățenii, adică acea acțiune directă și de-aeră care evită transformarea vietii într-un malădar de hîrtii pe care să se scrie „urgent” sau „de rezolvat”. Pentru că „viața cere viață”, și numai din realitate izvorăsc soluțiile reale.

Constantin Stan

Dinu SĂRARU:

Ei erau fascinați de idei

SINGURA fotografie a lui Mihnea Teodosie Rudeanu păstrată ascuns de Bonifacia între puținele lucruri scumpe strinse la repezeală înaintea fugii de la conacul Cireșu și descoperită de Alexandra Terenția după moartea bătrinei în-o lădiță de zestre care ocrotea și un coș cu o jucărie plin cu panglici și cocarde tricolore ce-nușite de timp și îngălbenite și cu mătase tăiată ca și cum ar fi fost ținută sub un soare ucigător, îl înfățișa pe ultimul bărbat scoboritor în linie dreaptă din acel neam în uniformă de elev al Liceului militar Mănăstirea Dealul. Fotografia trebuia să fi fost făcută cind Mihnea Teodosie Rudeanu se afla prin anul doi sau trei al liceului și poate toamna, la vreo paradă, căci era îmbrăcat în manta ușoară cu centură și diagonală albe, de gală, iar pe cap purta chipiul înalt cu pampon negru și curelușa de siguranță trecută pe sub bărbie.

Era un copil cu privirea pecetluită de o mare tristețe; toată semeția bărbiei mici împinsă înainte ca să nu alunece curelușa chipiului se stingea în ochii imenși albaștri umeziți pînă a se putea bănuî că înainte de a se fotografia plin-sese; buzele pline, desenate cu o sensibilitate feminină, nasul ca un cioc de pasăre tină, fruntea ușor bombată, sprincele ca o pădere, genele singure se citeau cu adevărat în arcuirea lor bogată, dar și ele făceau vie firava alcătuire a ființei.

Părea, într-adevăr, surprinzătoare imaginea acestui copil în uniformă de liceu militar și chiar bizară ideea de a-l trimite într-o școală atât de aspră, fiindcă nimic din trăsăturile chipului său nu lăsa să se întrevadă altceva decît o îngrijorătoare fragilitate obsedant trădată și de ochii aceia neobișnuiți de mari cu lumina lor îndurerată scăldată în pinza lacrimilor abia uscate pe obrazul palid si-defiu.

— Toți au fost așa — spunea Stăncuța Ogrezeanu privind și strănepotul cu o bucurie ce Bonifaciei i se părea vicleană și răutăcioasă, în orice caz departe de dorința curată de a o lăsa pe ea care, cu muțenia ei neagră, făcea și mai disperați întrebarea din ochii neconștienți neliștiți atunci cind Mihnea Teodosie Rudeanu venea în vacanță, întotdeauna parcă mai slab și pe măsură ce se înălța mai firav, iar el, din prima zi chiar, cerea să meargă la Cheia să o vadă pe „contemporana revoluției de la 1848”, cum îl plăcea lui să o ironizeze cald pe bătrîna apropiată bine de nouăzeci de ani, dar „certată” zdravăn cu moartea” și, astfel, cu o nesecată, aproape umilitoare poftă de viață.

— M-am certat zdravăn cu moartea, să nu-mi duceți voi grija, și dacă nu ostenesc eu, mai apuc o revoluție — ridea Stăncuța Ogrezeanu, și de la o vreme strecura între cuvinte și veninul unei anume bănuiele dușmănoase cum se înteresa cineva de sănătatea ei ca și cind acela ar fi vrut să afie dacă nu cumva se apropie sfîrșitul ei, fiindcă auzise, nu se știa prin ce întimplare, că într-o discuție s-ar fi pus la îndoială virsta ei adevărată zicîndu-se că de fapt ea demult trecuse nu de optzeci de ani, ci de nouăzeci.

— Mamă Stăncuțo, o întrebase Mihnea Teodosie Rudeanu odată, de față fiind și Bonifacia, chiar n-ai împlinit dumneata nouăzeci de ani? Nu se poate să nu fi împlinit, se grăbise el să preîntîmpine vesel copilărește răspunsul ei dar rămăsese împietrit de privirea verde și iute cu care aceasta retezase nevinovata lui glumă.

— Mă! — izbucnise ea cu un glas sec și repezit, numai voi, Rudenii, ați murit tineri, Isvoranilor din care mă trag eu le-a plăcut viața și n-au părăsit-o decît cind au vrut ei, cind au ostenit ei și au vrut să se odihnească. Bunicul meu nu mai știa nici el de cînd trecuse de o sută de ani și într-o primăvară, pe la primă, după ce a cosit cîmă la cosit, în scaunul casei aștia unde stăm noi acum, a simțit că îi scapă coasa din mină și cind a vrut s-o ridice nu s-a mai putut apleca și a lăsat-o acolo unde căzuse, s-a dus în casă, i-a chemat pe copii, i-a pus să găză lingă el pe pat și le-a spus limpede:

— Copii, mie mi-a căzut coasa din mină, înseamnă că am ostenit și e cazul să mă hodinesc, așa că am să mă culc acum pentru totdeauna. E bine și pentru voi, fiindcă e timpul frumos și mă uitați repede, e bine și pentru înmormîntare și pentru pomană. S-a culcat în pat liniștit și cum a adormit a și trecut dincolo.

— Rudenii au murit tineri fiindcă au fost ei neputincioși? întrebase repezit atunci și Mihnea Teodosie, rănit de orgoliul bătrinei care se pare că nu avea o prea mare înțelegere pentru slăbiciunile trupului și cind i se spunea că a murit cite cineva dintre cunosțințele ei sau țărani de prin sat și care nici unul nu ajunsesse virsta ei, întreba disprețuitoare: „Cum a murit? N-a mai fost el în stare să trăiască?” Și pe chipul ei care se strînsese în el și se micise, capul întreg semăna acum cu al unui copil bătrîn, dar tot ce fusese frumos în obrazul acestei femei se păstra, și cind ridea, o senină-

tate îngerească lumina toată ființa ei, pe cîmpul ei se putea citi nu parerea de rău ca acei cineva murise ci parerea de rău ca și acei cineva se dovedise slab și neputincios, nici ei, adică, nu fusese în stare să stea pe picioarele lui, „îndcă, zicea ea, moartea nu cosește ușor decît iaroa moale”.

— Rudenii au murit ei, tineri, fiindcă au fost neputincioși? întrebase iar Mihnea Teodosie văzînd că bătîna nu se grăbește să-i răspundă, apoi se uitase la Bonifacia, neagra lingă jilțul buniciei ei. Stăteau toți trei în cerdacul mărunțului conac de la Cheia, era în vinerea paștilor, dimineața, Bonifacia și Mihnea Teodosie Rudeanu veniseră să facă sarbătorile împreună cu Stăncuța, nici n-ajunseseră bine să se dezmeticească din drumul cu docarul de la Cireșu sălbatic pînă aici, fiindcă pleaseră din viul nopții și caii parcă n-aveau nici un chef să tragă la ham incit Ghiță Praz biciuise la ei mereu cu o sălbatică dușmănie, smucindu-i din hături și făcînd ușoara cărioară să salte neconștienți pe șleaurile rău desfundate.

— Doamne, bunică, zise Bonifacia urcînd scările cerdacului, nu mă mai vedeam ajunsă, nemernicul asta de fin mai că n-a vrut să ne omoare, chinîndu-i caii; nimic n-a mai rămas în mine la locul lui și inima și-a sărit din țîșnile ei, e un nemernic și orice-i spui el tace ca pădurea, negru și dușmănos și face numai ce știe el.

— Schimbă-l — îi fetezase Stăncuța vîlcărelele așteptînd în buza cerdacului cu mina întinsă ca nepoata să-i sărute virful degetelor.

— Cu cine? răspunsese gîfînd Bonifacia, după ce îngăimase un sărut mina de mintuială aplecîndu-se în fața minii care o și oprise din urcușul ei spre cerdac. Cu cine? Fiindcă altfel e credincios și ar fi gata să moară el în locul nostru, însă felul lui e ciinos.

— Toți ciinii mușcă, fetițo, să îți minte de la mine; n-am văzut stăpîn care să nu fi fost mușcat, măcar în joacă, de ciinele lui; bagă bine de seamă, că tu stai toată ziua cu nasul în cărți, însă cărțile sînt mai curate ca viața, ele s-au scris după ce s-a sters singele...

— Și tu? Îl întrebase apoi Stăncuța lășînd-o pe Bonifacia să treacă în spatele ei. Nu era cu mult mai înaltă decît stilpul porții, observase Mihnea Teodosie Rudeanu, și cum stătea în capul scărilor de piatră, văzută de jos, părea o copil care se prosteste îmbrăcîndu-se în hainele cernite ale unei starețe de minăstire.

— Și tu? — întrebase iar Stăncuța așteptîndu-și strănepotul oprit pe piatra rotundă ca o scoică a peronului mic. Îi iubea, oare, cu adevărat — se întreba Bonifacia, care nu trăia decît pentru acest copil și cit ținea școala, între vacanțe, nu-l visa decît pe el, noaptea de noapte, și ajunsesse să viseze și orele lui de școală și cum era ascultată și, de multe ori, cum aflase din scrisorile lui, visul ei se potrivea și de fiecare dată cind el urma să treacă prin vreo emoție ea simțea înaintea lui această emoție.

— Prostii — o repezise disprețuitoare Stăncuța cind îl povestise că într-o dimineață se trezise văzînd înaintea ochilor cum Mihnea Teodosie cădea de pe cal la o oră de echitație și simțise în umărul drept o durere cumplită incit nu mai putuse ridica mina nici să apuce clanța ușii de la iatacul în care dormea și fusese nevoită să strige țigăncă pe geamul cit palma uitat din fericire deschis.

— Prostii — o repezise Stăncuța. Potriveli. În viață multe se potrivesc; n-avem noi timp să stăm să le socotim pe toate cite se potrivesc...

— Dar el a căzut atunci de pe cal și și-a scîrînit umărul, zise Bonifacia nemulțumită de răceala ironică a Stăncuței.

— Tu dacă mai stai mult singură și cu nasul în cărți să știi că o să ajungi să faci o carte nouă de vise...

Nu credea în nimic decît în sănătatea ei de fier și în amintirile ei din veacul trecut, nici morții ei nu o mai întorceau din acele amintiri și de multă vreme nu mai trecea nici cu amintirile de prima ei călătorie la Paris, la citeva săptămîni după nunta făcută împotriva voinței episcopilor cei bogați...

— Elevul Mihnea Teodosie Rudeanu, liceul militar Mănăstirea Dealul, e la ordinele dumneavoastră — se prezentase strănepotul Stăncuței așteptînd să fie invitat sus. Stăncuța părea să nu-l fi auzit. Se uita la el din capul scăriilor ținînd minile exact ca o stareță, împreunate de cătușele unui șirag bogat de mătănii de chihlimbar. Era, oare, jucată răutatea privirii ei — se întreba de fiecare dată Bonifacia, neconștienți îngrijorată — sau această bătrîna care părea să disprețuiească totul în jur, mereu nemulțumită de tot și de toate, ajunsesse să fie străină și de unicul ei strănepot, căci morțile ținute lanț seceraseră neamul lor fără milă și îl împuținaseră astfel incit dintre Rudenii numai Mihnea Teodosie mai putea pune măturie iar Izvoranii se pierduseră de mult, Stăncuța singură rămăsese cu nu-

mele lor care doar în istorie mai putea fi întîlnit și chiar și lui Mihnea Teodosie i se părea de necrezut că străbunica lui de la Cheia ar putea fi soția acelui membru al guvernului provizoriu care se numise Isvoranu. Nimeni, nici copiii care învățau revoluția de la 1848 la școala din sat nu bănuiau că bătrîna e contemporana acelei revoluții, nici învățătorii nu mai știau asta; generații întregi rămăseseră cu credința că la conac trăia Stăncuța Isvoranu și atîta, nici cind băteau clopotele de mort nu le putea trece prin minte că dangătul lor s-ar opri la conac, numai ei, țărani, puteau muci; Stăncuța trăia la conac, ea nu se putea să moară.

— Și glasul și ochii și slăbiciunea sînt ale Rudenilor, — zise Stăncuța. Vino să te sărut și ridicase cu amîndouă minile șiragul de mătănii făcîndu-i semn să urce scările, apoi își desfăcuse palmele din cătușa de chihlimbar și cu ele întinse se pregătea să-l îmbrățișeze.

„Îl iubește, se gîndea fericită Bonifacia, îl iubește dar ține ascuns”, și bucuria ei crescuse și mai mult cind Stăncuța nu-l lăsa pe Mihnea să-i sărute mina prinzîndu-i capul între palmele ei de copil și mîngîind, cu degetele tremurînde și înegrite de vreme ca boabele mătănilor, obrazul sîdiful al strănepotului care se ineca să nu plîngă.

De sub cearcănele ochilor imenși albaștri, cu lumina lor mereu umezită, pornea să se împreune sub bărbia semeață încrengătura vinelor ca o rețea de păianjen și obrazul tot părea albastru.

— Aici — bătu Stăncuța cu degetele ei firave în lumina albastră a păienjenisului bolnăvicios al vinelor, aici ar trebui să curgă singe de domnitor. Sau s-a subțiat, și albastru e doar slăbiciunea?

Vinerea patimilor se arăta cu soare blind și aromilor, beteala lui caldă curgea ca o miere peste coroanele cireșilor înfloriți; pînă departe, spre munții Căpățîni, cu crestele lor tăiate de un fierăstrău rău, creștea neodihna albinelor. Era o primăvară grăbită și mustoasă, iarba se făcuse lute otavă, se pregăteau să înflorească crăile, numai nopțile reci le țineau în loc și căciula de zăpadă a Vinturariței, însă amenințarea ei era rizătoare...

— Voi, Rudenii, ați murit tineri fiindcă v-ați grăbit, însă e adevărat că și graba voastră a fost cu folos; voi erați cei care trebuiau să moară; nimeni în locul vostru nu putea să moară; dar și alcătuirea voastră a fost sortită morții tinere și glasul și ochii și slăbiciunea și obrazul... Nu plînge — strigase ea întorcîndu-se repezit către Bonifacia care șiroia lacrimile ca dintr-un izvor, mută însă și sfișiată de o amenințare ascunsă...

Atunci începuse și clopotele la ctitoria Ogrezenilor de la Cheia și dincolo de cădelnița lor schimbătoare creștea, în răstimpuri, isonul dulce al roturilor de albine.

— Domnule ofițer, uitase iute Stăncuța strigătul rău și dușmănos cu care o pedepsise pe Bonifacia, încălzînd acum cuvintele cu o miere nebănuită, noi, Ogrezenii, nu sîntem o domnesc, dar la patruzeci și opt am fost de față cu viața noastră și cu singele nostru și Isvoranii la fel! Pofțiți!... Se aplecase copilărește ca într-o metanie smerită în fața unui înalt prelat sau a unui voievod și cu virful degetelor chihlimbarii atîșne poadeau cerdacului, însă în ochii ei înviate o veselie vicleană.

— Ce face? — se smulse speriată din lacrimile ei slabe și rău prevestitoare, Bonifacia. Se joacă! Dumnezeule, ce aluat ai pus în femeia asta?!

NICIODATĂ n-am știut cind se juca ea cu noi și cind era cîntită sau virsta era mai puternică, totuși decît ea și atunci întrebările mele nu mai aveau nici un rost. Și cind a murit la fel a fost, n-am știut și nu știu nici azi dacă ea atunci cind m-a chemat să-mi spună că i s-a urit singură și că nu mai ține minte nici amintirile și că nici de visat nu mai visează sau nu mai ține minte nici visele și că poate că și pe ea a uitat-o Dumnezeu, nu ascundea, vicleană, părerea de rău că se apropie de moarte și ea simțea acest lucru și vrea să arate că de fapt moare cind vrea ea și nu pentru că voința ei de a mai trăi nu-și mai află nici o putere...

— Cum a murit? întreba mereu Alexandra Terenția Rudeanu, uimită de cită asemănare se afla între Bonifacia și ce povestea ea despre Stăncuța Ogrezeanu de la Cheia.

— Nu vreau să-mi mai amintesc — se apăra Bonifacia. Dar să știi că femeia asta n-a fost numai străbunica ta, ea îl are pe conștiință pe tatăl tău. Credința ei în istorie era ca un blestem și i se supunea cu o bucurie bolnavă. Ea credea că Rudenii toți, cei adevărați, trebuiau să moară tineri și cind i-am spus că el a fost condamnat la moarte și că va muri și nu va apuca să împlinească douăzeci și unu de ani, era fericită. Lacrimile ei erau vesele, însă ea împlinise bine nouăzeci și opt de ani, înțelegi? Înțelegi, cum poți să încurajezi eroii să

moară tineri cind tu ai împlinit douăzeci de ani?!

Însă dincolo de această răbufnire și aidoma repetată ori de cite ori venea vorba despre Stăncuța Ogrezeanu de la Cheia, Bonifacia nu mai adăuga nimic, întrebările Alexandrei rămăneau neauzite, muțenia bătrinei devenea și mai neagră, o ură verde ca un venin pecetluia buzele ei supte și uscate și țivite dure de mușcătura ciinoasă a dinților mărunți.

Într-o seară de la începutul toamnei lui 1953, cind Colonelul abia întors din lagăr venise să le facă o vizită în podul Casei Vlădeștilor unde își găsiseră mizerul adăpost acceptat de bunica ei cu o împăcare sufletească aproape fericită, luminînd și mai viu muțenia neagră cu care primea totul de la viață în anii aceia, ca și cind ar fi fost vorba de altcineva și nu o privea pe ea care era doar un martor. Alexandra Terenția avea să afie însă că nici eroul de la Mărășești nu era (nici el) deloc străin de povestea tatălui ei, alit de dușmănos ascunsă pînă atunci de Bonifacia...

Colonelul slăbise mult și cei care îl cunoșteau aveau impresia bizară că e mai înalt decît fusese înainte de a fi arestat; mergea și mai ușor, călca nițel săltat și cu o elasticitate pe care nu o avea atunci cind se plimba seara pe bulevardul Tudor Vladimirescu în paradiesul negru și cu fular alb de mătase și cu melon și pantaloni relați și cizme mici de salon cu ghetre de catifea fumurie și baston negru cu cap de șarpe din argint masiv, salutată de urbea întreagă ce ținea să omagieze cu un orgoliu aproape copilăresc pe eroul de la Mărășești.

— Sărut minile, zise Colonelul ceremonios intrînd pe ușa de păpuși, dînd din scara podului în cele două camere de serviciu puse la dispoziția Bonifaciei în Casa Vlădeștilor. Era îmbrăcat la fel ca înainte de a fi arestat, cu același paradies negru pîrînd, însă, acum, un fel de anteriu popesc moștenit de la cineva mătăhălos și din care ieșea caraghios giul lung și slab, ca al unui coror jîgîrit, înfășurat stingaci în același fular de mătase albă; aceeași pălărie tare și înaltă, dar parcă mai largă decît capul tuns scurt și cu părul ca o sare gîlbui murdară; aceeași pantaloni relați, însă și ei, parcă, mai largi decît trupul lui și atîrînd motoloiți ca și cind fuseseră scoși atunci dintr-un coș de rufe murdare uitat prin vreun pod, iar el se grăbise să-l îmbrace așa; cizmele erau și ele sciliciate și scorojite, virful lor ascuțit se ridicase de scorojeală și se cojise; și mînuși purta, la fel ca în trecut, și cu ele pe mină ocrotea bastonul negru cu cap de șarpe, din argint, însă cum se așezase în scaunul pe care îl pofise Bonifacia, după ce își scosese elegant mînușile și le virise în buzunarul paltonului, începuse, exact ca vizitii, să-și frece minile și degetele, fiecare în parte, cu o plăcere vulgară și atunci Alexandra Terenția observase că virfurile degetelor sale sînt boante, nu mai au unghii, în locul lor pielea se zbircise și se chiricise, parcă i-ar fi zdrobit cineva degetele și ce se vedea acum era cicatricea urită, scirboasă, a acestei zdrobiri.

— Te-ai întors? întrebase Bonifacia rece, cu glasul ei croncînit, privindu-l pe Colonel pe deasupra ochelarilor cu care citea Istoria Revoluției Franceze. Nu se ridicase la intrarea lui din fotoliul improvizat, îmbrăcat bogat în pledul vechi și mătăsoasă care acoperise odată unul din paturile de la catul al doilea al casei Colonelului, unde stătuseră imediat după arderea conacului de la Cireșu sălbatic. Patul se afla în camera mică, din fund, unde nu intra nimeni și unde fuseseră îngrămădite și uitate lada de campanie, cizmele și sabia și uniformă de paradă și chipiul și eghileții fiului cel mare al Colonelului, Mircea, cel care se împuscase cu o lună înainte numai de a fi avansat ofițer la liceul militar de la Mănăstirea Dealul. Nu se ridicase din fotoliu și nici nu-i întinsese mina. Îi făcuse doar semn din ochi să stea jos pe singurul scaun din încăpere.

— M-am întors — răspunsese Colonelul rămas țeașan pe scaunul pe care fusese așezat și pe care Alexandra Terenția îl folosea drept masă cind își făcea lecțiile stînd în genunchi înaintea lui.

— Asta e, zise Bonifacia, ca să scurteze introducerea, vîrînd să arate că nu mai e nimic de adăugat, destinul lor e cunoscut, n-au loc lamentările. „A început purgatoriul, trebuie să plătim. Aici scrie tot” — zise ea bătînd cu degetele în paginile cărții de pe genunchi.

— Nu scrie nimic, replică sceptic Colonelul. Am citit-o și eu și nu scrie nimic. Asta e altă revoluție.

Bonifacia își scoase contrarietatea ochelarilor. Îl măsura pe Colonel fără nici o umbră de simpatie: i se părea inadmisibil de umilitoare înfățișarea lui jîgărită și lipsită de prestanță. „Mai bine se îmbrăca rîndaș, așa se vede bine că e un scăpătat și un ingenuunchiat. Unde e Colonelul? Unde e eroul de la Mărășești? Nu se poate — se întărita ea singură. Nu trebuie să țezim mila; orice facem, să facem demn!”

— Și privățiile dacă le spălăm, să se știe că le spală un boier — răbufnise ea, ca și cind pînă atunci spusese tot ce avea de spus și asta era concluzia unei întregi perorații.

— Dacă ne lasă — zimbise iar sceptic Colonelul.

— Unde dormi? întrebase Bonifacia cu o curiozitate iritată, fiindcă i se părea că și miroase Colonelul, sau paradiesul lui miroase și, într-adevăr, în încăpere pătrunsesse odată cu el un miros jilav de stofă în care intrase acreala igrasiei sau a umezelii stătute. La cusătura dublă a mînușilor glăceie virgile neglijent în buzunarul paltonului se vedea cum se ti-vese verzu mușgaiul.

— În patul în care s-a împuscat Mircea — răspunsese Colonelul cuminte. Nu se plîngea. Era o informație.

— Spune-mi, Colonele, se aprinse brusc Bonifacia cum a fost, de fapt, toată povestea asta fiindcă mereu aș fi vrut să te întreb și mi se părea că e prea devreme; acum însă a crescut și Alexandra destul, istoria s-a consumat, a început purgatorii, întoarcere, e limpede, nu mai există; nu mai există la ce să ne întoarcem. Asta au vrut ei? Știau ei, asta, și au vrut? Sau erau numai niște exaltați?...
— Nu — răspuns convins Colonelul, cu o liniște care arăta că și el se gândise la întrebarea asta, chiar el care acum știa totul, era dintre aceia care știau totul.

— Nu puteau să știe asta — zise el și abia atunci își arătă miștile cu degetele boante, fără unghii, învinetite singur în locul în care ar fi trebuit să fie unghiile și acum era doar urma dizgrației-oasă a unei zdrobiri.

— Nu puteau să știe asta. Ei erau fascinați de idei. Mult mai ușor îți pui tu țevă pistolului la timp și tragi, decît să zdrobești cu răbdare, cu ciocanul înfierbîntat pe plită, degetele adversarului...

— Dar și ei au tăiat capetele cu ghilotina și capetele cădeau în coșuri de răchită și ei arătau coșurile cu capete multimi gemind de fericire, îl întreprinsse Bonifacia bătînd scurt cu degetele ei ca niște ghiare de uliu în coperta cărții de pe genunchi.

— Nu înțelegeți, doamnă Bonifacia Rudeanu, n-aveți cum să înțelegeți, că e de preferat o cadere rapidă a cutitului ghilotinei care te desparte fulgerător și demn de viață, zdrobirii lente, cu ciocanul fierbinte, a fiecărui deget în parte, zece degete la rînd, și nu știu pe care să-l bagi în gură ca să-l alini și nu mai știu ce se petrece cu tine atunci cînd simțurile nu mai pot fi stăpînite și te trezești murdar tot, de sus și pînă jos, și pleci cu un ciine, în patru labe... și urina care miroase... și singele închegat care miroase... și spuma la gură care miroase... și nădușala care miroase și... care miroase... și zece dureri odată, ca zece cuite într-o singură inimă, febra și delirul cînd visezi ghilotina ca pe o salvare... însă noi am renunțat la ghilotină ca la un mijloc barbar, primitiv, nedemn de condiția umană în plin secol douăzeci, și i-am preferat smulșul unghiilor cu cleștele și zdrobirea lentă a degetelor cu ciocanul, mijloace care nu sînt, nu-i așa, atît de umilitoare! Nu puteau să știe. Nu pot să cred. Ar fi trebuit să dăm naștere unor monștri. Nu e posibil!

— Ești patetic — zise rece Bonifacia. Nu mai poți fi obiectiv. Cîeva trebuie să plătească; aici sînt toate bine, foarte limpede: au dreptate să se războiască cu noi; sîntem lumea care trebuie să dispară. E dreptul lor să ne chinuie și să ne extermină: e o fatalitate a istoriei...

— Nu e, zise Colonelul, nimeni nu poate tăia cu sabia în două istoria și să spună: de aici începe altă istorie...

— Și totuși a început...
— Iată-mă viu, zise Colonelul. Și supraviețuitor. Eu cărei istorii aparțin? Măcar ca argument? Ca argument viu?
— Colonele, n-ai înțeles nimic — se desprinsse dezamăgită Bonifacia de neașteptatul ei vizitator.

Alexandra Terentia Rudeanu se ridică tăcută de pe dormea desfundată unde stătuse ghemuită răsfoind paginile unui maculator, dar furind mereu, cu o viclenie copilărească, discuția la care nu știa, totuși, dacă avea cu adevărat dreptul să asiste... „Cine erau ei care știau că avea să urmeze, în istorie, acel purgatoriu pe care îl trăiau acum Bonifacia și ea, Alexandra Terentia Rudeanu și Colonelul? Cine era acel Mircea care se împușcase și în patul căruia dormea acum Colonelul? Acel ei îl cuorindea oare și pe Mihnea Teodosie Rudeanu despre care Bonifacia refuza, de asemenea, să vorbească înegruindu-se ori de cite ori era întrebată de el?”

— Aprinde lampa — porunci Bonifacia, căci se întunecase bine de tot. Nu se arătase deloc surprinsă, ca altădată, că ea era de față. Aprinde lampa aici — adăugă, văzînd-o că se pregătește, supusă, să înțeleagă că e nevoie, citeva clipe, să iasă afară din încăperea și întărîndu-i astfel credința fericită că, într-adevăr, cum sperase la început, trecuse, în sfîrșit, acel prag al virstei care o ținea străină de atîtea din răspunsurile mistuitoarelor ei întrebări.

— Seamănă cu el — spusese atunci Colonelul. Nu mi-aș fi putut închipui o asemănare atît de perfectă.

TOATĂ copilăria am fost îngrozitor de torturată de întrebarea la care Bonifacia se încapățîna, cu ură, să răspundă.

— Nu vrei să-mi spui nimic despre tatăl meu?

Ea tăcea cu o îndirjire care o făcea în ochii mei cumplit de urîtă și se și urîcea, într-adevăr, pentru că se încrunta și se înnegea și buzele ei se subțiau rele și parcă și obraji se subțiau și apăreau pe ei și mai viu zbirciturile. Era îngrozitor de urîtă atunci, o vedeam ca pe o bufniță, nu exagerez, așa o vedeam cu ochii mei de copil și o uram.

— Dar e și fiul tău — încercasem eu, odată, să o smulg din mutenia ei de bufniță neagră; ajunsese să îmi spun în gînd, chiar așa, „bufniță neagră”.

— Nu — a răspuns ea atunci, și ura ei mi s-a părut și mai veninoasă. Ce însemna acel „nu” — m-am întrebat eu multă vreme. Că nu vrea să vorbească despre tatăl meu sau că nu era fiul ei? Și am renunțat să mai pun întrebări. Atunci a fost prima dată cînd ea singură a provocat o discuție despre ei și eu eram de față, țînuse ea să fiu de față. Copilăria mea așa a luat sfîrșit. Atunci, în după-amiaza vizitei Colonelului. Nu

știam, nu eram sigură că pot, că trebuie să asist la discuție și am vrut să ies afară din cameră, dar ea m-a oprit și m-a pus să aprind lampa. Se întunecase, se făcuse frig, Colonelul mirosea urît, hainele lui vreau să spun, un miros de mușgai și de stătut și de praf dospit, aveam impresia că ori de cite ori face un gest, mișcarea amplifică mirosul care devenise insuportabil.

FETELE seamănă întotdeauna cu tații lor, îi retezase Bonifacia o bănuită tentativă de a-l aduce în discuție pe tatăl Alexandrei.

— Toți Rudenii au semănat între ei...
— Și Teodosie? — întreabă Bonifacia cu o răutate care o îngheță pe Alexandra Terentia.

— Și el — răspuns Colonelul...

— Cine l-a împușcat? repezi iar glasul ei croncînt Bonifacia, pironindu-l pe Colonel cu o privire vinată, uscată de ură, și Alexandra crezu că Bonifacia va ridica și cirja de care se sprijinea și pe măciulia căreia își încheștase degetele descăr_nate și negre.

— Teodosie s-a împușcat singur, v-am mai spus. Însă nu din greșală. Asta nu v-am spus atunci. A vrut el să se impuste...

Alexandra Terentia aprinsese lampa și în încăperea se răspîndea greu mirosul de gaz prost și de fitil ars pe jumătate. O lumină murdară năclăia totul în jur și făcea să joace pe pereții scoroși umbre invălmășite și fără nici o înțelegere.

Bonifacia stătea infundată în scaunul improvizat în fotoliu, cu istoria Revoluției Franceze pe genunchi și aștepta. Ar fi vrut să soună că bănuia sau mai exact că îl era frică să bănuiască asta, însă nu izbutise. De patruzeci de ani trăia cu bănuiala că Teodosie sfîrșise ca un laș și că neputința lui se încheiase cu o sinucidere. Pentru tot neamul Rudenilor sinuciderea însemna dovada prăbușirii rusinoase a unei spîte care cîntise veacuri întregi istoria și ea nu vrea să accepte adevărul pe care îl bănuia, nu putea accepta ideea că e văduva singurului laș din spîta Rudenilor și că o jumătate de veac, aproape, cumplitul zburcîm cu care își apăra cîntecul și apăra cîntecul acestui neam fusese zadarnic și fără rost. Îl privea pe Colonel seacă de orice lumină, așteptarea ei era și ea seacă de orice tresărire interioară, se uita străină la omul din fața ei, lipsită brusc de orice voință, ca și cînd tensiunea ei ar fi scăzut atît de tare încît nici să-și adune gîndurile nu mai putea, sleită și secătuită și îndepărtată de tot ce era în jur.

— A vrut el să se impuste, repetase convins, cu același glas liniștit și împăcat Colonelul.

— Deschide fereastra — se auzi atunci croncîntul rău al glasului Bonifaciei și Alexandra Terentia se repezi la ochiul cit palma tăiat în acoperișul de țiglă și în încăperea și mai săracă la lumina mizeră a lămpii și mai tristă și mai sufocată de umilită, răzbi curat o boare primăvăratecă venind dinspre pădurile Capelei.

— În curtea Școlii cu ceas a înflorit iar liliacul — zise Alexandra Terentia, ca și cînd își adusese, în sfîrșit, aminte ce vruse să-i spună bunicii ei și uitase. A doua oară, adăugase ea fericit copilărește, dar Bonifacia nu o auzi.

— „Stătea întins pe iarbă la capătul unui mei pășăresc cu tekkelu lingă el. Mai țineți minte tekkelu? întrebă Colonelul care vedea atît de aproape istoria.

Stătea la capătul meiului și parcă ar fi privit cerul odihnindu-se după păgu-boasa vinătoare și toropit de căldura amiezii. Tekkelul se lungise și el lingă Teodosie și dormea sfîrșit de atîta alergătură.

— Știi la ce mă gîndeam? întrebare Teodosie cînd tinărul ofițer de infanterie abia întors în oraș din război cu aureola unor strălucitoare fapte de vitejie la Mărășești și cu pieptul aurind de decorații, ajunsese lingă el.

O vreme Teodosie nu fusese încîntat să-l primească la conacul de la Cireșu, apoi se obișnuise cu el și acum îl invitase chiar el la vinătoare, spre surprînderea Bonifaciei și mai ales spre bucuria ei care spera, astfel, că va ieși din mutenia lui bolnăvicioasă și din starea de neputință leșioasă care îl făcea să stea zile în șir în pridvorul casei privind orb pădurile Cireșului, absent la tot și pierdut într-o visare chinuitoare și stearpă.

Colonelul îi aruncase trufaș la picioare ciorchinarul cu prepelețe, șase sau șapte, împușcate în acea dimineață în care Teodosie trăsese toate cartușele fără nici o noimă, distrat și gresind mereu și cu o răbdare care îl făcuse să-i scape și pușca din mină. Intraseră foarte de dimineată în meul pășăresc, cu tekkelul scotocitor înainte, și ei mergînd în linie dreaptă, apoi se despărțiseră și fiecare cercetase singur alte lanuri ca să se întilnească aici, la Fintina ascunsă.

— Știi la ce mă gîndeam? întrebă iar Teodosie fără să întoarcă ochii spre ciorchinarul aruncat la picioarele lui. Însă tinărul ofițer nu-i răspuns.

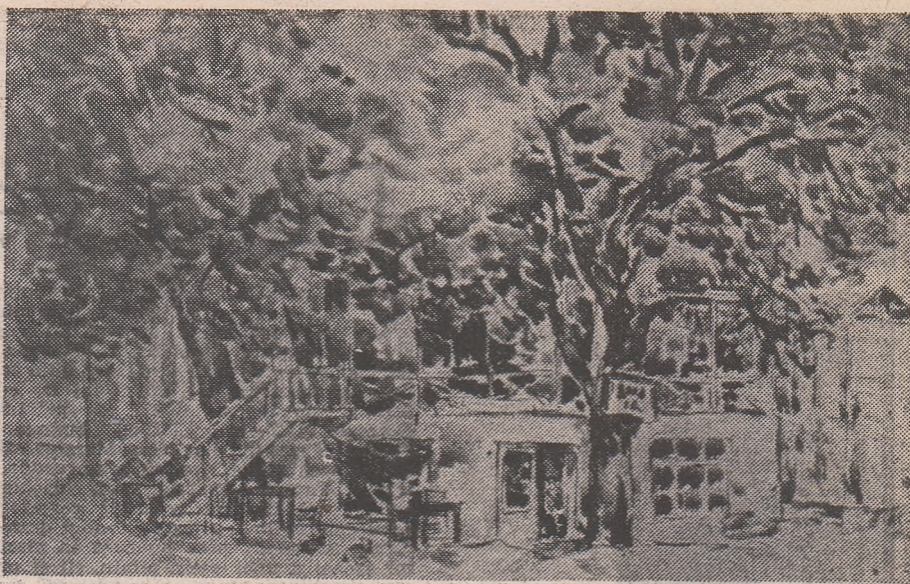
— Cînd se plictisește definitiv, omul er trebui să ia o decizie; să pună așa, țevă puștii în gură, și să tragă — continuă Teodosie ridicîndu-se pe jumătate și punînd într-adevăr țevă puștii în gură deschisă și cu degetele căutînd trăgaciul.

— Cînd se plictisește de ce? întrebare tinărul ofițer.

— De tot, zisese Teodosie scoțînd țevile puștii din gură.

— E o prostie — răspuns tinărul ofițer care nu credea că cineva poate vorbi astfel serios. Șase prepelețe, șase cartușe — atrase el atenția lui Teodosie împingînd ciorchinarul cu virful cîmei.

— Eu am ratat toate cartușele — zîmbi Teodosie, care ținea țevile puștii lingă

NICOLAE DĂRĂSCU: Han la mare

obraz, continuînd să se joace cu degetele pe trăgaciul dublu.

— Vezi să nu te impusti! spusese atunci tinărul ofițer, cum i-ar fi spus unui copil care se juca cu un briceag, „vezi să nu te tai”.

— Ar fi culmea să ratez și de data asta, ar fi culmea neputinței mele, rise Teodosie. Imposibil! Și exact în secunda aceea izbucnise bubuitura armelor...

NU l-a împușcat nimeni, înțări Colonelul răspunsul cerut de Bonifacia. Ghiță Praz a venit auzind bubuitura, iar arma lui era încărcată, amîndouă țevile erau încărcate. N-a fost însă nici o intimplare... El a apăsât intenționat pe trăgaci, rîzînd, dar intenționat, cîși era și atunci nehotărît; s-ar fi împușcat, dar era încă nehotărît, de aia a și scos țevă puștii din gură și a lipit-o de timp. Ar fi vrut și să se impuste dar și să nu moară; nu era definitiv hotărît...

Se vedea cu uniformă și roind de singe și de ceva alb și gelatinos care în prima clipă nu știuse că e creierul zdrobit al lui Teodosie, fiindcă acesta își zburase jumătate din țeastă și cum țînuse țevă puștii lipită de timplă dreaptă iar el, Colonelul, se afla în stînga lui Teodosie și în picioare, singele și creierul și aliecele zburaseră spre el, dar în singele care îi sîroia pe obraz și pe uniformă se afla și singele lui; aliecele îl rîniseră și pe el, obrazul și gîtul și fruntea îi fuseseră bine atinse și era chiar o minune că scăpase numai cu atît.

— Nu era definitiv hotărît, dar vrea să se impuste. Ajunsese la acest gînd.

Bonifacia nu-l mai auzea. N-o mai interesă nimic din tot ce spunea Colonelul, zelos să-și amintească pînă și amănuntele și să repete la nesfîrșit ceea ce ea știa foarte bine, că Teodosie nu fusese nici atunci hotărît, sau ceea ce ea bănuia și îi era frică să fie adevărat, dar și ea slăruia acum la fel de neputincioasă în lumea amintirii, ochii ei se goliseră de lumină, un nisip zgururos îi rînea pleoapele rămase pentru totdeauna uscate din acea dimineață de iunie cînd tekkelul se repezise scheunînd sălbatec în curtea conacului de la Cireșu și se oprise tremurînd înaintea ei, în cerdacul înalt.

— Ce e? — îl întrebare ea blind, iar ciinele se uita în ochii ei neputincios și din cînd în cînd deschidea botul și scheuna stîns.

— Ce e? întrebare ea larăși cu blindete... Însă intrarea lor pe porțile larg deschise ale conacului, cu Ghiță Praz în frunte și Colonelul și roind încă de singe și pe cal, legat rău, Teodosie fără cap, cum i se păruse la început, intrarea lor nu vroia să și-o amintească.

Obsesia ei rămăsese noaptea dinaintea morții lui Teodosie, noaptea petrecută întreagă cu ochii în tavan, arși de nesomn, căci o lună besmetică scîldase pămîntul cu o lumină de var, neliniștitoare, iar ea credea că lumina aceea pătrundea și prin ziduri, nu numai prin ochiurile înguste ale ferestrelor conacului de la Cireșu și pînă se hotărîse să se ridice din pat citise la nesfîrșit jocul absurd al sutelor de încrîngături albastre rămase pe urma bîdineli proaste și făcînd să strălucească și mai chinuitor albul pereților. Se zvîrcolise pînă în zori, ferindu-se să se atingă de Teodosie, culcat strălîn lingă ea, sleit de leșioasa lehamite ce pustia viața lui de ani în șir, și într-un timp o furase totuși somnul, nu știa cit, însă nu mult, fiindcă altfel își amintea totul atît de bine și în somnul ei agitat începuse să vorbească și repede se trezise strîgînd disperată: „De ce a venit ciinele singur?”, dar Teodosie nu se clintise nici atunci din amorțea în care zăcuse, și el, toată noaptea cu ochii pironiți goi în tavanul prost văruit.

— Am învățat nițică timplărie — rupsesse Colonelul tăcerea dureroasă, cu un glas rugător, ca și cînd s-ar fi scuzat. Știu să fac și înle de plase și am auzit că se caută, și deschisesse din nou palmele cu degetele boante și zdrobite, vindicate urît. Nu se potrivește nimic — adăugase el apoi, zîmbînd la fel de sceptic, și Bonifacia se întorsese, în sfîrșit, din lumea amintirii căutîndu-l cu o privire supusă. Ochii Colonelului stăruiau pe istoria Revoluției Franceze, deschisă pe genunchii bătrînei Rudeanu, care o legase absentă cu șiragul de mătănii.

— Nu se potrivește nimic, repetă Colonelul, ca să se înțeleagă că povestea cuprinsă în cartea de pe genunchi e o poveste din cărți, pe cînd istoria trăită de ei era adevărată.

— Si vrei să facem amîndoi plase? întrebare Bonifacia.

— Să le vindem — întări el cu același glas slugarnic. Nu știu să fac altceva și vine iarna. Nu mai e mult...

Stătea mai departe cu palmele întinse ca o probă sigură a meseriei lui noi.

— Privești istoria de sub tăvălugul ei, Colonele! N-o poți înțelege! Nu auzi decît vîlcărelele dumitale...

— Ba aud, răspuns Colonelul amar, pe toate străzile, pe toate bulevardele, pe toate șoselele, și în tren, cînd veneam din lagăr am auzit: Hei rup!

— E istoria nouă, Colonele; atîta știu ei să spună acum, însă e semnul lor, al puterii lor... înțelegi?!

— Iarna — replică omul Colonelului, iarna e mai aproape de mine decît istoria. Si de dumneavoastră. N-am ce vinde — se justifică el din nou slugarnic, cum i se păru Bonifaciei. Din toată casa n-am mai găsit nimic. E internatul partidului. Nu mi-au lăsat decît camera lui Mircea și ea goală și, culmea, în fundul sobei, pistolul cu care s-a împușcat. Pe el nu l-au descoperit. Am, totuși, un miloc demn — cu care să fac față istoriei dacă va trebui — înțelegi el să lase să se înteleagă că demnitatea nu l-a părăsit... Însă deocamdată mi-e frică de iarnă...

— Nu de moarte? — întrebă cînică Bonifacia, simțînd cum crește disprețul ei față de acest om care nu se mai putea justifica cu nimic altceva decît cu degetele lui zdrobite și dizgrațioase, întinse mereu cu lipsa de rușine a unui cerșetor de bilci.

— Nu, rise vulgar Colonelul, nu... pentru că eu mai soer, doamnă Bonifacia, istoria e în mers, nu s-au încheiat socotelile cu noi. Și istoria nouă are nevoie de noi.

— A, vrei să te tirăști? întrebă mereu disprețuitoare Bonifacia.

— Da, răspuns Colonelul cu o lăcomie care bătrînei Rudeanu i se păru și mai umilitoare decît lipsa de rușine a cerșetorului ce-și arată rușinoasele bube.

— Da — continuă el, fiindcă ultima bătaie cîntecă de mine, la Mărășești n-a fost eroică decît în final, la bilant, altfel niciodată n-am fost mai nenbil ca atunci. Celebrul nostru atac la brionetă s-a desfășurat în ismene! În ismene, stimată doamnă Bonifacia Rudeanu, am învins noi, atunci, și mi-am umplut eu pieptul de decorații pe care acum nu le mai recunoaște nimeni. Nici o bătaie n-a fost cîntecă în uniformă de marș, iar eu sînt pregătit să mă tirăsc; toată școala militară m-am tirat ca să arăt că sînt pregătit de asalt. Din poziția tirat, se normalize, în toată arta militară, la asalt, încheiase el, însă fără patima care ar fi justificat accesul lui de mîndrie și de demnitate.

— Nu e idiot, admise în sine ea Bonifacia, poate că are dreptate...

ASTA e singura fotografie care ne-a rămas, ascunsă în lădița cu coard-le revoluției de la 1848, chipul unui copil trimis dintr-un orgoliu aristocratic la liceul militar, împotriva, poate, a firii lui care se citește atît de nefericit nepotrivită cu o astfel de carieră. Nimeni nu știe mai mult desore el, nimeni nu-l poate descrie, tot ceea ce putem spune azi e doar o presupunere. Te rog să mă crezi că mai ușor este să reconstitui dintr-o pafă și un coif o domnie întreagă, decît povestea acestui om care la numai douăzeci și unu de ani a izbutit să-și asigure un loc important în istorie; însă istoria cere documente, acte, declarații, mărturii mereu puse la îndoială sau controversate. Singurul fapt sigur e că eu sînt fiica lui, dar peste toate acestea se ridică uriaș semnul întrebării presupus de faptul că, iar, sigur este că la rîndul lui el e urmașul Rudenilor și noi niciodată nu vom putea pune un semn de egalitate între patriotismul Rudenilor, boieri, și patriotismul comunist al proletariului, înțelegi? Rudeanu, Mihnea Teodosie Rudeanu nu e numai comunistul ilegalist despre care se încearcă acum să se stabilească adevărul, inclusiv adevărul morții lui, el este și fiul Bonifaciei Rudeanu, bîrboarea de la Cireșu sălbatic, care a fost pedepsită de revoluție să vindă plase la capul podului Vinerii Mari, și al nefericitului Teodosie care s-a împușcat laș, la o vinătoare boierească de prepelețe, într-un mei pășăresc după ce a fost un laș de neiertat, stînd, poate, ascuns la București, sub ocupație, cînd România întreagă cucerea la Mărășești independența ei cea mai sfîntă...

(Din Dracostea și Revoluția, vol. II, Cei care plătesc cu viața, în curs de apariție la Editura Eminescu)

Piese vechi în haine noi

Manu Nedeianu

■ S-A stins unul dintre actorii care intruchipau cel mai mult imaginea optimismului și dragostei de viață: **Manu Nedeianu**. Teatrul românesc a pierdut un mare comediant, înțeleptul clasic și nobil al cuvintului, un actor atît de integrat scenei craiovene încît nu se va putea vorbi niciodată despre această străveche instituție de artă fără a-l învoca.

Născut la 10 septembrie 1906, la Craiova, a fost legat durabil de orașul care i-a legănat visurile de devenire artistică; încă din anii liceali s-a atașat unor trupe locale de revistă, iar după terminarea Conservatorului Cornet, la clasa lui Al. Dem-Dan, a activat neobosit în cadrul Cercului cultural „Traian Demetrescu”, alături de Remus Comăneanu, Ovidiu Roș, Ștefan Iordănescu, Mielu Constantinescu, Tanți Romée, Ion Lupu și distinsa viitoare tovarășă de viață și artă, Madeleine Petropol-Nedeianu. În 1928 a intrat în Compania Sică Alexandrescu, jucînd pe scena din Grădina Otetelesanu; apoi s-a întors la Craiova, în anii directoratului lui A. de Herz, care-l prețuia. Vechea pasiune pentru revistă îl cheamă din nou pe drumurile pribegiilor, dar și ale altor succese de ecou, astfel că apăru în mai multe trupe ale vremii, pînă să ajungă — în cele din urmă — să-și alcătuiască o trupă proprie, semănînd cu caldă dărnicie iluzii de viață bună. În 1942 G. Ciprian îl convinge să se reîntoarcă în teatrul craiovean, teatru pe care-l va sluji, cu devoțiune și talent strălucitor, vreme de peste trei decenii.

Manu Nedeianu a jucat, în îndelungata sa carieră artistică, roluri memorabile, în genuri și de diapazonuri diverse: comedie, dramă, farsă, vodevil, operetă, revistă. Talent pur și de intense emoții, a strălucit mai ales în comedie, demonstrînd totdeauna un joc de scenă de rară naturalitate și dezinvoltură, găsînd totdeauna „cheile” proprii ale mișcării personajului și îmbogățînd jocul de la spectacol la spectacol cu „inventii” totdeauna unice, soluții comice irepetabile. A fost, în egală măsură, maestrul al bufonadelor tragice de mare profunzime, „cătușînd” totdeauna fiecare personaj cu căldură, duioșie, nostalgie, voioșie și amar, innobilînd astfel fiecare secvență a existenței eroului intruchipat. Au rămas memorabile multe din creațiile sale: Doolittle (Pygmalion), Scistlivțev (Pădurea), Sir Toby (A douăsprezecea noapte), Rasoliev (Nunta lui Kreținski), Primarul (Revizorul), Șeful de gară (Steaua fără nume), Neculescu (Escu), Georges Dudușearu (Gaifele), Manole (Visul unei nopți de iarnă), Marchizul (Incurcă lume), Spiridon Biserică (Mielu turbat), Ifrim (Ziua cea mare), Moș Florică (Simple coincidențe), Moș Dumitru (Însir-te mărgărit), Majorul Stavrat (Ecaterina Teodoroiu), Dl. Biedermann (Dl. Biedermann și incendiarii), precum și în rolurile importante din piesele Azilul de noapte, Viforul, Clopoțelul de alarmă, Soarele de biserică, Ionescu G. Maria, Ion al Vădanei, Sfîrșitul pămîntului etc. Victor Eftimiu a considerat rolul său din Gaifele drept „desăvîrșit, neîntrecut vreodată” iar cronicarii dramatice au consemnat totdeauna cu mare căldură realizările acestui actor de elită al teatrului craiovean.

Pe lângă popularitatea puțin obișnuită, i-au fost date multe și meritate incunuri: titlul de artist emerit și numeroase alte distincții, funcții care prețuiau civilul său neobosit, ca și calitatea de director al Teatrului Național din Craiova (1955—1963), perioadă în care întreprinzătorul conducător al trupei craiovene a adus cele mai valoroase esaloane de tineri actori și a asigurat momente artistice de vîrf. Temperamentul său excepțional și figura deosebit de expresivă au atras atenția cineaștilor, astfel că Manu Nedeianu a anăruit, în roluri de copios pitoresc, în mai mult de 15 filme românești de succes.

Manu Nedeianu („nenea Manu”, cum îi spuneau nenumărații prieteni) s-a identificat total cu orașul său, cu teatrul său, cu lumea sa.

Cînd imensa multime de prieteni a înconjurat pe cel care pleca dintre noi și căruia nu i-a plăcut niciodată pompa prohodirilor și discursurilor, numai o reticentă impusă de rituaul ultimei a împiedicat-o să nu aibă pentru ultima oară ieșirea din scenă a unuia dintre cei mai dragi actori.

Al. Firescu

ORGANIZAT în cadrul Festivalului național „Cîntarea României” de Consiliul Culturii și Educației Socialiste în colaborare cu Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale, de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Botoșani și Teatrul „Mihai Eminescu”, Festivalul restituirilor dramatice, aflat la a cincea ediție, are, se poate spune, o istorie. Faptul este important deoarece această manifestare culturală cercetează felul cum se îmbogățește „fondul dramatic național”, prin punerea în circulație a unor piese uitate, cit și prin experimentarea unor noi modalități regizorale în transpunerea lucrărilor cunoscute din repertoriul clasic românesc. Actuala ediție a fost marcată de cîteva creații semnificative, capabile să ofere concluzii în legătură cu felul cum se reflectă teatrul dintre cele două războaie mondiale pe scenele noastre.

Aprecierile unanime ale juriului și ale publicului le-au întrunit **Măști** de Ion Sava, prezentat de Teatrul din Pitești, și **Titanic vals** de Tudor Mușatescu, spectacol al Teatrului din Botoșani. Cele două reprezentații, evidențiindu-se printr-o atitudine creatoare contemporană, au fost recunoscute ca autentice restituiri. În **Măști**, alegînd patru piese scurte ale lui Ion Sava, scrise nu ca replică pirandelliană, cit din nevoia limpezirii unei anumite idei de teatru, regizorul Costin Marinescu ne creează impactul cu un artist pentru care spectacolul era „fapt de trăire estetică”. Imaginînd scena ca un Circus Mundi, făcînd din personaje clovni, care poartă „masca vieții”, peste ea supraînzindu-se succesiv măștile eroilor interpretați, montarea devine o meditație despre drumul de la impresie la expresie în teatru; plin de capcane și meandre, sinuos, uneori înșelător ca și viața, ca și poezia acestor călători neobosiți prin mai multe destine, actorul.

Densitatea lecturii transformă intenția culturală în gest teatral deplin. Capacitatea concepției regizorale de a adînci sensurile unui text, de a face dintr-un spectacol instrument de cunoaștere a operei unui dramaturg, a ilustrat-o și spectacolul Ancăi Ovanec Dorogenco cu piesa **Titanic vals**. Sub influența mutațiilor care s-au petrecut în înțelegerea comunicării, polemizînd cu „sentimentalitatea răzătoare” a lui Tudor Mușatescu, despre care Călinescu spunea că „nu jignește lumea observată”, regizorul propune o versiune în care unul din poli de tensiune ai reprezentației este grotescul. Acordînd atenție vieții din afara scenei și dintre replici, ea creează, cu ajutorul figurat și a scenografiei, un cadru dramatic, tablouri de epocă, panorama comică a unei lumi cu tot sistemul său de stări și semne, mode și clișee. Aceste prezențe de plan secund, modificările pe care le aduce în decupajul caracterologic al clanului Spirache Neculescu amplifică dimensiunea socială și politică a textului. Astfel, răsturnînd viziunile consacrate, Gena și Dinu dezvăluie nu numai infirmități fizice, dar și sufletești. Febrilitatea cu care eroii piesei își terorizează partenerii, impudorarea cu care își afirmă dorința de parvenire, le trădează ferocitatea și vulgaritatea.

Văzînd **Titanic vals** ca o comedie muzicală, Iulian Vișa încearcă și el să reformuleze „sentimentalitatea răzătoare” a lui Mușatescu, prin distanțare ironică, persiflînd ceea ce este factice și convențional în imaginea noastră despre această cronică a vieții burgheze în provincia românească dintre cele două războaie mondiale. În final, demersul său nu are pregnantă, transferul pare exterior și artificial pentru că regizorul nu respectă rigorile genului, iar fantezia sa este săracă. Carențele acestui spectacol, ca și înconsecvențele montării birlădene cu **Micul**

Premiera craioveană: Al matala, Caragiale, montaj de corespondență, proză și comedie de Mircea Cornișteanu (care e și regizorul spectacolului). Scenografia, Vasile Buz. Actorii din fotografie: Iancu Goanță (stînga) și Tudor Gheorghe

infern de Mircea Ștefănescu, arată ineficacitatea reformulării sensurilor unui text atunci cînd se mizează exclusiv pe performanțele limbajului teatral și nu pe natura existențială a personajelor. Regizorul Matei Varodi, prins de expresivitatea trupului actorului în mișcare, construiește cu libertate pe canavaa textului, aglomerînd gaguri concepute mecanic, văduvîndu-și spectacolul, în prima parte, de claritatea formulărilor, canalizîndu-l în pitoresc ieftin.

Zamolxe de Lucian Blaga și fragmentul din **Mira** de Mihai Eminescu, prezentate de Teatrul din Botoșani, au atras atenția publicului și oamenilor de specialitate asupra unui teatru în legătură cu care mai există prejudecata nocivă că este lipsit de teatralitate, acesta dezvăluind și întreaga bogăție de semnificații poetice, politice, filosofice și ideatice, exclusiv la lectură. Cele două viziuni, aparținînd lui Eugen Traian Bordan și, respectiv, Stelian Preda, stau sub semnul improvizatului, al consemnării mediocre, al unor impresii, care pulverizează originalul. Acest teatru de densă spiritualitate presupune din partea gînditorului teatral un concept original de vizualitate, pasiune intelectuală, în stare să creeze metafore scenice.

Actuala ediție ne-a mai oferit, pe lângă „piese vechi în haină nouă”, și două texte ce au văzut acum pentru întâia oară lumina rampei. Într-o lectură impersonală, semnată de Marin D. Aurelian, Teatrul din Turda a prezentat o comedie bulvardieră cu uşoare implicații sociale și politice, **Generația de sacrificiu** de J. Valjean. Act de reevaluare culturală face Teatrul din Oradea restituîndu-ne în premieră absolută comedia politică **Schimbarea la față** de George Mihail Zamfirescu. Spectacolul, în regia profesională a lui Eugen Mercus, urmărește adîncirea psihologiei personajelor, ne oferă, într-o fabulă cu caracter demonstrativ, o nouă față a dramaturgiei prin această incisivă satiră a mecanismelor care degradează un sistem social-politic.

Oviniile emise asupra spectacolelor, analiza unor probleme de principiu ale fenomenului teatral astăzi, au evidențiat că, în lumea modernă, crearea unor universuri scenice care să-l implice și să-l intereseze pe spectator, fixarea unor momente ale contemporaneității, este un proces tot mai complex. În acest sens, în discuții, la Colocviul final care a avut ca temă „Orientări. personalități și creații în dramaturgia românească din prima jumătate a secolului XX”, s-a pledat pentru nevoia reexaminării etichetelor, pentru spiritul critic în descoperirea unor texte uitate ca și în revizuirea lecturilor consacrate asupra celor cunoscute. Revalorificarea unei piese e necesar să fie înbinată cu dorința de nou a omului de

teatru. Legat de dramaturgia dintre cele două războaie mondiale, s-a constatat că aceasta nu este îndeajuns de bine reprezentată pe scenele noastre. Două nume de referință ale dramaturgiei naționale, — Lucian Blaga și Camil Petrescu —, nu figurează în repertoriul permanent al teatrelor. S-a invocat importanța regiei și a spectacolului în descoperirea potențialităților dramaturgiei acestor autori prin montări repetate. Au fost evocate, de asemenea, piese cu o structură dramatică mai puțin încheată, care solicită rolul creator al regizorului și care, prin problematică și universurile umane ar trebui să-și găsească locul pe scenă: **Oameni felurii** de Anton Holban, **Pavilionul cu umbre** de Gib Mihăescu, **Bătrînul** de Hortensia Papadat-Bengescu. În dezbateri au fost menționabile contribuțiile criticilor Ștefan Oprea, Val. Condurache, Mircea Ghiulescu, Constantin Paiu, ale dramaturgului Paul Cornel Chițic, ale regizorilor Costin Marinescu, Sergiu Savin, Sorana Coroamă, scenografului George Dorogenco. Demne de interes și intervențiile prof. univ. Ion Zamfirescu, Virgil Brădășteanu, ale conf. univ. Eugen Nicoră, ale directorului teatrului din Botoșani, Stelian Preda, ca și ale lui Dumitru Ignat, vicepreședinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Botoșani, și prof. Dumitru Țiganiuc. Profilul festivalului a fost completat de lansarea a două cărți: volumul de teatru **Miriada** de Paul Cornel Chițic, și **Phoenix 1 km** de Dumitru Ignat; și de discuțiile specialiștilor cu artiștii amatori din Săveni și Vorona. Un juriu format din critici, regizori, scenografi, dramaturgi, activiști culturali, spectatori, conduși cu competență de regizorul Sorana Coroamă, a înmînat premiile și diplomele festivalului, pe care le apreciem ca juste. La sfîrșitul manifestării recitalul extraordinar de poezie și muzică susținut de Dan Grigore și Ion Caramitru ne-a oferit o restituire sui-generis a stihurilor lui Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Barbu, Emil Botta, Geo Bogza, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu. Viziunea reprezentației, amestec de joc și gravitate, imbinare de umor și lirism, de patos și pesimism disimulat în parodie este a histriionului. Prin asociații rafinate între muzică și cuvînt, între starea poemului și cea a interpretului, Ion Caramitru și Dan Grigore reușesc să creeze o „ideogramă teatrală” — poezie în care versurile devin „ființe vii”.

Remarcăm, nu în cele din urmă, că ospitalitatea și efortul organizatoric, adecvarea la obiect a festivalului și rezultatele sale în plan general au avut în gazdele locale un sprijin hotărîtor.

Ludmila Patlanjoglu

Radio tv.

Februarie

■ ÎN domeniul emisiunilor de evocare a marilor momente din istoria sau actualitatea românească, televiziunea are o bună tradiție. Rememorarea evenimentelor de acum cinci decenii, a celui patetic și fierbinte prin spiritul său revoluționar februarie 1933, a fost făcută atît prin sugestive imagini de arhivă cit și prin amintirile unor contemporani ai faptelor (G. Ivașcu și George Macoveșcu). Comentariul a răsunat cu pregnanță și autenticitate. Este o cale pe care documentarul t.v. de această factură merită a o experimenta cu mai mult curaj, adu-

cînd în studio pe cel mai reprezentativ martor și participanți efectiv implicați în dinamica faptelor evocate.

■ CU o frecvență parcă mai mare în ultima perioadă, programul tipărit nu mai menționează distribuțiile teatrului radiofonic. Este o gravă, regretabilă absență. Scena radiofonică se sprijină pe talentul celor mai de seamă actori bucureșteni, nu o dată și a unor actori din alte orașe ale țării. Ce alcătuiesc, cum se spune cu o formulă consacrată și pe deplin meritată, distribuții „de aur”, posibil de realizat doar aici, în studio. Menționarea distribuțiilor nu e un simplu act de politețe și în nici un caz o formă de reclamă, ci un act de cultură. În cadrul celor aproape 200 de transmisiuni realizate într-un an, teatrul radiofonic programează periodic

versiuni noi ale unor înregistrări de acum 10—20 de ani sau versiuni noi în raport cu afișele teatrelor „de scîndură”. Un ultim exemplu: luni seara, **Gimnastică sentimentală** de Vasile Voiculescu a cunoscut o nouă înfățișare față de cea care se joacă în același timp pe scena Naționalului bucureștean. Menționăm dintre interpreții premierei radiofonice: Virgil Ogășanu, Ion Besolu, Tamara Bucuceanu, Șt. Mihăilescu Brăila, Rodica Tapalagă..., în regia lui Petre Popescu.

■ DIN nou, cu insistență, solicităm trecerea unor emisiuni (sau secțiuni de emisiuni) ale programului II t.v. în orarul programului I. Cîțiva confrăți și foarte mulți telespectatori transmiț constant această sugestie rubricii noastre și, lată, o reluăm.

Duminică după-amiază, la **Serata muzicală t.v.**, un excepțional documentar (semnat de Paul Anghel) a alăturat puținii metri de peliculă ce au păstrat, dincolo de perdeaua aburoasă a timpului, chipul și gestul unor mari personalități ale secolului. Să enumerăm cîteva? Tolstoi și Hemingway, secunde senzaționale Serghei Esenin, Gide, Einstein, Chaplin, Sadoveanu, Picasso, Arghezi, Dali, Isadora Duncan și Galina Ulanova, Jules Verne, Gorki, Pirandello, Malraux, Iorga, Fellini, Claudel... Dintre rubricile de informare culturală, **Teleenciclopedia** ar fi cea mai în măsură să rețină secvențe din acest documentar și, mai ales, ar putea ca, pornind de la actualul film de montaj, să deschidă o serie de mare succes și semnificație.

Ioana Mălin

„Ochi de urs“

FRUMOASELE — uneori prea frumoasele — imagini ale filmului **Ochi de urs** se alătură, păstrind cu acuratețe principalele linii de forță cuprinse în nuela sadoveniană omonimă; urmărind minuțios răcările lui Culi, pe cărările cunoscute ale pădurii și în labirintul suferințelor, Stere Gulea, autorul adaptării, nu dorește totuși să se supună literiei, ci spiritului textului (el își permite să înlăture unele personaje secundare și îndrăznește să introducă noi episoade, inspirate din alte opere sadoveniene). Fără să distoneze, motivele literare, reordonate în scenariu, își găsesc așteptatele corespondențe; căci secvența de început a filmului programează toate celelalte racorduri (paznicul de vinătoare își „vede”, încifrat în cadentele coșmarului, întregul destin). Chemat și anunțat astfel, ciclul înstrăinării de sine — prin moartea lui Culi — și al dureroasei reimpăcări cu legile firii și înmulțeste apoi, pe parcursul succesiunii cinematografice, numai detaliile, dilatând fiecare dintre elementele cristalizate în metafora lansată chiar în debutul peliculei. Fantasticul, subtil și ambiguu întesut în frazele sadoveniene, își dezvăluie rezonabile explicații; pe ecran, verigile cauzale sînt mai pregnante, restabilirea imediată a echilibrului normal sau instaurarea măcar de aparente relații temporale între fapte înlătură neprevăzutul, suspense-ul. Odată apărut în prim-plan ochiul de urs, fireasca înțelegere a vieții se tulbură, iarul din sobă — prin rapel coloristic — provoacă amintirile, după cum o frîntură de replică deschide, de asemenea, calea reînnoirii în trecut. Supranaturalul e ilustrat și prin consacrate scene de gen; căutarea tîmăduirii cu leacuri băbești, ori exodul către pustniul atotștiutur se recomandă ca situații elocvente în sine (aplatizate totuși apoi datorită timidității sau monotoniei decupajului).

Atmosfera apăsătoare își descoperă, inspirat de cele mai multe ori, componentele (doar secvența derulată printre corturile unei săre dobîndeste un relief superficial pitoresc, iar visul în care dialoghează viii cu morții, deși își revendică alură suprarrealistă, coboară totuși pînă în zona gustului indoeiolic). Miraculoasă pădure sadoveniană e „citată” într-adevăr pe ecran, simfonie luminii, ceții și întinericului sînt reconstituite, în cîteva rînduri, savant (operator: Florin Mihăilescu), iar armoniile vizuale au rime muzicale (compozitor: Lucian Melianu).

Stere Gulea, în dublă calitate de scenarist și regizor, și-a consumat, cu dăruire, fantezia pentru a pregăti marile momente de tensiune, dar apoi le lasă să se rarefieze, să se descompună în nerelevante amănunte. Uneori, din dorința de autenticitate, forțează introducerea detaliului folcloric (interioarele nu par locuite, ci aranjate pentru a fi privite dintr-o singură direcție), subminînd însă logica povestirii (fermeat de un bocet și de expresivitatea bătrinelor care-l întonează, cineastul uită, de pildă, să precizeze cum a deplasat acțiunea, din izolarea hibernală de la Prelunc, în satul Anei). Cursivitatea epică mai este scurciturată de cîteva atare neconcordanțe între premisele dramaturgice, subliniate repetat, prin cuvinte, și întîmplările înlănțuite apoi. În timpul filmic concentrat (evident vizibil e doar parcurgerea cîtorva luni, din toamnă pînă în primăvară), contrariante sînt — după ce anterior fusese chiar de neconceput să străbată aceleași pustietăți înzăpezite pentru Ana — aparițiile doctorului venit să-l învițeze pe Culi.

Analizate separat, independente una față de cealaltă, secvențele peliculei au strălucire. Cu incetinăală, parcă hotărîndu-se greu să le părăsească înainte de a le contempla, autorul speră să creeze mereu, în jurul declaratei nucleee de taină, răgazuri meditative. La un prim nivel, alternanța real-mister-imaginar rămîne coerentă, după cum o anume virtuozitate marchează întregul efort de elaborare. Potrivite sînt astfel fizionomiile interpreților, ale tînărului actor Dragoș Pîslaru (Culi), ale celebrei cîntărețe Sofia Vicoveanca (Nana Floarea) sau ale solistei de la Teatrul muzical din Brașov, Daniela Vlădescu (Ana); pecetea eroilor sadovenieni e înscrisă pe chipuri, însă drama lor se enunță numai, se rosteste clar, însă fără variații de intensitate, fără surprinzătoarele rezonanțe ale adevărului trăit. Combustia interioară nu se lăsează printre compozițiile egal calculate pentru fiecare metru de peliculă, Stere Gulea a găsit soluții pentru multe dintre dificilele probleme ale unei transpuneri cinematografice de o asemenea anvergură, dar nu a descoperit gîndul unic, comuniunea totală și integratoare cu textul ales. În seria ecranizărilor de pînă acum, excursul în universul fantastic al prozei lui Mihail Sadoveanu se cuvine însă apreciat pentru singularitatea sa. Filmul **Ochi de urs** poartă însemnele unei lecturi mature și cultivate, chiar dacă nu ajunge să fie pereche cu cea „istorisire din singurătățile de sus” (cum își numea, în 1938, scriitorul, nuvela).

Ioana Creangă

Dragoș Pîslaru și Sofia Vicoveanca, protagoniștii noului film inspirat din proza lui Mihail Sadoveanu (scenarist și regizor: Stere Gulea)

„Agonia“

STRĂLUCITA cineastă sovietică Esther Sub a recompus în filmele sale de montaj din anii '20, „căderea Romanovilor”.

Filmul lui Elem Klimov, **Agonia**, făcut în 1981, descrie nu „tragedia Romanovilor”, ci mult mai mult. Un fenomen unic în istoria universală: agonia și moartea posibilă, moartea iminentă a unei vaste împărății. Erou principal nu va fi țarul, nici țarina, ci un „profet”, desigur semi-analfabet, dar înzestrat cu o reală inteligență și cu o (să nu vă mirați) reală bună-credință. Sinceritate de paranoic, dar în felul ei, sinceritate totuși. El va reuși să pună stăpînire pe gîndul și inima țarului și țarinei și să devină el autocrat total. Numele acestui mag, fără asemănare cu atîția profeti și sfinți de carton care au mișnat în continentele extracuropene, numele lui este Grigori Rasputin.

Pentru a arăta că titlul filmului **Agonia** nu este o metaforă, ci un strict adevăr, voi reproduce cuvintele comentariului cu care începe povestea: „Rusia. O țară cu oarecare industrie și o populație unde predomină țărănimea. O țară care este patria unor mari poeți, scriitori, gînditori, învățați, luptători revoluționari —, o țară unde două treimi din populație este analfabetă. O țară ale cărei eșecuri militare au făcut-o să piardă multe teritorii. Datoria publică se ridicase la peste 51 miliarde de ruble aur, împrumutate de: Franța, Anglia, Statele Unite, Belgia. O țară amenințată să-și piardă nu numai independența economică, dar și independența națională.”

Și peste toate acestea, foametea! Foametea adusă de război, de mobilizarea generală a plugarilor, de harababura adusă de război. Boierii din jurul țarului îl implorau pe acesta să-l alunge pe Rasputin, să nu-l mai lase pe el să numească și să schimbe pe miniștri. Sfatul în aparență înțelept, în realitate însă nule, total ineficace, căci cu sau fără Rasputin, demnitarii, miniștrii, marii industriași, erau aceiași, cu aceeași nepricepere, cu aceeași primire de mită pentru orice aprobare, cu aceeași incoerență în stilul de viață: o neîntre ruptă orgie. Poate că un idealist ca prințul Iusupov, care pînă la urmă îl ucide cu mina lui pe Rasputin, era sin-

cer. Dar se înșela. Repet: cu sau fără Rasputin, elanurile mistice ale împăratului și împărătesei, ajutate de realitățile militare și sociale, erau de ajuns pentru a aduce întreaga Rusie în starea de „anarhie spontană”.

Filmul zugrăvește acea epocă, acel an 1916 cu imagini de cronică, filmate la fața locului, în chiar momentele cînd soldații fugăreau și trăgeau în răsculați, sau executau pe soldații care nu trăgeau. Dialog:

— Soldații de pe frontul de la Riga refuză să lupte.

— Uci-deți-i! Poruncește, simplu, împăratul.

Sau:

În urma sfaturilor „strategice” ale „călugărului sfînt”, țarul mută întregul front central în regiunea de sud-vest, unde nemții erau foarte tari. Țarina trimite sumpului ei Rasputin trista veste a măcelului. Cum reacționează dulcea țarina? Prin căință? Remușcări pentru că ea și Rasputin avuseseră sinistru idee? Nu. Iată telegrama:

„Roagă-te pentru cei uciși”; Îscălit: Mama. Căci acesta era numele ei mistic. Mamă a tuturor, uciși și ne-uciși.

Impresionantă e partea documentară („actualitățile” vremii și reconstituirile în alb și negru). Partea unde personajele (istoricește reale, cu nume și prenume) se dezlanțau în orgii și beții este filmată color. Întregul subiect nu este însă inventat, ci luat din descrierile, din documentele, care se găsesc în arhive. Iar cei trei actori, Anatoli Romașin (care evocă figura țarului), Velta Line (țarina) și, mai ales, Alexei Petrenko (Rasputin), sînt magistrali interpreți.

D. I. Suchianu

Telecinema

■ Mă număr printre cei cițiva care l-au rugat pe Cristian Topescu — după al treilea episod din entuziasmul său serial, consacrat El Mundialului — să facă așa încît să „aranjeze”, cu foarfecele și butoanele sale, o finală Brazilia — Franța sau, măcar, la reluarea faimoaselor meciuri Italia — Brazilia și R.F.G. — Franța să nu învingă cine a invins. Erau în gluma noastră puerilă nu numai amărăciunea unor suporteri care visează la o revanșă fie și fictivă, dorul după o anti-realitate mult mai agreabilă decît aceea a „rezultatelor de pe teren”, dar și un elogiu la adresa teleastului nostru care ne fermeca precum un om mare povestind copiilor un basm nemaivăzut. Cel care povesteste atît de bine, atît de pasionant, atît de bogat este totdeauna, în ochii celorlalți, un om capabil să facă minuni. De aceea copiii cer uneori ca astă-seară Rossi să nu dea al treilea gol „sinucigașilor” aceia de brazilieni care habar n-au „să țină un 2-2”, iar franțuzul acela zis Six să nu rateze penaltul față în față cu „asasinul” numit Schumacher...

Am văzut și auzit, în aceste două luni ale Retrospectivei lui Topescu, oameni care, fără să știe ce-i aia un corner, nu mai zic un ofsaid, au urmărit

totuși fascinați meciurile și comentariile, grijulii să nu scape vreun episod, de parcă ar fi fost „Om bogat, om sărac”. Nu vād altă explicație pentru această pasiune în acest anotimp de iarnă tîrzie, decît aceea că realizarea performențelor noastre (de mult îl pun pe Topescu, din punctul de vedere al intereselor sportului nostru, alături de Năstase, Gașu și Nădău...) a trezit în fiecare spectator o irepresibilă coafă de joacă, o vijelioasă plăcere — venită din bătrînele și catifelatele noastre măruntaie și sentimente — de a te uita la cei care bat cu piciorul o minge. După pofta de a te mai juca, îți pot spune cine ești și cît mai ești. În toată desfășurarea filmului său, Topescu a pus o suflare pe care eu, unul, am găsit-o o singură dată, fără s-o uit — desti, bogzian vorbind, atîtea m-ar fi silit de-a lungul vieții s-o uit — și anume: pustiune, fără „belet”, atînd lingă gardul de lemn al arenei Venus, unde un om privea cu un ochi prin rotundul unei găuri și ne relata, cu o generozitate formidabilă, ce se întimpla pe teren. Există un criteriu sigur pentru a prefiu atît talentul unui crainic cît și forța unui spectacol sportiv: să-ți vină, după ce i-ai văzut și ascultat, să te joci, să sari, să te zbangui. Să dai cu spiul într-o castană în-

Cinema

Flash-back

Neecranizări

■ CIND eram mult mai tînar și pusem la cale cu niște prieteni un fel de cineclub — una din aceie sublimе întreprinderi în care numărul proiectelor întrece totdeauna pe al metrilor de peliculă — primul scenariu fusese o ecranizare după **Moartea lui Iacob Onisia**. A rămas un scenariu uitat, un vis semănînd foarte bine cu acela de a te face aviator. Alți băieți, dintr-un cu totul alt oras, mi-au măturat mai tîrziu că și ei avuseseră cam același plan, dar și ei renunțaseră. Și, mai tîrziu, doi absolvenți de institut — astăzi regizori importanți — nutriră și ei nădejdea de a filma nuvela, dar s-au oprit, nu se știe din ce motive. Și tot așa, din om în om și din entuziasm în entuziasm, povestea minerului pedepsit care a pornit-o spre casă, în noaptea de Crăciun, ascuns în corfa unui funicular, a devenit o veșnică atracție pentru cei mai tineri cinești, aceia dornici de aer tare și adevăr. Și nu din cauza necomunicabilității sale, ci tocmai a cristalinei, amăgitoare sale accesibilități.

Nu-i de mirare atracția filmului către Bogza. Uimitoare este doar neputința de a-l aborda. Cum se explică ea? Poate prin aceea că — nu-i vorba doar de **Moartea lui Iacob Onisia**, ci de întreaga operă — pătrunderea la altitudinile lui Orion este înșelătoare ca orice zbor: pîrînd ușoară cît timp te institui ca spectator (pentru că Bogza privește și vede ca o pasăre, și-ți transmite intactă această senzație de libertate), ea devine imposibilă de îndată ce încerci s-o faci cu un aparat „mai greu decît aerul”. De aici abandonul altora, înainte de a fi încercat: poate din jena de a nu-și rata din prima clipă tocmai șansa supremă.

Va veni, totuși, sint sigur, și vremea cînd combustibili speciali vor permite navelor mereu aminate să se ridice, să zboare, să-și atingă ținta dintre arte. Și cît de largi sînt cosmodroamele din cărțile lui Bogza! Le așteaptă acolo — imi vin în minte la întîmplare — *După-amiază pe podul de la Irun* (extraordinară poveste de dragoste, de dragoste exasperată pentru un cîntec, pe care eroul îl caută străbînd granițele în plin război), *Orele orașului* și întreaga colecție de chipuri și tipuri buceștene (prelungire patetic-sarcastică a „momentelor” lui Caragiale între cele două răboaie), minulele — o sută șaptezeci și cinci — de la Mizil, moțul care a trecut muntii cu o legătură de lemn în spate, țărani făcînd baie în Marea Neagră, tăbăcăriile, sondele, faptele diverse de tot felul...

Că, așa cum ar părea la prima vedere, cinematograful dintr-o scriere este semnul ei de sigură modernitate, lucrul nu-l încă dovedit. Dar cînd — și indiferent cînd — toate aceste zboruri vor fi fost împlinite, el va fi fost probat cu prisosință.

Romulus Rusan

Jocul

diferent că vei fi privit ca un nebul sau un neserios. Fără rușine, om în toată firea, am simțit, după Brazilia — Italia, că trebuie să bat mînea pe Culmea veche. Jocul rămîne tînjirea cea mai expresivă după o neseriozitate esențială ca nevoia de paradis.

El Mundialul lui Topescu — în tensiunea lui de mare spectacol — îți transmite această stare ludică, din ce în ce mai rară pe planetă, în care joaca unor bărbați serioși, oameni care știu prea bine ce-s francul și marca, ajungea la hohotul de plîns și rîcnetul de bucurie, unde banul nu mai are nîtere la invitațională. Stilicke căzut în genunchi după un penalti ratat, portarul Hondurasului bormd pentru un penalti nedrept, Tardelli, strigînd lumii întregi feteala de a fi marcat golul hotărîtor, în finală — lăsînd doar prea seriosilor gîndul trist care întreabă: „ce mare brînză e aî un gol?” — totîi ridici acel nod în gît care-ți sînteste că sub toate formele ei, de la cele mai fine la cele mai cabotîne, viața mar merită trăită, și chiar jucată, la orice mîră mică, mare, între un „miserere” și o „cerească Aida”.

Radu Cosașu

Fervoreea picturii

NICOLAE DĂRĂSCU —
autoportret

EXistența ideală care ar marca sărbătorirea centenarului **NICOLAE DĂRĂSCU** (13 februarie 1893 — 4 august 1959), liberă de orice restricție limitativă sau deformantă, potrivit unor velleitare programe fan-teziste, ar însemna în acest moment o revelație și o recuperare utilă, relansind un artist al fervorii picturale și dimensiunilor unei opere insuficient valorificate pe planul efectelor ei în timp. Am avea imaginea unui demers de o rară și dogmată consecvență interioară, condiționat doar de problematica evoluției formei picturale, fără complexul polemicilor sau al desuetudinii, conștient simultan de premisele acceptate și de consecințele inerente. Pictura lui Dărăscu este, cel puțin parțial, una impresionistă, pentru a folosi aserțiunea lui Francis Șirato, dar acceptarea termenului, prea uzat și ca atare uzat, trebuie să se facă din perspectiva ce implică saltul conceptual provocat de Cézanne. În acest fel, motivul sau pretextul devin obsesii și suporturi pentru acțiunea picturală complexă, efermerul impresiei spontane se încorporează în structura stabilă, tinzând spre sta-

rea de șarpantă a construcției logice, riguroase. Ceea ce rămâne, într-o formă acuzat personală, din suma atitudinii impresioniste, este culoarea vibrată, lumina încorporată în ea și juxtapunerea tușelor senzuale, totdeauna urmărind și restituind forma triumfătoare. Realități interioare ale operei lui Dărăscu, extinse pe distanță a peste cinci decenii de creație, ce ne obligă la reconsiderarea unor judecăți subiective și la reevaluarea sensului general al picturii sale, nuanțând judecățile în afara pasiunilor sau apetențelor subiective.

Dacă din unele reproșuri care au fost formulate în legătură cu arta lui Dărăscu ar trebui să reținem unul singur, având caracter de sinteză, el s-ar referi în egală măsură la toți pictorii perioadei interbelice, vizind o preferință declarată pentru figurativul de materie cromatică savuroasă, pentru o senzualitate cenzurată dar categoric de esență dionisiacă și o limitare a problematicii la efectele sinestezice cu priză afectivă sigură. În ce măsură se poate vorbi în această situație despre consecințele unei matrice spirituale autohtone sau despre efectele pre-

ferințelor celor ce colecționau și comen-tau pictura, condiționind implicit succesul artistului, în ce măsură programul școlii noastre de arte și climatul general au provocat o anumită orientare în timp, sint tot atâtea unguiri posibile pentru o analiză de amploare, realizată prin exponeții unei generații, dincolo de particularitățile stilistice. Cert rămâne faptul că, atașat simpatetic unei direcții ilustrate prin nume de rezonanță, frecventind academii pariziene în care criteriul talentului prima față de cel al modernității cu orice preț, Dărăscu se face ecoul original al unei rostiri picturale ce fusese ja-onată pentru el de contactul revelator, în anii 1902—1904, cu pictura lui Grigorescu, Petrescu și mai ales a poetului muzicalității interioare, Luchian, de a cărui prietenie s-a și bucurat. Asistăm în acest caz, dealtfel ca și în zilele noastre, la adeziunea prin flux simpatetic sau afinități electice, dar și la un fel de prelungire în spirit renescentist a tradiției de atelier, cu inerente și detectabile deplasări de formulă expresivă, dar fără divorțuri sau inconcordanțe conceptuale. Ceea ce ni se pare interesant, pentru că prin aceasta artistul se înscrie deasemeni în familia măștrilor interbelici, este marea sa valoare ca desenator, capacitatea sintezei expresive prin duct și construcție lapidară, care nu afectează cu nimic fervoreea picturală și nici viziunea generală, categoric obsedată de culoare, lumină, atmosferă. Dealtfel, chiar din școală, Dărăscu se remarcă prin preferința vădită pentru desen, intuind probabil încă de tinăr importanța acestei armături ascunse pe care se sprijină ulterioara desfășurare cromatică. Poate de aceea nici contactul cu atmosfera școlii pariziene nu l-a influențat până la a-i reformula convingerile fundamentale, ecourile resimțindu-se în deplina înțelegere a lecției lui Cézanne și în nevoia de a-și confirma vocația de colorist în contact cu atmosfera unică a sudului. Peisajele sale din Franța și Italia, de aici mai ales acele Veneții ce reprezintă ele singure un capitol de analiză, complementele lor autohtone, desigur Dobrogea dar și alte zone pitorești, se articulează într-un sistem pictural omogen și foarte clar în intenție și realizare, conexiunile sint rezultatul acumulărilor și certitudinilor generate de o incontestabilă știință a compunerii și construcției. Pentru un tîo afectiv și senzual, alergînd după un efect cromatic sau o atmosferă irepetabilă, pare paradoxală rigoarea intrinsecă a punerii în imagine, obstinată urmă-

rare a echilibrului dintre liniile de forță ce organizează un spațiu expresiv, alenta distribuie cantitativă și calitativă a culorii. Dar ele există prin chiar logica picturală, prin exacta înțelegere a raportului inextricabil dintre desen, construcție, culoare, dintre afect și cerebralitate. Iar dacă ceea ce impresionează este, până la urmă, exuberanța cromatică și un inegalabil simț al materiei, de la consistența rocilor la protecia imaterialitate a norilor, nu trebuie să ne lăsăm antrenăm în această capcană înainte de a remarcă știința conținută, implicită și, fără orgolii, triumfătoare.

Dacă ar trebui să opereze o selecție simplomatică și relevantă pentru adevăratul pictor Nicolae Dărăscu, aș alege lucrările ce tind către autonomie, poate mai puțin terorizate de restituire și mai apropiate de sensul abstract al jocului cromatic. Ar trebui să includem aici unele vederi de la Saint-Tropez, citeva Veneții ce trăiesc prin detașarea coloritului concentrat de anecdotică pitorescului, cimitirele fătăraști, de o frustră expresivitate a materiei, și unele naturi statice devenite pretexte pentru raporturi tonale. Ar trebui adăugate neapărat și desene, multe desene, schițe pregătitoare sau „picturi în creion”, dar mai ales perspectiva noastră actuală despre pictură, eliberată de prejudecățile și ticurile vechilor lecturi, dispusă la reconcilierea dintr-o nouă înțelegere a omului și operei, ca reprezentanți ai unui timp și ai climatului spiritual consecutiv. Am avea în acest fel un punct de pornire pentru o fructificare plurivocă, fără indolală cu succes de public, dar și cu incitante propuneri critice, fie și numai pentru o interpretare vie, în afara poncifelor, a uneia dintre cele mai interesante perioade din istoria artei noastre moderne, asumarea consecințelor și detectarea mutațiilor intrind în imaginea finală ca o dimensiune obiectivă.

Iar Nicolae Dărăscu, detectat atunci ca un talent original și puternic — Brâncuși îi făcea și un bust, inegalabilă piesă de profunzime analitică și forță expresivă — rămâne un reper necesar, indisociabil în ecologia complexă a faptului de cultură, dar și în aceea afectivă, a fi-căruia din noi, trăind prin fervoreea picturii sale și prin înalta credință în condiția sa umană. Și, parafrazînd cuvintele prietenului său de o viață, Tudor Arghezi, putem spune: „Tineretea i-a durat puțin. Pînă astăzi”.

Virgil Mocanu

MUZICA

Cinci universuri sonore

SUCCESIUNEA de prime audiții simfonice prezentate de principalele colective orchestrale bucureștene pune în evidență unele interesante parcureri repertoriale. Concluziile aproape ca se desprind de la sine după sublinierea principalelor trăsături stilistice ale creațiilor; trebuie totuși amintit că e aici vorba de prime audiții bucurîndu-se, toate, de interpretări depășind o corectitudine neutră și obținînd, printr-un plus de expresivitate în concert, o lumină favorabilă la prima lor înfățișare cu publicul.

Lucrarea lui Corneliu Dan Georgescu, **Imnuri. Schițe pentru o frescă — III** începe perfect în sintagma „muzică simplă”; e vorba, bineînțeles, de simplitate ca rezultat al unei succesive decantări (mai puțin, simplitate ca punct de sprijin pentru o muzică purtînd o multicoloră înflorire de semnificații — muzica lui Satie, simplisimă în partitură, este exemplul ideal). Restringerile succesive nu alterează însă natura materialului original. Muzica lui C. D. Georgescu își are cei doi timpi de creație puternic marcați (caracterizări). Mai întîi, teritoriul de unde autorul își culege materialul muzical, își cristalizează sugestiile de construcție, își limpezește un anumit ritm interior de creație este bine, unitar desenat: îl reprezintă folclorul românesc, cadența specifică a sensibilității noastre, exprimările ei imanente în formă și ritm într-o nealterată, perfectă simplitate. Al doilea timp îl constituie lucrul efectiv, cristalizat în forme dictate de înclinările lumii interioare a compozitorului. Ele sînt greu de definit: pot fi însă sugerate de numirea înruditărilor sau asimilărilor de creație: înclinarea către celule muzicale simple, expresive, expuse repetitiv, transpunerea în muzică a jubilației coloristice, a ritmicilor egale din pictura lui Tăculescu, compunerea unor forme ne-evolutive, drepte sau denivelate pe spații întinse etc. Judecata de valoare este simplă (iarăși) aici: ea se formulează de la sine observînd că timpii creației sînt congruenți, că umplerea partiturii continuă munca asupra înregistrărilor de cîntec popular, că muzica respiră, în intruchipări originale, un autentic parfum folcloric.

Prin interpretarea celor Trei studii

pentru suflători de alamă, percuție și coarde de Mihai Moldovan, dirijorul Teodor Costin, la pupitrul orchestrei RTV, realizează o primă audiere postumă (lucrarea încheiată în 1966). Aceleași dominante stilistice ale unei creații deosebit de unitare — sculptarea materiei sonore în linii mari, cu tăieturi severe, puternice, limpezii, aproape de finalitatea expresivă urmărită, exploatarea unor idei proprii profilului artei sunetelor (altfel spus, ocolirea programatismelor sau descriptivismelor în superficială atingere cu legile materiei muzicale), înclinarea spre întrebuintarea unor situații instrumentale fără echivoc — se desprind din paginile fericit actualizate ale unei creații importante. Sint momente unde austeritatea expresivă, cuprinsă în paginile sale de prematur sfîrșit, se lasă aici prevestită în parcimoniu cu care autorul îngroașă suprafața orchestrală, în raritatea segmentelor de maximă densitate orchestrală. Deși cunosătorii amplei creații a lui M. Moldovan pot întrezări aici un stadiu spre deplina cristalizare a mijloacelor compo-nistice, Studiile primesc importanța lor aparte, aceeași ca, să zicem, a creațiilor enesciene de tinerete, cuprînzînd, în pagini rotunde, impecabil încheiate, germeii dezvoltărilor de maturitate creatoare.

Tot orchestra RTV a oferit o altă creație importantă într-o primă audiere semnată de Ovidiu Bălan.

Dimensiuni simfonice de Dumitru Bughici completează o creație vastă și variată, putînd fi totuși cuprinsă în formulări teoretice concise. Cea mai la îndemînă (pentru că e spectaculoasă) este interferența procedeeelor jazzistice cu cele proprii artei culte. Deși nu poate fi redusă la o simplă prelungire a jazzului în muzica de tradiție scrisă (un fel de variantă de jazz simfonic), deși există și alte, multe, puncte suscitînd concentrare teoretică asupra finalităților estetice, muzica lui D. Bughici se cere privită și înțeleasă ca întreg descriptibil, într-o unilaterală judecată critică, din unghiul am-plosor intervenției jazzului în interstițiile fiecărei piese. În Dimensiuni simfonice, jazzul este puțin prezent iar prezența sa se simte accentuat distilată; procedeul este înrudit cu două din modalitățile de apropiere a folclorului de muzica cultă:

transplantarea intonațiilor populare la nivel de arhetip melodic-ritmic generat (exemplul celebru îl constituie **Sonata „în caracter popular românesc”** de Enescu) și scrierea unei muzici de certă colorație folclorică acolo unde tradiția cultă nu se poate gîndi fără culoarea artei populare naționale (să ne gîndim la creația lui De Falla, de pildă; la fel, muzica americană oferă termeni de comparație semnificativi).

La Filarmonică, sub bagheta lui Mihai Brediceanu, am ascultat o lucrare de importanță majoră pentru cultura muzicală românească: **Simfonieta sylvana** de Tudor Ciortea. Caracteristicile muzicii sale formează un capitol bine delimitat, de mari dimensiuni, în istoria muzicii românești; i se adaugă acum o lucrare integrată deplin în acest univers de creație, bucurîndu-se de virtuțile estetice ale unui limbaj sonor postenescian suficient de larg și expresiv prin sine însuși pentru a-și crea contraste puternice din simpla alăturare a două ipostaze diferite cromatic. Finalul lucrării, unde apare o melodie de inconfundabilă culoare populară, simplu armonizată, în contrast cu ultracromatizarea întregii desfășurări precedente, fără a rupe unitatea întregului, poate fi oricînd un moment de exemplară măiestrie în minuirea resurselor unui limbaj compo-nistic centripet și totuși atît de divers. Rafinamentul arhitectonicii sonore, dimensiunea polifonică a muzicii lui T. Ciortea, cromatismul său de natură modală, la jumătate de drum între dobindirile expresionismului muzical și certitudinile folclorului nostru filtrat prin experiența enesciană — toate acestea sînt puncte de major interes muzicologic, imposibil de epuizat pe spațiul restrîns al cronicii muzicale.

Tot la Filarmonică, dirijorul Mircea Barabab ne propune o primă audiere, **Trei jocuri dobrogene** de Anton Dogaru, în care elementul tradiție este, de asemenea, precumpănitor. Punctul de referință cel mai apropiat îl reprezintă Th. Rogalski. Înveșmintarea orchestrală a folclorului dobrogean urmează logica construcției sale interioare: „De cele mai multe ori, desfășurarea parcă urmează drumuri ce ating suspensii, răsfrirare aproape totală, pentru moment însă fiindcă imediat vechile căi sînt reluate, scurtat bineînțeles, culminînd luminos, ca în basmele în care forțele răului nu izbutesc decît pentru moment să impresioneze” — scrie autorul în programul de sală. Două sînt trăsăturile excelent-convingătoare ale partiturii lui A. Dogaru: exuberanța simplă, firească a cîntecului popular, a ritmurilor de joc aprinse, a incandescenței pașilor

de dans și meșteșugul orchestral, în tradiția lui Rogalski, potențînd culoarea populară și oferîndu-i totodată irizări noi, cele ale aparatului orchestral. Fără a fi simplă orchestrație sau prozaic ilustrativism, piesa este suficient de simplă pentru a fi subiectiv-aproape de spiritul de joc popular și, totodată, suficient de complexă pentru a se delimita ca originală partitură de interes.

Dominantele stilistice unind, într-un fel, lucrările sint limpezii: recursul la un limbaj sonor de natură tradițională, în continuarea unei tradiții presupunînd echilibrul construcției și echilibrarea secțiunilor (contrate, unele, pe tipare clasice, o armonie funcțională, o certă dimensiune polifonică ca elemente de semnificație estetică. Din punct de vedere repertorial însă, concluziile primesc un sens interesant dacă judecăm aceste pagini față de alt grup de prime audiții (semnalate tot în „România literară”) venînd, de asemenea, la rînd în simfonicele stagionii trecute. S-ar putea spune că, față de momente anterioare, preocupările conducerilor instituțiilor se întorc spre partituri continuînd (și cultivînd) tradiția? Clar este că, privind calitativ, compo-nistica românească își are valorile, din punct de vedere stilistic, egal distribuite. În ceea ce privește continuarea unei bogate tradiții muzicale, lucrurile sînt clare dacă reamintim că cea mai mare parte a pieselor folosind un limbaj contemporan se sprijină pe aceeași temelie unde locul determinant îl ocupă incomensurabilul nostru tezaur folcloric. Dihotomia apare astfel a fi aparentă, în realitate disjuncțiile tradițional-netraditional fiind numai distanțări diverse față de un reper sigur, de un nesecat izvor de inspirație. Programînd partituri de felul celor de mai sus nu înseamnă că se face o discriminare stilistică pentru că un „salt” de la armonizările „cuminți” ale **Jocurilor dobrogene** la pagini semnate de Dinu Petrescu, de pildă, nu este în realitate un salt (diferență comensurabilă pe același vector de evoluție muzicală) fiind mai aproape de o enumerare stilistică (momente diverse ale unor orientări creatoare diverse). Avînd datorită să prezînte publicului toate fetele unei compo-nistici felurite și fertile și făcînd aceasta efectiv, dincolo de diversitatea pieselor luate în parte, se construiește în fapt, în fața publicului, imaginea unei școli unitare, deoarece, pentru majoritatea orientărilor creatoare, punctul de plecare este același.

Viorel Crețu

Literatura română în școală

Personaje ale romanului românesc interpretate de...

GEORGE CĂLINESCU (1899 — 1965):

„ENIGMA OTILIEI” (1938)

● Otilia Mărculescu ● Felix Sima ● Costache Giurgiuveanu ● Aglaie Tulea ● Leonida Pascalopol ● Stănică Rațiu ● Simion Tulea ● Olimpia Aurica ● Titi ● Weissmann ● Georgeta

OTILIA MĂRCULESCU, orfană, fiica adoptivă a lui Costache Giurgiuveanu, adolescentă fermecătoare, exuberantă, nestatornică, oscilează între tinărul Felix și mai virstnicul Pascalopol, optind, dar nu definitiv, pentru cel din urmă.

G. CĂLINESCU: [...] în planul poematice, Otilia este „eroina mea lirică”, protecția mea în afară, o imagine lunară și feminină. Flaubertian aş putea spune și eu: „Otilia c'est moi”, e fondul meu de ingenuitate și copilărie [...]

Eroina este tipizarea mea, fundamentala, în ipoteza feminină. Otilia este oglinda mea de argint. [...]

În orice caz, cred a fi demonstrat că Otilia este o ficțiune în spiritul realității și care se poate întâlni oricând în realitate și confruntă cu ea. Delafune anecdotică în nici un fel. („Contemporanul”, nr. 5, 29 ianuarie 1960, p. 2).

POMPILIU CONSTANTINESCU: [...] figura Otiliei, de cochetă luminoasă, năvă, cu instincte sigure totuși, cu abilități feminine foarte nuanțate urmărite, evoluind între adolescentul Felix și bărbatul experimentat Pascalopol cu o artă de învidiat, e învăluită într-un subtil nimb poetic și în același timp participă la un profund realism.

Iubind luxul, călătoria, muzica și desfoliindu-se parcă într-o necurmată femininitate, Otilia rămâne într-o penumbră de mister în tot romanul. Enigma ei este însăși femininitatea ei, mereu proaspătă, de un magnetism care deformează și pe avarul Costache și chiar pe cei mai aprigi dușmani ai ei. („Vremea”, nr. 534, aprilie 1938. Reprodus din: G. Călinescu, *Enigma Otiliei*, Buc., „Minerva”, 1979, repere istorico-literare de Mihai Dascal, p. 570).

SERBAN CIOCULESCU: În realitate, Otilia reprezintă mai mult un caz tipic decât individual și anume dorința de viață luxuoasă și de aventură a tinerei fete moderne, neadaptată căsniciei. Ceea ce o individualizează e nu știu ce farmec personal, făcut din imponderabilele grației; sentimentul ei de camaraderie afectuoasă pentru Felix e însă generic tuturor fetelor iubite de tineri de aceeași vîrstă. (Reprodus din: *Varietăți critice*, Buc. E.P.L., 1966, p. 398).

LEON BACONSKY: Cel mai complex, mai „enigmatic” dintre personajele romanului este însă, fără îndoială, Otilia. Superioară ca intelect, sensibilitate și educație tuturor celorlalte personaje feminine ale creației, ea pare dotată cu însuși dintre cele mai contradictorii. Este copilăroasă și, în același timp, matură. Gustă farmecul jocului și al escaladării spre proanelor și stogurilor de fin, cunoaște delicia rostogolirii prin zăpadă, primește oricând cu plăcere pachetele de ciocolată, dar își cunoaște și soarta de orfan tolerat, avînd experiența destul de amară a vieții, ale cărei probleme e capabilă să le înțuească și să le rezolve cu o maturitate surprinzătoare. Este superficială și totuși, avînd conștiința acestei atitudini de feminine superficialități, profundă. (Reprodus din: *Marginalii critice și istorico-literare*, Buc., E.P.L., 1968, p. 152).

PAUL GEORGESCU: Otilia e una dintre cele mai incântătoare prezențe feminine din literatura română. Aflată la vîrsta incertă a *Sburătorului*, ea este o devenire grațioasă, un echilibru fragil între copil și femeie. [...] Iată-o pe adolescentă dezbrăcînd la pian o grindină muzicală, alergînd desculță, copilărește prin iarbă, stînd turcește pe divan sau discutînd gravă, cu ochii la stele, cătărîndu-se cu delicii într-un pod cu fin și strigînd, de pe un stog de paie cu mina streasînă la ochi: Vai, ce de mai sint! Dar fiecare imagine a Otiliei este unică, nerepetabilă, și tocmai această multiplicitate cinetică îl tulbură pe volitivul Felix.

Trupul fetei are aceeași fragilitate grațioasă și nestatornică a sentimentelor ei. Comparată cu Vera, din *Cartea nunții*, Otilia este enigmatică. [...]

Otilia depășește planul tragic prin grație; finalul însă ne sugerează că timpul va anula grația, echilibrul instabil se va echilibra, Otilia se va defini și cu asta inefabilul se va risipi. (Reprodus din: *Prefață la G. Călinescu, Enigma Otiliei*, I, Buc., „Minerva”, 1969.).

DUMITRU MICU: Otilia este fata suavă, sănătoasă, vioaie, deșteaptă, spontană, crescută, deși orfană, fără griji, alinată, obișnuită să nu ia lucrurile în tra-

gic, să facă numai ce vrea, să nu-și reprime capriciile, amatoare de confort, chiar de lux, nu superficială, totuși, nu ușuratică, mult mai cu „capul pe umeri” decât lasă impresia, în stare să judece situațiile lucid, să nu se abandoneze elanurilor necontrolate, imună la romantisme, fără a fi insensibilă, frigidă sau calculată, capabilă de expansiuni sentimentale sincere, de hotărîri îndrăznețe, riscante. Lipsită indiscutabil de complexități abisale, „enigma” ei este, cum s-a remarcat, enigma femininității însăși. Nebunatică și pozitivă, matură și copilăroasă, imaculată sufletește sub (uneori) aparenta frivolității, Otilia e o ființă incântătoare. Adevărat prototip nu doar pentru scriitor al fetei nubile răsbindtoare de indicibil farmec, instruită și inteligentă, fără false pudori, serioasă la modul grațios. Farmecul ei emană în bună parte tocmai din ilogismul, dealtfel aparent, al comportării, din contradicție și inconsecvență, din îndeterminarea caracterologică. Otilia încarnează nu un tip definitiv, cristalizat, ci un mod al naturii umane, cel mai imprecis, mai evanescent: femininitatea. Aglaie, Aurica, Olimpia nu sint „femei”, sint „caractere” în variantă feminină. Otilia este femeia în stadiul incipient al conștiinței de sine, încă neinstalată efectiv în condiția specifică, femeia ca pură posibilitate, ca promisiune, ca „idee” în așteptarea materiei constituente, în sfîrșit — ca „enigmă”. (Reprodus din: G. Călinescu, *Între Apollo și Dionysos*, Buc., „Minerva”, 1979, p. 545—546).

FELIX SIMA, orfan, trăiește, ca și Otilia, în casa unchiului și tutorelui său, moș Costache. Student în medicină, visează să ajungă medic celebru. Minte lucidă, serios, încrezător în forțele sale, își va atinge scopul. Nu va putea însă s-o cîștige pe Otilia, ea rămînînd pentru el o enigmă.

G. CĂLINESCU: Felix nu e autorul, bineînțeles, decât în minima accepție poematice admisă ca fatală și necesară în orice operă de observație. [...] Ca schemă lirică, autorul a exprimat prin el respectul față de femeie, sfișia și inocența. Autorul e un entuziast, eroul său, gîndit în coordonatele burgheze, e un ambițios, preocupat de cariera personală, independent economic, lipsit de tensiunea spre faptele de interes colectiv, să zicem chiar de un ideal care să-l depășească. Insufletit de o idee mărească, Felix ar fi cutremurat și sufletul Otiliei, oprind-o poate din drumul ei spre un epilog lamentabil. („Contemporanul”, nr. 5, 29 ianuarie 1960, p. 2).

C. JALBĂ: Personaje albe, ideale, încarnări ale ingenuității și vibrației adolescentine, Felix și Otilia tind să exprime, așa cum însuși autorul mărturisește, tulburătoarea realitate a vîrstei, a noviciatului în viață, a descoperirii dragostei și a vocației. Orfani în căutare de „părinți”, ei răzbat fără aceștia și nu devin victime ale ambianței tutelare. La adăpost de griji prin avere, cu toată epitropia de zeciuială a avarului său tutore, Felix își pregătește ca viitor om de știință o poziție de independentă; inițierea în viață și în cunoașterea lumii prin contactul cu familia Tulea și prin zelul de cicerone complet al lui Stănică Rațiu ține de o pură efervescență și chemare a vîrstei, fără captație pentru mediul inconjurător. [...] (Reprodus din: *Romanul lui G. Călinescu*, Buc., „Minerva”, 1980, p. 63—69).

COSTACHE GIURGIUVEANU, rentier bătrîn, tutorele Otiliei, tipul avarului modern, maniac, trăiește încorsetat de iubirea pentru fiica adoptivă, patima banului și cupiditatea clanului Tulea.

S. DAMIAN: Personaj balzacian, Costache este în fond un om blajin și cumsecade, dar zgîrcenia îi anihilează pornirile de generozitate, efuziunile paterne. Un viciu devenit organic are o influență vătămătoare asupra întregii condiții psihice. Cel care-l cunoște meteahna îl supune unei incercuiri lente și apăsătoare. Faptul că încearcă să reziste acestei încercări îl scoate într-un fel din clan la apropiere de cei care vor să evadeze. (Reprodus din: G. Călinescu, *romancier*, Buc., „Minerva”, 1971, p. 50).

DUMITRU MICU: Costache Giurgiuveanu, personajul-pivot al romanului, e

constituit, tipologic, pe o schemă clasică, aceea a avarului, dar prin călinescianizare devine o structură inedită. Moș Costache nu este avarul pur, Harpagon, și cu atît mai puțin Hagi Tudose, caracterul său cumulează atributele lui pîre Grandet și pîre Goriot, contopite și grefate pe o fire de om slab, incapabil de inițiative, fricos, obișnuit să facă totul pe ascuns. Fizicul său e grotesc, de personaj hoffmanesc sau gogolian, psihologia, parțial, aproape dostoevskiană, de „om din subterană”. (Reprodus din: D. Micu, *Op. cit.* p. 537).

AGLAIE TULEA, sora lui Costache, femeie de vreo cincizeci de ani, „baba absolută”, obtuză, malițioasă, lăcomă, lideră energetică și autoritară a clanului Tulea.

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Oricît ar părea de bizar, Aglaie se numără și ea printre „părinții Otiliei”. De departe îi priveghează ca un geniu rău viitorul. Aglaie e, așa cum o caracterizează Weissmann, „baba absolută”, „fără cusur în rău”. Trăsăturile negative ale vîrstei apar la ea într-o dezvoltare completă. Aglaie e rea, dar de o răutate supremă, acră, dar de o acreală totală. Nu pierde un prilej de a înțepa, de a spune lucruri jignitoare. [...]

Aglaie e rapace, apucătoare, dar iarăși la modul absolut. [...] Deși s-ar părea că n-are nici o urmă de simț familial, Aglaie crede orbeste în puterea legăturilor de rudenie. Numai că le concepe unilateral, ca un drept, care nu presupune nici o obligație. De aceea își îngăduie orice în numele rudeniei. [...] Invidiile, aversiunile, ambițiile și le manifestă pe față cu o brutalitate dezarmantă.

Tot în spiritul „babei absolute”, Aglaie are și o mărginire atotștiutoare, plină de „experiență” agresivă.

Căpetenia clanului Tulea nu vorbește decât în concluzii definitive. Toate judecățile ei se referă la un fel de bun simț trivial, la opinia „lumii”, prin lume înțelegîndu-se mediocritatea burgheză în expresia ei cea mai categorică. (Reprodus din: *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Buc., E.P.L., 1967, p. 593—594).

LEONIDA PASCALOPOL, moșier, om de afaceri, trecut de prima tinerețe, distins, generos, rafinat, îndrăgostit de Otilia, un „Atlas de modă veche” (Perpessicius).

G. CĂLINESCU: Alții au căutat o identificare între autor și Pascalopol. Absurd. Nici cînd a scris și nici acum nu se poate face în plan obiectiv o astfel de analogie. Autorul, cum am spus, este un entuziast. Pascalopol este un moșier blazat, epicureu, cerșind de la viață, fără tulburarea liniștii și a condițiilor clasei sale. O cit de mică satisfacție. („Contemporanul”, nr. 5, 29 ianuarie 1960, p. 2).

POMPILIU CONSTANTINESCU: [...] Pascalopol, om subțire, bogat, de distincție socială și sufletească netăgăduită, de persuasiune amoroasă, oscilînd între sexualitate și afecțiune paternă, providență a tuturor profiturilor, cu bună-știință și elegant acceptare. Ar fi fost foarte ușor să cadă în convenționalism construcția acestui personaj dacă d. Călinescu nu ar fi dovedit atîta tact artistic, atîta joc al nuanțelor sufletești și atîta sobrietate în insistența asupra calităților lui Pascalopol. Tip de rafinat, de blazat voluptuos, cu rezerve de candoare sufletească, moșierul îndrăgostit de Otilia este un personaj nou în romanul nostru și, fără a fi ridicol cit de puțin, ascunde o discretă poezie a sentimentelor și o pudică delicatețe a pasiunii lui crepusculare. („Vremea”, nr. 534, aprilie 1938, Reprodus din: *Scrieri*, 2, Buc., „Minerva”, 1967, p. 217—218).

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Pascalopol e bogat, a călătorit mult, cunoaște lumea, se îmbracă bine, are maniere alese și o indiscutabilă finețe interioară. Casa și-a mobilat-o cu mult gust, citește cărți substanțiale, iubește muzica și chiar cîntă uneori, cînd e singur, din flaut, pentru plăcerea sufletului său. [...]

Pascalopol nu e un îndrăgostit generos și nici nu face acte de sacrificiu din dragoste, ca eroii lui Dostoevski. Amiciția pe care i-o arată lui Felix, înțelegerea pe care i-o cere cu o notă de implorare [...] izvorăște dintr-o certitudine. Pascalopol propune o întrecere leală, deoarece știe că va câștiga. Otilia va veni pînă la urmă cu el, de aceea are tăria să aștepte. Știe totuși că nu câștigă decât o iluzie. [...] (Reprodus din: Ov. S. Crohmălniceanu, *Op. cit.*, p. 592—593).

STĂNICĂ RAȚIU, avocat fără procese, ginerele soților Tulea, soțul Olimpiei, pretins ocrotitor al familiei, tapeur incurabil, prezent peste tot, la curent cu toate, intim cu toată lumea, jovial, demagog, viclean și gălăgios.

PERPESICIUS: Stănică Rațiu e, în concepția d-lui G. Călinescu, unul din tipurile semnificative dinaintea războiului, avocatul mediu dar răzbătător, spiridușul sau mai bine trepădușul tuturor intrigilor, ce merită să se ridice, cu timpul, pe ruinele unui burghezii, în care avariația, invidia și dihonnia sapă din răspuțeri (limităm desigur la familiile din roman, supuse experiențelor). Și Stănică Rațiu este cu adevărat un astfel de tip.

Omul, care veghează neîntrerupt, care apropie și depărtează, care gonit pe ușă intră pe fereastră, care trece de la o părere la alta cu agilitate de scamator, care izbutește să fure din banii muribundului Giurgiuveanu, să se elibereze de mezialanța căsniciei fără avere, care etc., are toate însușirile acelor Dinu Păturică și Tănase Scătiu ai prefacerilor sociale și va ajunge, așa cum îl arată și autorul în epilog, personajul influent și cu situație, iest din vîlbura războiului. (Reprodus din: *Opere*, 8, Buc., „Minerva”, 1978, p. 20).

AL. GEORGE: În masa competitorilor care-l asediază mai mult mutește pe moș Costache și care se leagă cu docilitate și fără fantezie conduși de sora acestuia Aglaie, mereu brutală și neinspirată. Stănică reprezintă o voce de cu totul alt timbru. Avocat fără clientelă, vesnic disponibil, palavrăgiu fantezist și urzitor de mici intrigi, el are multe trăsături amabile, ceea ce aruncă asupra lui o brumă de simpatie. Îmbrîns de un adevărat geniu al combinațiilor mărunte, el e mai mult un imaginativ pe plan minor decât un ticălos și toate manevrele lui iau la un moment dat aspectul unui joc de-a dreptul gratuit. E deci cu atît mai surprinzător că autorul îl pune pe acest erou să facă gestul decisiv din care se trage moartea lui moș Costache, adică să comită un asasinat. (Reprodus din: *Semne și repere*, Buc., Cartea Românească, 1971, p. 220—221).

ALTE PERSONAJE:

Odraslele Aglaiei Tulea: ● OLIMPIA, soție anostă, părăsită de Stănică Rațiu; ● AURICA, fiica preferată a mamei, îmbătrînită înainte de vreme, urtă, invidioasă, aflată în perpetuă și obsedantă căutare de partide maritale; ● TITI, adolescent imbecil, indolent, cu impulsuri erotice, irascibil, un Simion Tulea în devenire ● ACEST SIMION, soțul Aglaiei, senil, maniac, abulic, părăsit de toți la ospiciu ● WEISSMANN, colegul lui Felix, medicinist talentat ● GEORGETA, curtezană, întreținută unui general bătrîn, viitoarea soție a lui Stănică.

Prof. Constantin Popovici
Prof. Ștefan Năstăsescu

NICOLAE DĂRĂSCU: În Delta

Secolul nostru privit în ochi

INTERESUL jurnalului rezidă în insignifianța lui, a decretat, pe bună dreptate, Maurice Blanchot; faptul este riguros exact și dacă ultimele două secole s-au dovedit atât de bogate în jurnale intime (de la romanticii Maurice de Guérin și Amiel, până la marile jurnale ale lui Musil, Gide, Charles Du Bos), una dintre rațiunile vizibile este dată de revelarea semnificației profunde a banalului. Cotidianul trăit anonim, „insiență” lui Blanchot, au sfârșit prin a crea literatură.

Publicul românesc are ocazia să ia contact, prin ediția recentă a lui Modest Morariu*, cu, poate, cel mai complet jurnal de scriitor din secolul nostru. Va fi un contact limitat și parțial, datorită dimensiunilor strivitoare ale originalului, dar un contact salutar pentru reflectarea culturii europene în conștiința noastră.

Am spus „cel mai complet”: nici cel mai interesant, nici cel mai erudit, nici cel mai literar; Julien Green are talentul — la fel de rar ca oricare altul — de a ne aduce sub ochi pulsațiile „zilelor”, zile care — una câte una — par anodine, dar care, în șir de peste 50 de ani, se transformă în epopee. Așa cum, timp de zeci de ani la rând, tenacele și sensibilul Green s-a așezat la masa de scris a romancierului pentru a lupta flaubertian cu fraza și cu inspirația, tot așa a avut tăria să prindă pe hirtie, aproape zi de zi, „spuma zilelor”. Născut în 1900, Julien Green continuă să scrie și astăzi.

Faptul că autorul acestui Jurnal trăiește adăugă evenimentului editorial senzația de miracol sau de grăție; viața scriitorului — plantă în creștere — s-a pietrificat literar an de an prin editarea continuă a Jurnalului, încă din deceniul al patrulea, când Green s-a decis să-și facă publice însemnările. Statutul antum al acestei scrieri creează o ambiguitate primordială, de care toată opera lui Green nu se mai poate detașa. Marea realizare (literar vorbind) a monumentalului Jurnal constă în echilibrul dintre public și privat, păstrat cu o neverosimilă distincție superioară. Paginile „intime” nu dau nicodată impresia de a fi fost redactate în vederea publicării, deși fondul cel mai ascuns al omului rămâne străin de privirile indiscrete.

Poate că, la origine, Jurnalul să fi fost un soi de „loisir”, necesitate intimă a autorului tinăr și celebru de a deborda prea-plinul sufletesc, de a-și arăta vocația concomitentă a acesteia spirituale și a fericirii. Au luat astfel naștere primele două — și poate cele mai incitante — secțiuni ale Jurnalului, *Les années faciles* (1926—1934) și *Derniers beaux jours* (1935—1939): ele fremătă din plin de atmosfera Parisului interbelic, capitală a Europei intelectuale. Fericirea de a trăi a tinărului autor de succes se revărsa în fiecare pagină; neșura și angosta romanelor care îi aduseseră celebritatea, scrise în aceeași perioadă (*Léviathan* — 1929, *Le visionnaire* — 1934, *Minuit* — 1936), ne par astăzi un fel de reflex negativ al existenței fericite.

Dar vine războiul și neliniștea reținută a autorului își găsește justificarea în *Devant la porte sombre* (1940—1942) și *L'œil de l'ouragan* (1943—1945), memoria-lul exilului în Statele Unite. Incertitudinile de după război, o criză prelungită a scrisului, apropierea bătrâneții marchează volumele *Le revenant* (1946—1950) sau *Le miroir intérieur* (1950—1954). Calmul și împăcarea revin odată cu ultimele volume și, fără îndoială, odată cu deplina recunoaștere a talentului său, a locului deosebit pe care îl ocupă în istoria literaturii franceze: *Ce qui reste du jour* (1966—1972), *La bouteille à la mer* (1972—1976) și *La Terre est si belle* (1976—1978).

JURNALUL lui Green a devenit acaparant; după ultimul război, marele

*) Julien Green, Jurnal. Antologie, traducere și prefată de Modest Morariu, Editura Univers, 1982.

scriitor mai dă doar trei romane semnificative — el, cel care avusese o cadentă impresionantă în perioada interbelică. Se impune o singură explicație posibilă: ca și la Amiel (autor care lui Green nu-i spune mare lucru), Jurnalul devenise exercițiul obsesiv, care îi condiționează întreaga existență. Autobiografia, „scri-soarea pe care ti-o scrii în însuși”, invadează lumea intimă a acestui prozator obsedat de tenebre. Ultimele scrieri importante ale lui Green se apleacă tocmai asupra teritoriului lăsat în afara Jurnalului, copilăria și adolescența prelungită. Iau astfel naștere acele extraordinare de atașante evocări ale copilăriei (*Partir avant le jour*), adolescenței și tineretii (*Mille chemins ouverts*, *Terre lointaine*), pe care numai omul în vîrstă și aflat la zenitul forței literare le putea realiza. Biografia și-a închis cercul.

Fascinată rămîne capacitatea lui Green de a fi egal cu el însuși. Acest romancier de vocație fantastică și terifiantă și-a păstrat nealterată tineretea de spirit, în asemenea măsură încît nu percepem nici o deosebire esențială între omul de la 30 de ani și cel de la 75. Aceeași luptă de o viață cu păcatul, aceeași propensiune spre austeritate, mereu contrazisă de atracția strict materială a vieții. Rezultat extraordinar: esențialul gândirii lui Green este exorimat aproape în fiecare zi din Jurnal. Pedala pascaliană într-o existență modernă, umbra esențială ce se așterne pe cea mai fericită dintre zile — iată substanța vie a fiecărei pagini. Și nu ne plictisim nicodată. Discoverind de timpuriu fraza lui Achim von Arnim („Fiecare om reîncepe istoria lumii, fiecare om o înceie”), Julien Green și-a dat seama că explorarea biografiei lui echivalează exlorarea universului. În aceste condiții, evenimentele publice din Jurnal (conversațiile cu Gide, întâlnirile cu oameni de litere etc.) sînt infinit mai șterse decît pasajele cotidiene: mirarea în fața unei ramuri ce atinge fereastra, tăcerea din cameră, plimbarea într-o pădure. Jurnalul „cultural” pălește în fața dimensiunii umane: din ce an a început oare Julien Green să fie convins că, ținîndu-și cu încăpăținare jurnalul, scrie cel mai frumos roman?

În fața acestei opere de o viață, dificultățile editorului și traducătorului român au fost considerabile: Modest Morariu a optat pentru partea de reflecție a Jurnalului, conceput ca martor existențial. Este suficient să citim mai ales a doua parte a antologiei pentru a observa că înaintăm din sentințe în sentințe, că preocuparea adică morală este „scosă la lumină” în varianta românească. Remarcabilă prefată a lui Modest Morariu justifică perfect procederea: înțelegem un Julien Green prădă sfîrșitului fundamental, un ginditor de fervoare și similitute pascaliană, aproape rătăcită în mijlocul secolului nostru.

Existau și alte opțiuni? Poate că cel care, asemenea semnatarului acestor rânduri, vede în Jurnalul lui Julien Green reușita literară suverană a autorului va regreta absența unei selecții mai cuprinzătoare din jurnalele de tinerete, adică din cele în care insignifianța aparentă și disponibilitatea pur umană se revărsa pagină de pagină. Insignifianța momentului capătă la Julien Green o unicitate literară poate tot atât de interesantă ca și latura reflexivă a Jurnalului.

De pe coverta ediției românești ne privește un om neverosimil de bătrîn: bănuim privirea — scrutătoare, bună și sensibilă — neschimbată de la vîrsta de 30 de ani și pînă acum. Admirăm apoi fotografiile din epoca fericită a anilor '30. Pe figura celui care are vîrsta secolului s-a schimbat aproape totul: au rămas doar ochii, oglinda în care epoca noastră și-a găsit reflexul privilegiat.

Mihai Zamfir

NICOLAE DĂRĂSCU: Peisaj în sudul Franței

Nikos KAZANTZAKIS:

CEI mai mari binefăcători ai vieții mele au fost visurile și călătoriile. Dintre oamenii vii sau morți, foarte puțini m-au ajutat în lupta mea. Dacă aș încerca, totuși, să deosebesc care oameni au lăsat urme mai adînci în sufletul meu, poate că i-aș numi pe Homer, Buddha, Nietzsche, Bergson și Zorbas! Primul a fost pentru mine ochiul liniștit și luminos, care, aidoma discului soarelui, luminează totul ca o lumină, eliberîndu-te de o sumedenie de necazuri, de poveri, de apăsări sufletești. Buddha, ochiul adînc și atît de negru, în care lumea se înecă și se eliberează. Bergson m-a desopărat de cîteva întrebări filosofice cărora nu le găseam răspuns și mă chinuiseră în primii ani ai tineretii. Nietzsche m-a îmbogățit cu noi neliniști și m-a învățat să transform nenorocirea, amărăciunea, nesiguranța în mîndrie. Zorbas m-a învățat să iubesc viața și să nu mă tem de moarte.

Dacă ar fi să-mi aleg în viață un conducător sufletesc, un Gourou, cum îl numesc indienii, un bătrîn, cum spun călugării de pe muntele Athos, fără îndoială că l-aș alege pe Zorbas, pentru că el oferă unui scrib tot ceea ce are nevoie ca să se salveze: privirea curată care țintește cît mai sus, săgetîndu-și prada: creația. În fiecare dimineață privește totul cu inocență, cu ochi proaspeți, ca și cum ar vedea tot ce-l înconjoară pentru prima oară — aerul, marea, focul, femeia, piinea, siguranța minii, tineretea inimii, puterea de a-și bate joc de însuși sufletul lui, ca și cum ar stăpîni înăuntrul lui o forță mai puternică decît sufletul. Și, în sfîrșit, risul lui — sălbatec, limpede, cristalin, izbucnind din străfundul unui izvor adînc, care țîșnea, izbăvitor, în momente de cumpănă, de înecătare, din pieptul bătrîn al lui Zorbas. Țîșnea cu o putere atît de uriașă, încît era în stare să dărîme — și dărîma chiar — toate zăgăzurile: morală, religie, patrie, cu care se împrejmuiește sărmanul, bîcînicul om, ca să poată străbate cu pași cît mai siguri biata, falnică lui viață.

Ori de cîte ori mă gîndesc la hrana cu care ațîția amar de ani mă îmbuibaseră cărțile și dascălii pentru a îndestula un suflet hămășit de foamea lor și la înțelepciunea cu care m-a hrănit în puține luni Zorbas, făcîndu-mă să gîndesc ca un leu, cu greu îmi pot stăpîni amărăciunea și revolta. Simt cum îmi crește inima ori de cîte ori îmi amintesc de vorbele lui. De dansurile pe care mi le dansa, cum cînta la santouri*) pe țărmul mării, în Creta, unde am trăit șase luni laolaltă cu mulți muncitori, făcînd săpături în speranța de a găsi lignit. Știam amîndoi prea bine că acest scop utilitarist nu era decît praf de aruncat în ochii lumii! Noi eram nerăbdători să apună soarele, să plece muncitorii, să ne așezăm amîndoi pe malul mării, să ne înfruptăm din gustoasă mîncare țărănească, din faimosul vin cretan, atît de aromitor, și să stăm pe îndelete la taclale.

Eu arareori deschideam gura. Ce să spună „un intelectual unu Drac”? Îmi vorbea despre satul lui din Olimp, troienii iarna de zăpezi, despre lupii care mișunau prin părțile acelea, despre comitații, despre lignit, despre femei și despre Dumnezeu, despre patrie și moarte, și deodată — așa, din senin — cînd se aprindea mai tare și vorbele nu-l mai cuprindeau, sărea de pe prundișul țărmului și începea să danseze. Puternic, trupul bine legat, osos, cu capul puțin plecat, cu ochii mici și rotunzi ca de pasăre, dansa scotînd tot felul de sunete, bătea cu tălpile lui foarte mari malul și-și stropia fața cu apa mării.

Dacă i-aș fi ascultat glasul, nu glasul, ci strigătul, viața mea ar fi căpătat un alt sens, o cu totul altă valoare. Viața mea ar fi fost hrănită cu sînge, cu carne de pe oase și n-aș mai fi dus viața pe care o duc acum; munca mea, faptele mele sînt hirtia, tocul și cerneala.

Dar n-am avut curajul. Îl vedeam pe Zorbas dansînd în puterea nopții, urlînd și gemînd, strigîndu-mi să ies din comoda găoace a cumințeniei și a obceiurilor și s-o pornesc împreună cu el în călătorii mari fără întoarcere, iar eu rămîneam nemîșcat, tăcut, înflorat. Adeseori mi-a fost rușine pentru că sufletul meu nu cuteza să facă ceea ce sînta nebunie — substanța vieții — mă îndemna să fac, dar nicodată nu mi-a fost atît de rușine de sufletul meu, ca în fața lui Zorbas.

Exploatarea minei s-a dus de ripă. Zorbas și cu mine am făcut tot ce am putut ca s-ajungem, rîzînd, jucîndu-ne, stînd la taclale, la catastrofă. Nu făceam săpături cu scopul de a găsi lignit, asta era un pretext pentru oamenii simpli, cuminți, naivi și „ca să nu arunce după noi cu coji de lămii”, spunea Zorbas leșînd de ris. „Noi, stăpine” (îmi spunea „stăpine” și, rostind acest cuvînt, rîdea în hohote), „noi, stăpine, avem alte țeluri, mult mai mari”. „Care, măi Zorbas?” — îl întrebam. „Săpăm ca să vedem, spunea el, ce naiba zace în noi!” Mult mai curînd decît mi-aș fi închipuit, am prăpădit banii dăruîți de un unchi cu să deschid un birou de avocatură, i-am concediat pe muncitori, am pus un miel la frigare, am umplut o balercă cu vin, ne-am așezat pe malul mării în apropierea locului unde se afla mina și am început să ne ghiftuim zdravăn. Zorbas își luă țambalul, își înălță gîtul zbîrcit și începu mană-ul. Mîncam și beam, nicodată în viața mea nu-mi amintesc

să fi mincat și să fi băut cu atîta poftă și plăcere. Dumnezeu să ne ierte pentru exploatarea minei, strigam noi rîzînd în hohote, Dumnezeu s-o ierte pe răposată, iar nouă să ne dăruiască viață lungă și mai ducă-se dracului lignitul!

Ne despărțirăm în zori. Eu m-am îndreptat din nou spre masa de lucru unde mă aștepta fila albă, tocul și călimara, rînit de moarte de săgeata însingurată căreia nu știam ce nume să-i dăm și îi spuneam spirit; el o porni spre miază-noapte și se opri în Serbia, pe un munte lîngă Skoplje, unde prețindea că găsisese un filon puternic de lignit și piatră albă. Cu chiu cu vai făcu rost de ceva bani, cumpără unelte, angajă cîțiva muncitori și începu din nou să sape galerii în inima pămîntului. Aruncă în aer stînci, făcu drumuri, aduse apă, dură o casă, se însură, om bătrîn, cu o văduvă nurlie, pe nume Liuba, și făcu și un copil.

ÎNTR-O bună zi mă trezii cu o telegramă lin partea lui: „Am găsit piatră verde, minunată, vino neîntîrziat, Zorbas”. Era timpul cînd începuseră să răbufnească primele tunete ale uraganului care urma să răvăsească întreg pămîntul: cel de-al doilea război mondial! Milioane de oameni erau înnebuniți de spaimă văzînd lumea cotropită de foame, de mîcel, de demență. Întreaga liotă a demonilor, a duhurilor rele ce zac în om, căpătaseră viață și se arătau nesățioși de sînge.

În toată unora asemenea zile înecate în venin, primii telegrama lui Zorbas. La început mă supărasem. Poftim! Lumea se prăpădește, viața, onoarea și sufletul omului se află în primejdie, și el îmi trimite o telegramă ademenindu-mă să bat o mie de kilometri numai ca să văd o frumoasă piatră verde! Lua-o-o-af naiba de frumusețe, îngălmă, piatra n-are suflet și nu-i pasă de suferința, de chinul omeneșc. Deodată mă cuprinsese spaima. Supărarea se risipise și mă simții pradă unui sentiment de groază: că acest strigăt omeneșc al lui Zorbas răspunde unui alt strigăt, omeneșc, dinlăuntrul meu. O pasăre de pradă ce se afla în mine își scutura aripile și se pregătea să plece. N-am plecat. Veșnica poveste: lipsa de curaj. Nu m-am încumetat s-o pornesc la drum, n-am dat ascultare strigătului divin, puternic, ca de fiară, al sufletului meu, n-am fost în stare de o faptă absurdă, cutezătoare. Am dat ascultare vocii de gheață a logicii, am luat tocul și i-am scris lui Zorbas străduindu-mă să-i explic. El îmi răspunde: „Stăpine, ce-i drept, ești toabă de carte, dar să mă ierți că ti-o spun de la obraz: ai avut și dumneata, sărmanul, o singură dată în viața dumitale prilejul să vezi o frumoasă piatră verde și nu te-ai încumetat s-o faci. Ti-o spun, pe Dumnezeu meu, că uneori, cînd n-am treabă, stau așa și-mi spun în sinea mea: o fi existînd iad? N-o fi existînd? Ieri însă, cînd ți-am primit scrisoarea, mi-am spus: «Fără doar și poate că iadul există pentru unii zgirie-hirtie!»”.

Anii treceau. Ani grei, de spaimă, timpul ai fi zis că și-a ieșit din minți fiindcă o luase razna, fruntariile geografice ale țărilor se prînseseră în horă, se lărgeau și se strîngeau, ca o armonică. Zorbas și cu mine ne pierdurăm în furtună, primeam arareori de la el cîte o carte poștală din Serbia. „Mai sînt în viață, e un ger năpraznic prin părțile astea, așa că am fost nevoit să mă însor. Uită-te la fotografia ca să vezi mutrița preopintelii. Burta i-a cam crescut pentru că-mi pregătește un pui de Zorbas. O cheamă Liuba! Mi-a dăruit un palton și o scroafă cu 7 purcei nu prea de soi. Te salut cu prietenie. Alexis **”) Zorbas, fost văduv”.

Altă dată îmi trimise din Serbia un fel de cipilică neagră, brodată, cum poartă muntenii, cu un clopoțel de argint prins în creștet. „Poart-o, îmi scrisese, poart-o, stăpine, cînd scrii palavrele acelea ale d-tale. Și eu port o cipilică asemănătoare cînd muncesc. Oamenii fac haz. «Te-ai scrintit, Zorbas, îmi spun, ce ți-a cășunat să-ți cocoți clopoțelul ăla drept în creștetul capului?» Eu rid, fac haz și nu le răspund, însă noi doi, stăpine, știm de ce purtăm clopoțelul!”.

ÎNTR-UN timp, mă înhămasem din nou la jugul cernelii și al călimării. Îl cunoscusem prea tirziu pe Zorbas, din păcate, și nu mai exista mintuire pentru mine; ajunsesem un iremediabil zgirie-hirtie.

Începusem din nou să lucrez, dar orice scriam — versuri, teatru, roman — ritmul și forma aveau, fără voia mea, un caracter dramatic. Întesată de conflicte, de forțe potrivnice care se ciocneau neîncetat, de zbucium, de goană după un echilibru pe care nu reușeam să-l realizez, de revoltă și indignare, de preves-tirile, de scînteile uraganului care se apropia, Oricît mă căzneau să dau o formă echilibrată scrierilor mele, totul căpăta pe nesimțite un ritm violent, dramatic. Glasul liniștit pe care voiam să-l realizez devenea neîntîrziat țîpăt. De aceea, de îndată ce terminam o lucrare, nu mă simțeam nicicum eliberat, ci deznădăduit, mă apucam de alta, și nu tream în suflet tainica speranță că voi fi în stare să impac puterile întunecate și cele luminoase care astăzi se aflau în

**) Adevăratul nume al personajului era Ghiorgios.

*) Un fel de țambal.

„ZORBAS“

„Raport către El Greco“

■ LA 18 februarie 1883 a văzut lumina zilei la Heraklion, în insula Creta, Nikos Kazantzakis, cel ce avea să devină corifeul scriitorilor patriei sale și să dobândească o faimă universală, străbătând, pînă la cucerirea acestei glorii, o cale extrem de anevoioasă. De o rară putere de muncă, de o mare vitalitate spirituală, abordează o largă gamă de genuri literare, dînd opere majore în fiecare dintre ele și excelențînd într-un domeniu în care se aștepta cel mai puțin: romanul.

Kazantzakis va scrie în gazetele locale încă din ultimii ani de școală și va debuta în literatură cu un roman epistolar — Sarpele și crinul, 1906 — unde descrie dragostea lui pentru frumoasa Galatea, care va fi prima lui soție. Urmează câteva piese de teatru de mici dimensiuni: Se crapă de ziuă, Marele Meșter, Fasga, Cui folosește. Numele lui Kazantzakis devine astfel cunoscut nu numai în micul Heraklion dar și la Atena, iar critici și scriitori de primă mărime, cum era, de pildă, poetul național Kostis Palamas, îl prezintă un loc de seamă în universul literelor grecești.

Crezul vieții lui Kazantzakis, comandamentul lui suprem, a fost „Munca“, deviza lui: „Fără răsplătă“. Niciodată nu s-a arătat grăbit să-și tipărească lucrările, scria și rescria fiecare text de mai

multe ori; viața lui a însemnat zile și nopți de trudă aplecat asupra paginii de hirtie. Astfel, la vastul său poem Odisseea (33.333 de versuri albe), va migăli aproape 14 ani și îl va rescrie de șapte ori. Pentru a-l împlini, va întreprinde lungi călătorii, dintre care cea mai importantă e cea din Uniunea Sovietică, pe care a străbătut-o aproape în întregime, în parte împreună cu marele său prieten Panait Istrati.

„Cînd scriu, degetele nu mi se învînelesc, ci singurează“ — obișnuia să spună Kazantzakis. Spre neșansa lui, nu Odisseea, unde l-au singurat nu numai degetele, ci întreaga ființă, și care spera să-i aducă nemurirea l-a făcut celebru în țara sa și pe plan mondial, ci un roman pe care l-a scris aproape ca să facă haz de necaz, în 1943, în plină ocupație fascistă, roman care, publicat în 1946, reputează un formidabil triumf literar: Zorbas.

Cînd a dobîndit această glorie tirzie, Kazantzakis nu împlinise 60 de ani. Luptase din greu cu sărăcia, cu lipsurile, cu nedreptățile. Stăbilit, în cele din urmă, la Antibes, pe Coasta de Azur a Franței, avea să rămînă acolo pînă la sfîrșitul zilelor. Lucra cu o patimă, cu o înverșunare ieșite din comun, în ciuda bolii — leucemia — care se agrava într-un ritm alert. Aceste perioade a autoexilului îi co-

respunde cea mai fecundă epocă a vieții sale. Lui Zorbas — personajul a existat în realitate —, îi urmează Hristos răstignit — a doua oară și Căpitan Mihalis, cărți traduse și la noi de către Pericle Martinescu. Ultima ispită (care-i atrage afurisirea bisericii, atît a celei ortodoxe, cît și a celei catolice), Francisc al meu din Assisi, apoi romanul Dușmănia fraților (avînd ca temă năpraznicul război civil care a izbucnit după eliberarea Greciei de sub jugul fascist) și, în sfîrșit, ultima carte, capodopera sa, romanul autobiografic, o biografie spirituală, Raport către El Greco, apărut postum, în 618 pagini, la Atena, în 1961. Capitolul 29 al cărții este intitulat Zorbas și din acest capitol reproducem și noi paginile de față.

Poet, romancier, memorialist, dramaturg, lingvist, traducător (în acest domeniu ne vom limita să cităm doar tîlmăcirea Divinei Comedii a lui Dante și a tragediei Othello de Shakespeare, în versuri), autorul unor fascinante cărți de călătorii, de cărți pentru tineret și copii (Viața lui Alexandru Macedon și Palatele din Knossos), Nikos Kazantzakis este un scriitor total, care în timpul vieții a îndurat dureroase frustrări. Confracții au împiedicat să i se decerneze Premiul Nobel, pe care hotărîse să l-l atribuie Academia suedeză, și tot ei au împiedicat să fie

numit membru al Academiei din Atena (l-au lipsit doar două voturi). Presimțindu-și sfîrșitul, Kazantzakis, chiar în vara anului 1956, își redactează testamentul, în care cere „să fie îngropat pe pămîntul Cretelor... dacă moartea mă va găsi aiurea“ și în scrieri să l se pună Odisseea. A închis ochii pentru totdeauna la 26 octombrie 1957. Adus la Atena, nici un preot n-a acceptat să deschidă ușile bisericii unde slujea și să-i primească rămășițele pămîntești.

Astfel a trebuit să fie depus la mormă cimitirului nr. 1 din Atena, unde l-au privegheat prietenii și devotata lui soție, Eleni, pentru ca a doua zi să fie transportat pe calea aerului în Creta. Insula natală i-a adus cînstirea cuvenită fiului ei cel mai vrednic.

Astăzi, la împlinirea unui veac de la naștere, opera lui Nikos Kazantzakis e cunoscută în 40 de țări, fiind considerat drept unul din cei mai de seamă scriitori ai secolului nostru, cu o biografie din cele mai tulburătoare din istoria literaturii elene.

tare de război, că voi găsi armonia viațoare.

[...] Fără a fi propriu-zis conștient că rmăresc acest lucru, mă luptam ca să xplic tot acest zbucium, să-l depășesc i să aflui, sau să creez, o posibilitate de liberare. Adeseori găseam pentru scrierile mele pretexte luate din vremurile recente sau din legende, dar substanța ra cea a zilelor noastre, vie, palpitanță, fișiată de probleme contemporane, de buciul pe care-l trăiam [...]. Mă frînța nu atît grija pentru omul de azi, care se descompune, ci mai cu seama pentru omul viitorului, care se naște cumă, și cred că un creator poate contibui să se nască nu numai cu un ceas ai devreme, omul viitorului, dar să fie mult mai integru. Poate că în alte timuri, mai puțin tulburi, scrisul sî fi fost joacă, o distracție. Astăzi, însă, este o aorie grea, scopul lui nu este de a disa, de a amuza, de a-l face pe om să ite, ci să declare mobilizarea tuturor purilor luminoase care dăinuie încă din mpurile noastre de încercări și să-l jute pe om să depășească, pe cit poate, nimalul [...].

Pe măsură ce scriam, simțeam din ce i ce mai adine următorul lucru: scriid, nu mă preocupam ca ceea ce aștern e hirtie să fie frumos, ci să mă eliberez. u eram un scrib care se bucură atunci nd reușește să scrie o frază frumoasă, i potrivească o rimă. Eram un om care pătă, suferă, vrînd să se elibereze. Să i eliberez de beznă din mine, să o prei în lumină, să mă eliberez de străbuii mei, ființe înspăimîntătoare care au ăit luptînd și mugind ca fiarele, și să-i ic oameni. Tocmai de aceea chemam suetele mari care dăduseră bătălii crunte trecuseră prin cele mai grele încercări, i să înțeleg mai bine că sufletul omui poate învinge orice și să poată căăta curaj. O știam și o vedeam prea ine: aceeași veșnică luptă, care izbucise neîndurătoare în mine, cînd eram un opil, izbucnea neîndurătoare și în lume. această luptă era leit-motivul inepuizabil i vieții mele: doi luptători ieșeau la reală în toate scrierile mele, iar dacă briam, era, vai, fiindcă numai datorită risului puteam ajuta lupta. Neîncetat e luptau în mine Creta și Turcia. Biele și Răul, Lumina și Beznă. Scriind, ul meu era, la început înconștient, pe rmă în deplină conștiință, să ajut cit ot Creta, Biele, Lumina, să învingă. criind, felul meu nu era frumosul, ci eberarea. [...].

SE declarase cel de al doilea război mondial. Lumea își ieșise din minți și își dădea seama că fiecare epocă își are demonul ei totputernic, pe care nimeni nu-l poate mpiedica să-și facă mîndrele, și că deonul epocii noastre era singeros și ud.

Se declarase războiul și eu începui în nou să cutreier munții Cretiei! Știam i numai acolo puteam găsi nu liniște au consolare, ci mindria care e necesă i omului în clipe de înclăștare și cumă, ca să nu decadă. „Priveste, dacă oi, frica drept în lumina ochilor; fria se va speria și va fugi“ — îmi spusese ndva un bătrîn luptător. Îmi luai, așar, bita, îmi agățai o desăg în spinare i luai drumul munților. Era în vremea nd nemții încercau să ingenuncheze orvegia.

Într-o zi, cam pe la chindie, pe cînd urcam pe un versant al muntelui Psiloriti, aud un glas aspru, sălbatec, rostogolindu-se parcă din cer:

— Ei, prietene, oprește-te o clipă, vreau să te întreb ceva. Ridicăi privirea și văzuî coborînd de pe stîncă și năvălînd parcă în jos un om. Cobora cu pași uriași și, așa cum sărea din stîncă în stîncă, pietrele se rostogoleau sub tălpile lui de-ai fi zis că ditamai muntele se prăbușea odată cu el. Acum îl vedeam mai bine: era un bătrîn cioban, un adevărat uriaș. Mă oprisem să-l aștept. Ce-o fi vrînd de la mine, îmi zisei, de ce m-a chemat cu atîta disperare?

Se opri, se așeză pe un bolovan. Cămașa desfăcută lăsa să i se vadă pieptul păros care aburea.

— Ei, prietene, mi se adresă gîfîind, ce se întîmplă cu Norvegia? Auzise — mă întrebam cum și de unde — că o țară era primejduită de a cădea în robie. Nu știa precis nici unde vine Norvegia, nici ce fel de oameni viețuiesc pe meleagurile acelea, un singur lucru înțelegea: că libertatea e în primejdie!

— Lucrurile se vor îndrepta, merg spre mai bine, bunicle, îi spusei, nu te mai frămînta atîta!

— Slăvit fie numele domnului, spuse bătrînul cioban și-și făcu semnul crucii.

— Vrei o țigară? îl întrebai.

— Ce-mi trebuie țigară! Norvegiei să-i meargă bine și altceva nu-mi trebuie. După ce-și termină vorba, își întinse bita și porni să urce din nou, să-și găsească turma. Într-adevăr, sfînt e aerul Greciei, gîndii, și fără doar și poate, libertatea s-a născut aici. Nu știu dacă un alt cioban de pe fața pămîntului era în stare să se zbuciume atîta și cu atîta dezinteres ca acest cioban pentru suferința unei țări îndepărtate și necunoscută lui, care se lupta pentru libertatea ei. Lupta Norvegiei devenise lupta acestui cioban grec, care simțea libertatea ca pe propriul lui copil.

Uneori, dădeam naibii fila de hirtie, tocul și cerneala și luam drumul, printre vii și livezi de măsline, care duce la Knosos. Cînd cunoscusem pentru prima oară această neașteptată minune, am trăit sentimentul că totul în mine se primenește, întocmai cum natura renaște, atunci cînd în măruntălele pămîntului cretan urcă primăvara.

Cînd am văzut pentru prima oară scările de piatră, colonadele, curțile, frescele, m-am simțit cuprins de o ciudată stare de bucurie dar, totodată, și de mihnire pentru minunata lume ce dispăruse, pentru truda fiecărei ființe omenești care se luptă să dăinuiască în lumină, măcar cît ține un fulger, pentru că după aceea să se prăbușească în haos pentru veșnicie. Pe măsură ce se înalța lumina soarelui cretan, vedeam Palatul din Knosos cum fusese odinioară și căpătau viață pe zidurile pe jumătate năruite scenele cu luptele cu taurii, superbe femeii cu sinii goi și sumețiși ***); cu buzele puternice vopsite și bogatul păr vâlurit, filfind în aer.

Mi se părea că pămîntul cretan se îmbogățise și că sufletul meu se îmbogățise deopotrivă, îl simțeam plămădit din mai multe străvechi hohote de ris, din mai multe lacrimi ale străbunilor. Înțelegeam din nou ce tainică și de netăgăduit era legătura pămîntului cu sufletul. Eram convins că pînă și floarea simte cum urcă pămîntul la rădăcina ei și se prefăce în culoare și mireasmă [...]

MA întorceam din nou acasă, străbătînd iarăși livezile de măsline și viile grele de rod. Acasă mă aștepta o scrisoare. Plicul era în-cadrat cu negru, iar timbrul sirbesc (din Serbia). Am înțeles. Mîna în care țineam plicul îmi tremura. De ce să-l deschid? Ghicisem pe loc amara veste. „A murit, a murit“, șopteam, și lumea se întunecă deodată! Am stat o bună bucată de vreme la geam privind cum se lăsa noaptea. Pămîntul din ghivecele cu flori — pe care surorile îl udaseră ca de obicei la vremea chindiei —, răspîndea un miros îmbătător. Seara era blîndă, viața mi se părea dulce. Uitaseam o clipă scrisoarea. M-am rusinat. Deodată mi-am dat seama că mă căzneau, privind frumusețile lumii, să uit de moarte. Cu mișcări violente, rupsei plicul. La început literele jucau în fața ochilor mei; incetul cu incetul însă se limpeziră, se opriră din dansul lor și putui să citesc: „Sînt în-vățătorul satului și vă scriu ca să vă

***)) În epoca minoică femeile își lăsau sinii descoperiți, mîndrindu-se cu ei, fiind simbolul rodniciei.

NICOLAE DĂRĂSCU :Chioggia

Prezentare și traducere Polixenia Karambi

Șklovski la 90 de ani

● Cunoscutul estetician, teoretician literar, scriitor sovietic Viktor Șklovski (n. 1893), membru, odinioară, al grupu-

lui literar *Lef*, promotor al *Opoiazului* (Societatea pentru studierea limbajului poetic), care a pus bazele formalismului rus în lingvistică, a împlinit la 24 ianuarie 90 de ani. Șklovski a debutat cu eseu *Învierăa cuvintului*, 1914 — alături de R. Jakobson, O. Brik — urmat de *Despre teoria prozei*, 1925. *Insemnări despre proza lui Pușkin*, 1937, *Despre Maiakovski*, 1940, *Pro și contra. Note despre Dostoievski*, 1957. *Proza artistică. Meditații și analize. Studii despre clasicii ruși*, 1959, *Lev Tolstoi*, 1963, *Coarda arcului*, 1971. Șklovski s-a remarcat și ca romancier, (*Călătorie sentimentală*, 1923, *Marco Polo*, 1936, *Minin și Pojarski* 1940), ca memorialist (volumul *A fost odată*).

Dosar Brecht

● La interval de cîțiva ani, un al doilea Caiet „L'Herne” este dedicat lui Bertolt Brecht. Pagini inedite, studii și interpretări noi ale omului de teatru și poetului vin să îmbogățească substanțial exegeza de pînă acum. Chiar în deschiderea caietului se publică pentru prima dată textul unei conferințe radiofonice rostite de Walter

Benjamin în vara lui 1930, în care se sublinia aptitudinea lui Brecht de a-și asuma realul, evitînd mimetismul de conveniență, orice decorativism. Un poem al lui Brecht, datat 1933, intitulat *Germania*, reflectă presimțirile sumbre ale scriitorului, neliniștit de apropierea catastrofei naziste: „Cit ești de pingărită, Germanie, mamă lividă...”

„Lanterna magică” — 25

● Pentru aniversarea unui sfert de veac de activitate a acelei scene experimentale pragheze de renume mondial care este „Lanterna magică”, a fost montat un spectacol jubiliar intitulat *Într-o zi, la Praga*. Alcătuit din șase episoade, care împreună durează două ore, spectacolul prezintă aspecte caracteristice ale vieții din capitala cehoslovacă, surprinse în esența lor umană și urbanistică, socială și cul-

turală, cu ajutorul fermecătorului amestec de mijloace teatrale și cinematografice care fac faimoasă „vrajă” caracteristică acestui teatru. Aniversarea prilejuiește diverse retrospectivă, în cadrul cărora sint constant amintite, ca virfuri ale activității „Lanternei magice”, spectacolele *Circul fermecat* și *Regina zăpezii* (după celebrul basm al lui Hans Christian Andersen).

Anna Ahmatova, eseu

● La „Lenizdatelsovo” a apărut eseu critic Anna Ahmatova. Încercare asupra creației, de A. Pavlovski, în care autorul o fixează pe marea poetă în contextul operei unor importanți poeți moderni ruși (printre care Marina Ivetaeva, O. Mandelștam, Al. Blok, V. Hlebnikov, V. Maiakovski, S. Esenin, B. Pasternak, N. Asceev, E. Bagrițki, Vera Inber) ai generației sale, relevîndu-i originalitatea, lirismul, clasicizarea treptată a motivelor și expresiei poetice, fără pierdere însă a suflului romantic al inspirației.

Scriitorul și computerul

● O extraordinară aventură a gândirii — așa a caracterizat Cesare Zavattini primul roman realizat în Statele Unite cu ajutorul computerului. Intitulată *Faraonul orb*, cartea este împărțită în 19 capitole, însumînd 20.000 de cuvinte, și a fost „scrisă” de către Burke Campbell în numai trei zile. „Nu mi se pare o noutate — a precizat la rîndul său Alberto Moravia. Japonezii folosesc acest procedeu la redactarea romanelor polițiste”.

Giraudoux văzut de prietenii săi

● De la Bellac la Paris și de la München la Harvard, de la scriitor la diplomat și om de teatru, un Giraudoux văzut de prietenii săi este prezentat la Biblioteca Națională din capitala franceză. Sint expuse manuscrisele pieselor sale, de sute de ori rețușate în timpul repetițiilor făcute de Jouvet, fotografii inedite imprumutate de Jean-Pierre Giraudoux, mobile celebre pictate de Villard, afișe de Paul Colin și machetele Cassandre. Ilustratori (Marie Laurencin, Christian Berard), actori (Pierre Renoir, Marguerite Moreno), spectatori celebri (Claudel, Cocteau, Paulhan), cineaști (Robert Bresson) — mica lume a lui Giraudoux reflectă Parisul artistic și literar din prima jumătate a secolului.

Shakespeare în proză

● Pentru cititorii de la vîrstă de 11 ani în sus, scriitorul german Franz Fühmann a avut ideea — care a mai fost, cum se știe, aplicată — să reconstituie în proză piesele feerice ale lui Shakespeare: *Pericle, Visul unei nopți de vară* și *Poveste de iarnă*. Însotite de inspirate ilustrații în culori semnate de Carl Hoffmann, aceste povești au apărut în volumul *Shakespeare — Märchen* (Povesti shakespeariene), la Kinderbuchverlag (Berlin, R.D.G.).

Giovanni Berchet — 200

● Se împlinesc 200 de ani de la nașterea lui Giovanni Berchet (1783-1851), considerat cel mai popular poet al Risorgimentului. El ilustrează, în mod exemplar, prin susținerea constantă a idealii legăturii indisolubile dintre literatură și imperatiile timpului său, poezia romantismului risorgimental, o atitudine de poet-călător. În 1816, a lansat, sub pseudonimul Grisostomo, primul manifest al romantismului italian. În 1824, scrie poemul *Refugiații din Parga*, cea mai mare izbîndă artistică a sa. Berchet publică în 1822 ciclul *Romane*, inspirat din mișcarea carbonară din Lombardia și Piemont. Între cele mai cunoscute dintre aceste romane: *Sihastul de pe muntele Cenis*, *Clarina*, *Matilde*, *Remuscare*, reprezentative pentru romantismul patriotic al Italiei.

Altă Grecie,

● ...cotidiană, fără zel, eroi sau turiști, mai puțin fastuoasă dar cu atît mai emoționantă dezvăluie poetul Dimitri Analis în cartea sa *Grecia în afara sezonului*. Traducător în limba franceză al creației unor marcanți scriitori greci, politolog cunoscut, Analis s-a făcut remarcat în special cu teza sa de doctorat consacrată *Balkanilor 1945-1960*. În recenta sa carte, poetul și diplomatul au cedat pana cronicarului amuzat și nostalgic. Crochiurile sale — subliniază critica — au farmecul insolit al reportajelor lui François Reichembach. Sugestive, desene și fotografii îl însoțesc pe Dimitri Analis în promenada sa plină de pitoresc și savoare.

Versuri de Karl Marx în japoneză

● Shoso Inoue, un renumit germanist din Japonia, specialist în opera lui Heinrich Heine, și traducător subtil, s-a aplecat pentru o vreme asupra creației poetice a lui Karl Marx. Rezultatul: un volum de tîlmăcirii în limba niponă a poeziilor scrise de intelectualul gîndirii socialist-științifice, volum apărut în editura Otsuki Shoten din Tokio.

Dactilografisme lui Pierre Etaix

● O capodoperă a umorului și a absurdului letrist, un regal pentru cititor — astfel recomandă „L'Express” albumul *Dactilografisme*, în care Pierre Etaix a adunat aforisme, exerciții de stil, calambururi colecționate în 20 de ani de activitate dactilografică. „În armată — mărturisește autorul — stăteam zile întregi în fața unei mașini de scris. Imi inspira o neîncredere fără limite. Îi dictam mici poeme. Din cînd în cînd făceam o escapadă la circ”. Pierre Etaix, cincuagenar excelent conservat, își amintește de lungă gestație a acestor „Dactilografisme”. În aceste două decenii, el a strîns într-o cutie toate aceste „perle”. Într-o zi le-a scos și le-a redactilografiat. Rezultatul — o culegere savuroasă de greseli de dactilografie. Etaix povestește că linotipistul, om serios, s-a apucat să corecteze unele texte, crezînd că autorul a fost distrat.

Guinness 1983

● Încredibil dar adevărat — este ceea ce se poate spune despre *Cartea recordurilor Guinness*, cel mai cuprinzător, cel mai rapid, cel mai celebru inventar al celor mai prodigioase performanțe omenești. În 1982 au fost înregistrate 800 de noi recorduri. Devii savant cîtînd această carte? — se întreabă un cronicar. Nu e obligatoriu, certe sînt însă uimirea și incitarea pe care le stîrnește parcurgerea acestei lucrări unice în felul ei.

La telefon : „Albă ca zăpada”

● Scriitorul elvețian de literatură pentru copii Heinz Peyer primea adese telefoane, acasă, de la copii, fiind solicitat să le spună povești. La început s-a arătat amuzat. Ulterior situația devenise de nesuportat. A apelat atunci la serviciul telefonic din Berna, unde locuiește; drept oare s-a înființat în acest oraș un serviciu special de „povești la telefon”. Copiii formează un număr de telefon și automat se derulează banda cu povești. Iar acestea sînt schimbate din lună în lună. Dealtfel, în ceea ce privește lectura telefonică, în Elveția există un precedent: abonații pot asculta, de mai mulți ani, la telefon, lecturi din poezia elvețiană contemporană.

Felicia Antip

Am citit despre...

O familie în vremurile ei

■ M-AM despărțit cu părere de rău de familia Lieber. „Faceți cunoștință cu familia”, ne invită scriitorul Mark Dintenfass în prima frază a amplului și densului său roman *Lumea veche, lumea nouă*. La început, care coincide cu începutul secolului, familia, de curînd stabilită în America, numără doar șase persoane: pe entuziasta Sophie, incintată de tot ce descoperise în Lumea nouă — „Îi plăceau troleibuzele și automobilele, înfricoșătorul zdrăgănit și imbulzeala metroului. Îi plăcea să se ducă la poștă și să vadă portretul jovialului și nemaipomenit de grasului președinte al Americii. Îi plăceau bomboneriile, cu înghețatele lor, cu curcubeul sticlelor lor de sirop, cu teancurile lor de ziare în trei sau patru limbi diferite” — pe inhibatul, neajutoratul ei soț Jacob, care nu avea să se adapteze niciodată în acest vîlmășag atît de diferit de Lumea veche, și pe primii lor patru copii, Sam, Deborah, Molly și Hymie. În cei aproape 80 de ani de-a lungul cărora familia prosperă, se ceartă, suferă, își manifestă vitalitatea și limitele sub ochii noștri, Sophie naște încă cinci copii, apoi apar copii ai acestor copii și copii ai copiilor lor.

Se trăiește palpitant, intens, emoționant în această carte lipsită de evenimente ieșite din comun, care captivează totuși prin fireasca singularitate a destinelor strîns dependente unul de celălalt. În secolul în care prefacerile au doborât, în Statele Unite mai ales, toate recordurile de viteză, năzuințele, ambițiile, fobiile se perimează și ele repede. Visul împlinit al unei generații — în privința standingului social sau al belșugului, de pildă — devine, pentru generația următoare, materializarea unor concepții învechite, o constrîngere incompatibilă cu noile ei idei, idealuri, iluzii. Totul este adevărat pînă la limita la care adevărul, repetat mereu, se degradează în clișeu dacă nu este spus în așa fel încît să fie perceput ca plin de miez, de substanță, esențial, încărcat de sensuri și de forme concrete noi și deci încă o dată inedit, inevitabil.

Mark Dintenfass (scriitor pe care îl citesc pentru prima oară, deși este la al cincilea roman) știe ce simte un băiat din Brooklyn, împotîmnat „de parcă ar fi fost fratele mai mic al unui gangster” în prima sa zi în aristocratica universitate Columbia. El știe cum se manifestă o bunică mahalagioaică atunci cînd

află că nora i-a născut un nepoțel mongoloid. Gălăgioasa familie înaintează exuberant pe terenul nu totdeauna prietenos al existenței moderne și printre eșecurile, victoriile, traumele, resemnările și speranțele ei defilează bornele după care recunoaștem, conturate ireproșabil, locuri, vremuri, peisajul uman, mersul ideilor contemporane.

Sam, fratele mai mare, stîlpul familiei și generosul ei susținător material, va muri dezamăgit de incapacitatea celorlalți de a înțelege și aprecia ceea ce a făcut pentru ei și de a-l ajuta, la rîndul lor, atunci cînd, pentru prima și singura oară, a avut nevoie de ajutor. La fel de optimiști, de vitali ca răzbatătorul Sam, par a fi Molly, femeieșcă sensuală care avea să se mărite de nu știu cite ori și să fie iubită de toți soții ei, și Moe, băiat dezghețat, cu dragoste de carte și dorință de afirmare, viitor dentist monden în mondena Californie. Dacă ei au moștenit structura dură a mamei lor, filonul melancoliei, refuzul realității care l-au claustrat pe bătrînul Jacob într-o lume interioară bîntuită de fantasmă se regăsesc la blindul nebun al familiei, Hymie, care și-a petrecut copilăria ascunzîndu-se prin dulapuri iar anii maturității internat într-o „instituție”, la Deborah, eternă fecioară cu inclinații mistice, care a transformat cultul unui logodnic mort în fundamentul unor nebuloase teorii esoterice și, în forma cea mai simpatetică și mai patetică, la Walter, adevărată personificare a aspirației mereu frustrate spre perfecțiune. În tinerețe, „el credea că toată lumea trebuie să fie, în fond, la fel de cumsecade și de bine intenționată ca el și că toată mizeria umană decurge, deci, exclusiv din greșeli și neînțelegeri”. Își detesta familia pentru că îl încătușa, i se părea lui, în mediocritate, participa la tot felul de mitinguri și demonstrații de protest în speranța de a găsi calea spre „o lume nouă, mai bună”. Mai tîrziu, modest funcționar în fabrica fratelui său mai mare, dar tot visător incorrigibil, s-a încapătînat să creeze perfecțiunea modelîndu-și propriul copil. Fetita lui, Jeannie, a trăit, de la naștere, înconjura de muzică clasică și de copii după tablouri celebre, de cele mai valoroase cărți și cele mai nobile idei. Walter a avut grijă „s-o ferească de superstiții, să-i încurajeze cele mai bune calități umane, imaginația, sensibilitatea față de semenii, memoria, curiozitatea, dragostea, s-o elibereze de joshnie, de anxietate, de gustul pentru ceartă”. A reușit mai presus de așteptările familiei, dar... dar tîna, minunata Jeannie a sfîrșit devorată de un crocodil, în Africa, în cel mai fericit moment al existenței ei. Cu greu m-am despărțit de familia reunită de acest ultim doilea sfîrșietor de nedrept și de simptomatic pentru felul în care se învîrtește roata lumii.

Omagiu pentru Brahms

● În cadrul aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Johannes Brahms (1833-1897), Ministerul poștelor și telecomunicațiilor din R. Germană a emis un timbru purtînd în efiegie portretul compozitorului, sub el, în facsimil, fragment dintr-o partitură autografă, păstrată la Biblioteca de Stat Berlin.

Kozintev, Opere alese

● La editura Iskuss a început tipărirea *Operei alese* ale regizorului Grigori M. Kozintev (1905-1973). Primul volum apărut cuprinde născutarea cărții *Ecran pînd*, fund, articole, însemnări, interviuri despre prilejuri filme și spectacole precum și o amplă cîntă a vieții și operei acestuia. Ediția va însoți 5 volume.

Actori și regizori bucătari

● Cunoscuți actori și regizori italieni, în care: Ugo Tognazzi, Renato Salvatori, Christ De Sica, Fabio Testi, ciano Salce, Pino Caruso au întrecut în prepararea diverselor specialități culinare pentru sezon de iarnă. Manifestarea intitulată: *Bărbatul bucătărie* — a avut loc la localitatea Cingoli, în provincia Macerata. În riu, prezidat de scriitorul și ziaristul Vincenzo Bounassisi, au fost cotate și femei: Ombrino Colli, Stefania Sandrelli și Edwige Fenech.

Grigori Roșal

● A încetat din viață în vîrstă de 85 de ani unul din cei mai prețioși cineaști sovietici Grigori Roșal, artist popular al U.R.S.S. laureat al Premiului de stat. Și-a început activitatea în 1925 și a crmemorabile ecranizat după opere ale literaturii clasice ruse și străine, me consacrate unor marcanți personalități culturale și științifice ruse: Pavlov, Rimski-Korsakov, Musorgski. Un loc de seamă în creația sa definește vasta epopee istorică inspirată de *Calvarul de A. Tolstoe*.

Statistică

● În ciuda pronoștilor sumbre, cartea menține o sănătate extensă în întreaga lume. Afirmația este bazată pe date statistice centralizate de UNESCO, din care reiese că anual se ctează aproximativ 670 mii de titluri într-un număr de 9 miliarde de exemplare. Inciuda inflația stagnării și crizei merului mondial, în u mii zece ani tirajele cîților au sporit cu 10 sută, iar numărul titlurilor cu 23 la sută. Exemplu: în Japonia, tranzistoarelor și a videocasetelor, producția anuală a crescut cu 50 sută. Cel mai spectaculos boom a fost înregistrat în țările în curs de dezvoltare. America Latină, Asia, Africa și statele arabe publică anual mii de titluri în 800 milioane de exemplare, ceea ce înseamnă, spor, în acest deceniu, 90 la sută — în ce privește tirajele și cu 63 la sută — titlurile.

După Heinrich Mann

● Studiourile de televiziune ale R. D. Germanu au realizat **Trisia poveste a lui Frederic cel Mare**, adaptare după o scriere de Heinrich Mann.

Biografia lui Graham Greene

● Profesorul Norman Sherry lucrează la prima biografie a celebrului scriitor englez Graham Greene. Timp de cinci ani, biograful a călătorit prin locurile unde sînt situate acțiunile celor aproape treizeci de cărți ale lui Greene. A putut verifica, astfel, cit de exacte și de sugestive sînt descrierile și relatările cuprinse în tot ceea ce a scris acest autor, de la **Omul nostru din Havana** și pînă la **Călătoria cu matusa mea**. Acum în vîrstă de 79 de ani, scriitorul a declarat, cu umorul său specific, că va citi biografia pe care o scrie Norman Sherry abia cînd va fi pe patul de moarte.

Soția scriitorului

● Anunțînd deschiderea în Manhattan a expoziției personale a pictorilor Norris Church Mailer (de ani), cronicarii notează — cu accent publicar, desigur — că nu e ușor să-ți impui propria personalitate artistică atunci cînd ești soția scriitorului proteic care e Norman Mailer (49 ani). Fostă profesoară

de desen la Russellville, în Arkansas, pictorița (în imagine, într-un colț al expoziției sale) folosește ca modele pe membrii familiei, prietenii și chiar pe ea însăși, practic pe oricine din apropierea ei, cu excepția sotului. „Mi-e frică” — spune ea, explicînd această excepție. „Nu-mi place să pictez oamenii flutîndu-i.”

Centenar Jaspers

● Presa din R.F.G. sacralizează numeroase studii și comentarii, iar instituțiile de specialitate organizează conferințe și poizioane prilejuite de olinirea, la 23 februarie, a o sută de ani la nașterea filosofului Karl Jaspers (1883—9). Din creația lui

Jaspers — **Situația spirituală a timpului** (1931), **Rațiune și existență** (1935), **Filosofia existenței** (1938), **Despre adevăr** (1947), **Despre originea și scopul istoriei** (1949) și **Maril filosofi** (3 volume, 1955—1957) se anunță reeditarea ultimelor două lucrări.

„Tezaur Jules Verne”

● În decursul vieții, scriitorul Edmondo Marci, care anul acesta a împlinit 60 de ani, a avut îngură pasiune: a citit cărțile lui Jules Verne și a început să culegă toate edițiile zatorului francez, nu mai în italiană. Cercește toate librăriile și anuriile la care a avut es, fiind prezent la neroase tirguri de fi sau făcînd comenzi casele de editură, el pune în prezent de ste 10 000 de exemplare edițiile cărților lui

Jules Verne, fiind astfel posesorul celui mai mare fond de cărți Jules Verne din lume. În același timp, Edmondo Marcucci a colecționat și numeroase exemplare de ziare și reviste în care au apărut povestiri sau nuvele de Jules Verne, precum și articole, studii și monografii despre creația și viața lui Jules Verne. Tot acest „tezaur Jules Verne” va fi donat de posesor pentru înființarea unui Centru de lectură și cercetare dedicat autorului său preferat.

oluții moderne pentru protejarea cărților

Se editează mult, citește mult. „Poftă” de lectură este în continuă creștere. În aceste condiții depozitarea cărților a devenit o problemă. Numai la Biblioteca națională din Paris rafturile cu cărți și reviste acoperă peste 400 de kilometri. An de an pentru ele nou apărute, cîrile 10 000 de cărți și 30 000

de periodice, sînt necesare încă 6 kilometri de rafturi. În aceste condiții, pentru a se rezolva problema spațiului, cit și pentru buna conservare a acestui tezaur s-a introdus microfilmarea tuturor publicațiilor. Se reduce astfel spațiul de depozitare în proporție de circa 90 la sută, evitîndu-se totodată deteriorarea publicațiilor.

Dacă n-ar fi existat...

● „Madeleine Renaud și Jean Louis Barrault ar fi trebuit inventați. Dacă n-ar fi existat, s-ar putea crede că o carte i-a inventat. Editura de Pierre Berge, un discret mecena al artelor, cartea **Barrault — Renaud, secolul nostru** este o contribuție la mitologia unui cuplu — scrie „Les Nouvelles littéraires”.

Gabriel García MÁRQUEZ

A treia resemnare

(Urmare din numărul trecut)

ATUNCI, cînd a murit, avea șapte ani — mama sa i-a comandat un coșciug mic, de lemn verde; un coșciug de copil, dar doctorul a spus să i se facă un coșciug mai mare, coșciug pentru un adult normal, de aceea acela, atît de mic, i-ar putea atroci creșterea și ar ajunge să fie un mort normal sau un viu anormal. Sau reținerii ar împiedica observarea dezvoltării. Datorită aceluia avertisment, na sa i-a comandat un coșciug mare, tru un cadavru adult, și i-a virit trei la pe picioare pentru a-l potrivi de gime.

Început imediat să crească în coșciug, el că în fiecare an puteau să-i scoată pic de lînă din ultima pernă pentru permite creșterea. Petrecuse astfel jute din viață. Optsprezece ani. (Acum a douăzeci și cinci.) Și ajunsesse la ura sa definitivă, normală. Timplarul doctorul s-au înșelat în calcul și au ut coșciugul cu o jumătate de metru mare. Au presupus că va avea statură tatălui său, care era un uriaș. Dar fost așa. Singurul lucru pe care l-a stenit de la tatăl său a fost barba rte bogată. O barbă aproape albăstruie leasă, pe care mama sa obișnuia să i-o njeze pentru a-l vedea decent în ciug. Această barbă îl deranja teribil zilele călduroase.

Ar mai era ceva care-l neliniștea mai it decît „acel zgomot!” Erau șoarecii. mod sigur, cînd era copil, nu exista

nimic pe lume care să-l neliniștească și să-l înfricoșeze mai mult decît șoarecii. Și tocmai aceste animale scirboase se grăbeau acum să se inghesuie sub mirosul luminărilor care ardeau la picioarele sale. Îi roșeseră deja hainele și știa că foarte curînd vor începe să-l roadă pe el, să-i mănince trupul. Într-o zi i-a putut vedea: erau cinci șoareci licioși, alutecoși, care tocmai se urcaseră pe piciorul mesei în coșciug și se pregăteau să-l ronțale. Cînd mama sa își va da seama, nă vor mai fi rămas din el decît niște resturi, oase tari și reci. Și ceea ce îi producea cea mai mare oroare nu era că îl vor minca șoarecii. Pînă la urmă ar putea să trăiască numai cu scheletul. Ceea ce îl frămînta era groaza înăscută pe care o simțea față de aceste animale. I se zbirlea pielea numai gîndindu-se la aceste ființe păroase care îl cutremurau trupul, îi pătrundeau prin culele pielii și îi atingeau buzele cu labele lor reci. Unul din ei i se sui pînă pe pleoape și încercă să-l roadă corneea. Îl văzu, mare, monstruos, în lupta sa disperată de a-i găuri retina. Crezu atunci într-o nouă moarte și se predă, în întregime, iminentei căderi.

Își aminti că ajunsesse la majorat. Avea douăzeci și cinci de ani, ceea ce însemna că nu va mai crește. Trăsăturile feței vor deveni rigide, grave. Dar dacă ar fi fost să reinvie nu ar fi putut vorbi de copilăria sa. Nu a avut-o. A petrecut-o mort. Toată perioada cit a durat trecea de la copilărie la pubertate, mama sa îi acordase o îngrijire deosebită. Se preocupa

ATLAS

Adevărata istorie

● DUPĂ o săptămînă petrecută la Cairo printre moschei, bazaruri, turbane, printre piramidele asediate de bulevarde și asaltate de sulpii de telegraf, printre șoselele suspendate, troienite de gunoale fabuloase și reclamele de neon înălțate deasupra caselor fără acoperiș, după o săptămînă de contemporaneitate islamică, mișunătoare și sufocantă, în care capodoperele de la Muzeul Egiptului și misterele piramidelor apăreau miraculoase nu prin nașterea de acum cinci mii de ani, ci prin supraviețuirea de acum, drumul spre Luxor a fost o întoarcere în adevărata istorie.

Părăsisem metropola seara și după o noapte agitată de ramadan urma să ajungem dimineața la cealaltă capitală, a anticului imperiu, cu aproape o mie de kilometri mai spre sud, mai spre inima caniculei și a timpului. Călea ferată urma necîntită linia Nilului pe care în cursul nopții îl presimțisem doar din cite-o lucire metalică însoțindu-ne ascuțit sub lună, și deasupra căruia pîndisem răsăritul soarelui, presimțindu-l, sperîndu-l revelator. Urmăream acum peisajul satelor egiptene cu ogoarele lor minuscule, îngrijite farmaceutic, așezate chiar pe buza fluviului. Scripeți învîrtiți de vaci costelive și punînd în mișcare milenare mașini de irigat, pluguri trase de perechi de boi desprînși de pereții mastabelor, măgăruși albi coboriți din lcoane, întregul peisaj părea o ilustrație venie de cîteva mii de ani care își mai păstra miraculos culorile și prospețimea. Cu sape mici, copii sub vîrsta școlarizării lucrău pămîntul scos de pe fundul riului și întina cu grijă pe nisip. Ogoarele erau carolate de praguri ridicate care să mențină apa trasă din Nil și împrăștiată în bălți pe care soarele le svînta cu o neînchipuită iuteală. Oricum, totul părea mai gospodăresc și mai puțin mizer decît pe lîngă Cairo, sărăcia nu mai presupunea promiscuitate și abandon, ci trudă și austeritate și totul — de la respirația omului pînă la ultima scintile de viață vegetală — se lega de curgerea imperială a fluviului.

Palatele de la Luxor și templele de la Karnak se află acum la cîteva sute de metri de fluviu, mai puțin lat decît la Cairo, dar rostogolindu-se și la fel, neliniștitor de lent, ca o amenințare articulată cu greu în vis, milurile milenare și undele tulburi oglîndind sori mai aprinși și mai tineri cu cinci mii de ani. Atunci, demult, ele — palatele și templele — fuseseră clădite pe buza magică și otrăvitoare a apei, erau dotate cu cheuri pentru bărci și corăbii, iar templul de la Karnak avea chiar o terasă sacră unde acostau numai ambarcatiile zeilor veniți pe fluviu. Nemiloasa lege geografică potrivit căreia orice riu sapă dintr-un mal pentru a depune pe celălalt a îndepărtat Nilul de locurile vie ale anticei Tebe (care se numesc astăzi Luxor și Karnak) apropiindu-l de Valea Regilor, mormintele săpate în celălalt mal.

Priveam curgerea aceea de nămoluri fertile, apa aceea ca o piele unsă și aproape animală pe suprafața căreia nu mai puteau fi întolți de mult nici crocodili și nici zei, dar care nu înceta să mă fascineze cu marea ei împodobită de miasme, dar vie și puternică, anistorică și de neînfrînt. Priveam curgerea aceea neobosită de milenii și nu-mi era greu să-mi închipui clipa în care — peste cîte știe cite alte civilizații și ere — translată nevăzută cu invizibili milimetri dinspre un tîm spre altul, va atinge capodoperele pictate în mormintele din Valea Regilor, redînd în sfîrșit morții ceea ce de atîtea mii de ani trăia în neființă ca într-un îngeros pretext al frumuseții. Dar, pînă atunci, înseși noțiunile de viață și de moarte, de artă și de nemurie s-ar putea să se schimbe într-atît încît implacabila lege a Nilului însuși s-ar putea să însemne pentru minunile din mormintele cu mumii de faraoni cu totul și cu totul altoeva, o reîntare în adevărata istorie.

Ana Blandiana

În curînd, într-un supliment de tiraj:

Almanahul „României literare”

SĂ RÎDEM CU EI...

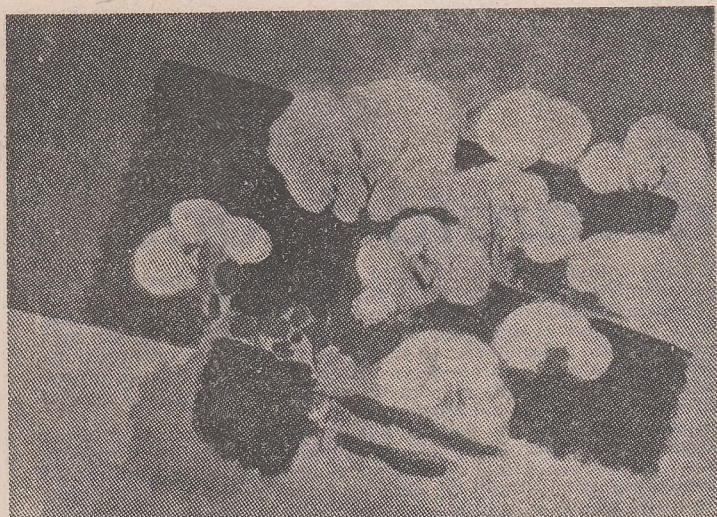
de igiena perfectă a coșciugului și a locuinței în general. Schimba de mai multe ori florile din glastre și deschidea ferestrele în fiecare zi pentru a intra aerul proaspăt. Cu cită bucurie privea metrul de croitorie în perioada aceea cînd, după ce-l măsura, constata că mai crescuse cîteva milimetri! Încerca satisfacția maternă de a-l vedea viu. Se îngrijea de asemenea să evite prezența străinilor în casă. Era totuși neplăcută și misterioasă existența unui mort mai mulți ani într-o locuință. A fost o femeie plină de abnegație. Treptat, însă, optimismul ei începuse să scadă. În ultimii ani a văzut-o privind cu destulă tristețe panglica aceea cu care obișnuia să-l măsoare. Copilul ei nu mai creștea. În ultimele luni nu mai crescuse nici măcar un milimetru. Și mama lui știa că de acum îi va fi foarte greu să găsească modul de a observa prezența vieții în mortul său drag. Se temea că într-o zi se va trezi cu el mort de-abinelea și poate de aceea atunci a văzut-o cum s-a apropiat de sicriu, tăcută, mirosindu-l trupul. Căzuse într-o criză de pesimism. În ultima vreme nu-l mai îngrijea ca altădată, nici măcar nu mai scoate din buzunar centimetrul ca să-l măsoare. Știa că nu a mai crescut. Că nu mai crește.

Și el știa că acum era „într-adevăr” mort. O știa din calmul acela apatic cu care organismul său se lăsa dus de ape în niciunde. Totul se schimbaseră și încă foarte repede. Bătăile stînte, aproape imperceptibile ale inimii, pe care, acum, numai el le putea simți. Se simțea greu, atras ca de o forță care și-l revendica, tirîndu-l către substanța primară a pămîntului. Forța gravitației părea că-l atrage acum cu o putere irevocabilă. Era greu ca un cadavru adevărat. Dar se simțea mai bine așa. Nici măcar nu trebuia să respire pentru a-și trăi moartea.

În gînd, fără a se pipăi, și-a străbătut cu închipuirea, unul cite unul, fiecare din membre. Capul său, ușor întors spre stînga, se odihnea pe o pernă tare. Și-a

imaginat gura întredeschisă de urma de răceală care îi umplea gîtului înțepenit. Era ca un copac de douăzeci și cinci de ani. A dat să-și închidă gura. Batista care îi înconjură bărbia își slăbise strîngătura. Nu putu să se aranjeze, să se dichisească, să „pozeze” măcar, pentru a părea un mort decedat. De acum mușchii, membrele nu mai răspundeau ca înainte, punctuale, la chemarea sistemului său nervos. Nu mai era el cel de acum optsprezece ani, un copil normal care putea să se miște în voie. Își simți brațele căzute, coborîte pentru totdeauna, apăsate de pereții tapisați ai coșciugului. Pîntecul îi era tare ca o coajă de nucă. Și mai încolo picioarele întregi, exacte, completînd anatomia sa perfectă de adult. Corpul îi zăcea însă, greoi și liniștit, fără nici o nemulțumire, ca și cum lumea s-ar fi oprit deodată în loc și nimeni nu ar fi mai rupt liniștea; ca și cum toți plămînii din lume ar fi încetat să mai respire pentru a nu deranja nemiscarea aerului. Se simțea fericit, ca un copil trîntit pe iarba crudă, pieptănată de adierea vîntului, contemplînd un nor înalt care se îndepărta pe cerul cuprins de inserare. Era fericit, deși știa că era mort, că murise pentru totdeauna, virit în coșciugul căptușit cu mătase artificială. Era totuși foarte lucid. Nu ca înainte, după prima sa moarte, cînd se simțea teapăn la fel ca scîndurile sicriului. Cele patru lumînări puse în jurul său și care erau reînnoite la fiecare trei luni, se sfîrșeau încă o dată; exact cînd avea mai mult nevoie de ele. Simți vecinătatea tinereții în violetele proaspete pe care mama sa i le adusese chiar în dimineața aceea. O simți în crini și trandafiri. Dar totă aceea teribilă realitate nu-i producea nici o tulburare, dimpotrivă, era fericit acolo, în singurătatea sa. Trebuia, oare, să-i fie frică mai apoi?

(Continuare în numărul viitor)
În românește de
Ilie Iancu

VASILE GRIGORE (România) : Primăvara

STOIAN VENEV (Bulgaria) : Nuntă

„Balcanii, zonă a păcii și înțelegerii între popoare”

La a treia ediție, expoziția de pictură și sculptură din țările balcanice își înfățișează problematica nuanțată și aprofundată de experiențele precedente. Gândită ca o manifestare cu un program complex, în jurul ideii că apropierea geografică și o serie de momente comune ale vieții în istorie sunt decisive nu numai pentru destinul cultural ca atare, ci și pentru acțiunea lui în lumea practicii sociale, expoziția adaugă acum ideea că acțiunea aceasta, la rândul ei, generează valori artistice inovatoare. Pe acest din urmă aspect se concentrează atenția celor mai multe din compartimentele naționale : investigarea în primul rând a creației generațiilor tinere de artiști, a întrebărilor pe care și le pun, de ordin filosofic, de ordin tehnic —, a intuițiilor, îngrijorărilor și certitudinilor lor, este metoda aleasă cu prioritate. Metoda s-a dovedit fertilă ; ea a reușit să scoată la lumină, pe lângă deosebirile firești dintre o școală artistică și alta, câteva trăsături identice noi, uneori surprinzătoare în raport cu tradițiile artei moderne interbelice a țărilor respective și simptomatice pentru atitudinea față de cele mai acute probleme ale vieții contemporane.

Se observă, astfel, în primul rând, o fericită obsesie a acurateții meșteșugului ; artiștii tineri redescoperă virtuțile lucrului bine făcut, ca pavază împotriva răului. Încheiat deci, cultul spontaneității și al rapidității derivate din ea, așa cum îl aveau cindva impresionismul, și apoi, peste decenii, informalii expresioniști. O nouă asceză a concentrării și stăpînirii de sine își anunță acum întiele rezultate. În al doilea rând, apare tendința de a extinde formele de expresie ale categoriei dramaticului și neliniștii, transfigurându-le unei ambiante spirituale de seninătate și bucurie a comunicării prin obiecte-imagini cu realitate autonomă, prezențe iradiante, pline de energie benefică. În al treilea rând — și aici putem cu siguranță regăsi și semnalizări ale spiritualității și experienței de viață din țările zonei balcanice — capătă proporții impresionante referirile imagistice la natură. Nu spun cuvîntul peisaj, fiindcă nu numai despre creșterea interesului pentru acest gen este vorba, ci mai curînd despre îndrăznețe și inaripate meditații privind raporturile dintre om și natură, astăzi.

Compartimentul iugoslav este consacrat în întregime unei teme de acest fel : „Natura ca motiv — spațiul ca tablou”, și, în cadrul principalelor tendințe, reprezentate aici cu 25 de artiști, urmărește experiențele dialogului cu natura, sau ale soliloquiului în natură, sau ale „inlocuitorilor” urbani ai naturii. Sint experiențe autonomizate prin reducția problemei examinate la esențial, la un punct central de tensiune maximă, care, pentru a atrage și mai mult atenția, se izolează în tabloul devenit nu oglindă a naturii, ci un obiect însuflețit parcă în chip magic, un obiect lansînd apeluri, apt să ia loc în natură, de partea omului. La jumătatea drumului între conceptualism și abstracționismul geometric, de pildă, viziunea spațială a lui Miodrag Protić (Spațiu cu scoică neagră), sau a lui A. Cnetbovic (Răspintie și Vestigiu) își propun — nu numai investigații filosofice, ci și acțiune imediată asupra privitorului, pe care îl „trag” în lumea lor ; cu mijloace discret fotorealiste, J. Fažur (Anderson's Photography) și D. Rakidžić-Basta (Bughi-Vughi Urban) urmăresc atracții asemănătoare. O asociere — pe două planuri — între lirism și asceză abstractizantă la R. Anastasov (Omul și spațiul), și opțiunea neoromantică a lui Safet Zec (Coroană și casă) pe nesimțite transpusă în suprareal, nu abdică nici

ele de la programul general a ceea ce am putea numi peisagismul filosofic iugoslav contemporan.

În a doua sală, care cuprinde arta românească, unitatea atmosferei rezultă dintr-un echilibru atent dozat al virstelor — este compartimentul în care generația virstnică și cea matură își găsesc locul de desfășurare cel mai întins — un echilibru al temelor, al stilurilor. Și aici factorul natură își joacă rolul ; fie în formele clasice ale variantelor postimpresioniste la Aurel Clupe, Petru Faier și Popescu Negreni, fie în viziunea contemporană încărcată de metafore plurisemantice a lui Gh. Iliescu-Călinești, ale cărui sculpturi în lemn (Vestitorul dimineții, Pasărea soarelui), se numără printre cele mai expresive lucrări din întreaga expoziție ; ip decorativismul opulent al lui Vasile Grigore ; în seria de compoziții-vegetații definisibile stilistic ca o versiune subtil figurativă a expresionismului gestual. Drept referință plină de tîlc la dialogul om-ambianță pot fi socotite și Ferestrele sculptate în piatră de Mihai Buculei, prezențe solide, ca niște mici cetăți simbolice, de o construcție aspră, și totuși plină de căldură. Portretul și compoziția cu figuri — istorică sau de actualitate — se bucură de adeziune, constantă : cu Paul Vasilescu, Virgil Almășanu, Iftimie Birleanu, Octav Grigorescu, George Năpăruș, regăsim, alături de lucrări recente, câteva din operele de referință ale genului portretistic și compozițional.

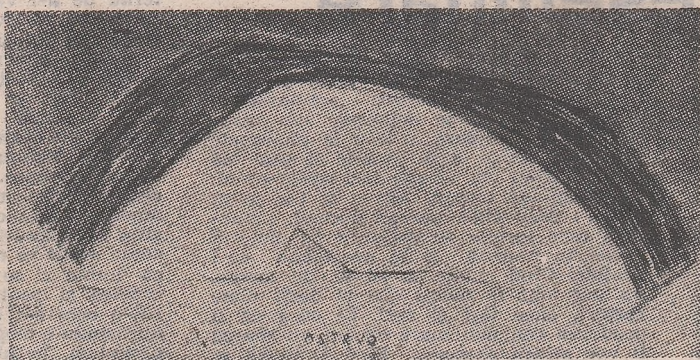
ARTA GREACA — a treia sală de la parter — este dominată de geometrie și lumină, chiar dacă nu lipsesc formulările realist-critice și expresionist-fantastice. Sculptura poartă aici o aură strălucitoare de perfecțiune artizanală și finețe a simțirii. Delfica lui Chr. Riganas, compozițiile lui A. Sotos ajung la limita superioară a expresivității interiorizate și a tinutei sobre, în timp ce Sintezele lui Y. Parmakelis oferă imaginea unei densități carnale viguroase strînse în forme coerente. În pictură, G. Kouvakis folosește procedeul semnalizărilor antichizante, iar Y. Michailidis și V. Kipreos cercetează sensurile în lumea tehnicii contemporane și a simbolurilor ei.

La etaj, selecția din R. P. Bulgaria confirmă bogăția și amplitudinea căutărilor, remarcată și în ediția anterioară a expoziției. Dacă la S. Venev — singurul reprezentant al generației virstnice — regăsim hazul suculent al ecourilor folclorice care au marcat o întreagă direcție a picturii bulgare, pictorii și graficienii mai tineri sau foarte tineri optează pentru un limbaj dramatic adaptat unor teme dramatice și ele. A. Patev ne amintește de Kokoschka, A. Iararov recurge la semnificațiile marionetei articulate, Stoian Tanev are în gravură intensități umoristic-grotești înrudite cu ale renașcentistului elvețian Urs Graf. În sculptură, rețin în mod deosebit atenția personajele lui P. Koicev și micile compoziții neobarocce ale lui A. Stanev.

Afirmîndu-și programatic dorința de a menține strîns legătura cu tendințele artei europene, pictura și grafica turcă păstrează, totodată, nealterată amintirea tradițiilor ei prețioase : decorativismul caligrafic, ingenuitatea sentimentului față de natură, cultul „scrierii”. Din alianța acestor impulsuri, vechi și noi, au apărut lucrările atractive, purtînd ecouri de broderie orientală, ale lui Aydin Ayan, peisajele caligrafiate ale lui Hüseyin Yüce, și Culegătorii de portocale, pictură de Yalcin Gökcebag. Preocupările pentru inovațiile tehnice sînt și ele accentuate. Dintre cei care i se consacră, Zahit Büyükişleyen (Soare cu patru colțuri) se cuvine, cred, relevat în mod special pentru inventivitatea și energia formelor plastice.

Expoziția de la Dalles este o expresie a gândului că legăturile de prietenie între popoarele din zona Balcanilor trebuie dezvoltate în multiple direcții. Artă este o solie în acest sens.

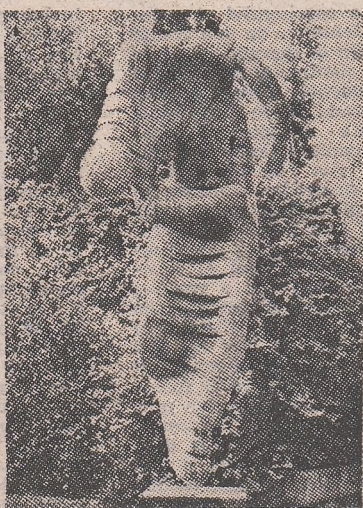
Amelia Pavel

MILENKO PRVACKI (Iugoslavia) : Insulă

RAMIS AYDIN (Turcia) : Așteptare

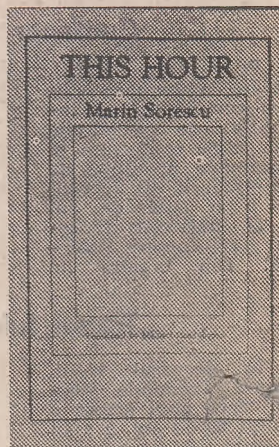

YANNIS PARMAKELIS (Grecia) : Sinteză 2

Prezențe românești

S.U.A.

● În editura „Claud Marader” a apărut volumul **Lady Miracles** de Nina Cassian, tradus de Laura Schiff. Pe copertă a patra sînt inserate opinii lui Stanley Kunitz („Nina Cassian scrie poezii crude, tîmerare, neconcesive, cu o foamă de adevăr și o claritate de viziune cu totul convingătoare... Este o scriitoare de talie mondială prezentată aici într-o culegere majoră, ca poet, în limba engleză.”) ; Carolyn Kizer („De la Marina Tsvetaeva încoace, n-a mai auzit o asemenea voce. Multumită acestor frumoase traduceri, Nina Cassian primește o demult meritată audiență la publicul de limbă engleză”) ; Leonard Nathan („Aceste poeme se citesc ca niște poeme originale. Ce trebuie să fie ele în limba în care au fost scrise ? !

● În editura Logbridge-Rhode a apărut, sub titlul **This Hour**, culegere de versuri de Marin Sorescu. Versiunea engleză este semnată de Michael Hamburger. Pe lângă traduceri inedite, s-au mai cuprins și câteva poezii traduse anterior și publicate în prestigioasa revistă „Poetry”. Tălmăcirile sînt însoțite de prezentare a autorului.

INDIA

● Lectoratul de limbă și literatură română de la Universitatea din Delhi a organizat o seară culturală dedicată marelui sculptor român Constantin Brâncuși. Cu acest prilej, scriitorii indieni au vorbit despre semnificația a tei brăncușiene în cultura indiană. De asemenea, poetul Ion I. Ga — aflat în vizită de documentare în India — și lectorul Gheorghe Anca au prezentat creația lui Brâncuși în contextul culturii și artei românești.

BELGIA

● Școala compozițională românească devine tot mai prezentă în circuitul internațional. Recent, muzicologul francez Henri Halbreich a prezentat discul Electrecord înregistrat de contrabasistul italian Fernando Grillo, cu piese semnate de către Iancu Dumitrescu, Octavian Nemescu, Costin Cazaban, Horia Surianu, în cadrul emisiunii ce o conduce la postul de radio Belgique III, ca eveniment discografic de cel mai înalt nivel.

ISRAEL

● În localitatea Petah Tikva a fost organizată o seară de muzică simfonică românească în interpretarea orchestrei camerale a orașului. În deschiderea concertului, prof. L. Furea de la Conservatorul de muzică din Tel Aviv, a făcut o incursiune în universul valorilor muzicale românești și a vorbit despre semnificația creației compozitorului Anatol Vieru, din opera căruia a fost prezentată o lucrare simfonică.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

REDAȚIA : București, Piața Scintei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEII”